

Parkplan Spånga-Tensta

Del 1

Strategier för utveckling av parker
och naturområden

Stockholms
stad

Uppdrag

Denna rapport är framtagen av Spånga-Tensta stadsdelsförvaltning och Trafikkontoret vid Stockholms stad. Arbetet har genomförts från april 2019 till oktober 2020.

Projektgrupp

Henri Dehaim, landskapsarkitekt och projektledare, Trafikkontoret
Ulrika Petzelius, landskapsarkitekt och projektledare, Trafikkontoret
Pia Feldt, parkingenjör, Spånga-Tensta stadsdelsförvaltning
Suzanne Fyffe, enhetschef, Spånga-Tensta stadsdelsförvaltning
Gunnel Sandestedt, landskapsarkitekt, Landskapslaget
Ylva Svärdström, landskapsarkitekt, Landskapslaget
Johanna Good, landskapsarkitekt, Landskapslaget
Judson Abbott, landskapsarkitekt, Landskapslaget
Ellen Sundin, landskapsarkitekt, Landskapslaget

Förvaltningar som deltagit i workshops och faktagranskning

Exploateringskontoret, Miljöförvaltningen, Stadsbyggnadskontoret,
Trafikkontoret, Stadsmuséet, Idrottsförvaltningen, Fastighetskontoret och
Spånga-Tensta stadsdelsförvaltning

Parkplan Spånga-Tensta antogs i stadsdelsnämnden i april 2021.

**Stockholms
stad**

Spånga-Tensta
stadsdelsförvaltning

Läsanvisning

Parkplan- så fungerar den

Parkplan Spånga-Tensta är ett vägledande dokument som beskriver hur grönstrukturen inom stadsdelsområdet ska vårdas och utvecklas för framtiden.

Parkplanen är uppdelad i två delar. Den första delen är en strategisk del, som övergripande beskriver stadsdelsområdets grönstruktur och strategier för utveckling. I den andra delen finns en beskrivning, analys, mål och strategier för respektive park- och naturområde.

Parkplanens första del.

Parkplanens andra del.

Förord

Parken i den växande staden

I takt med att staden växer och att fler människor bor allt tätare ökar användningen och betydelsen av stadens offentliga rum. Spånga-Tensta är ett område som innehåller två olika typer av ytterstad: Spånga med sin villabebyggelse av trädgårdsstadskaraktär och Tensta-Hjulsta, tunnelbaneförstäder med storskaliga flerfamiljshus. Båda har utvecklats med tydliga stadsbyggnadsideal från olika tidsepoker. Området har goda kommunikationer med både tunnelbana, pendeltåg och bussar. Trafikleder och järnvägar utgör barriärer som separerar Spånga och Tensta från varandra och omgivande stadsdelar.

Idag planeras ny bebyggelse som innebär att fler människor kommer att flytta till Spånga-Tensta. I Bromstensdalen byggs den nya Bromstensstaden med drygt 2500 lägenheter och centralt i både Spånga och Tensta planeras för förtätning med nya bostäder. År 2025 beräknas mer än 45.000 personer att bo i Spånga-Tensta. Det är genom samverkan mellan grönstruktur, ny bebyggelse och infrastruktur som Spånga-Tensta kan fortsätta att vara en hållbar, attraktiv och välplanerad stadsdel på lång sikt.

De offentliga rummen består av torg, parker, naturområden och skogar av olika karaktär och storlek. Parkerna och naturen innehåller höga sociala och rekreativa värden eftersom de är invånarnas gröna vardagsrum där de tillbringar en stor del av sin fritid. För att Spånga-Tenstas offentliga rum ska kunna användas av alla är det viktigt att det finns en variation och ett varierat utbud av funktioner, upplevelser och sociala värden. I takt med att Spånga-Tensta växer måste park- och naturmarken utvecklas genom att bli mer flexibel och fungera på flera olika sätt under året och under olika tider på dygnet.

Stadens parker, natur och vatten bildar tillsammans värdefulla ekologiska samband som bidrar med livsviktiga ekosystemtjänster som pollinering, biologisk mångfald, att ge oss rent vatten, bullerdämpning och en reglerad temperatur. För att leverera ekosystemtjänster och bidra till en hållbar stadsutveckling bör de ekologiska sambanden värnas, kopplas ihop och utvecklas. Parkerna och naturen är även viktiga för att mildra klimatförändringar som ökad nederbörd och högre temperatur. Grönstrukturen kräver en fortsatt planering för att kunna hantera klimatförändringarna.

Den ökade användningen av park- och naturmarken ställer även högre krav på drift och skötsel. När staden förtätas blir parkerna allt viktigare. Vi vill att Spånga-Tenstas framtida invånare och besökare ska uppleva en varierad och sammanhängande stadsdel med stora urbana och gröna kvaliteter som är inbjudande och attraktiva att bo och leva i.

Innehållsförteckning

Uppdrag, läsanvisning och förord

Bakgrund

Strategiska dokument.....	8
Översiktskarta.....	9
Inledning.....	11
Sammanfattning av strategier.....	12

1. Spånga-Tenstas grönstruktur

Stadsbild och identitet.....	15
Landformer.....	16
Första spåren av mänsklig verksamhet.....	17
Kulturrehistoriska miljöer.....	21
Stadens utbyggnad.....	24
Utbyggnaden av Spånga-Tensta.....	28
Regionala och lokala funktioner.....	32
Konst i den offentliga miljön.....	34
Parkkaraktärer.....	35
Strategier för Spånga-Tenstas gröna karaktär.....	39

2. Spånga-Tenstabornas parker och naturområden

Boende och besökare.....	45
Parker för alla.....	46
Park- och naturtillgång.....	50
Analys parktyper.....	50
Analys upplevelsevärden.....	57
Analys övriga element.....	80
Strategier för Spånga-Tenstas gröna vardagsrum.....	85

3. Spånga-Tenstas ekologiska infrastruktur

Kärnområden och spridningszoner.....	89
Ekosystemtjänster	90
Biotoper	92
Habitat.....	94
Ekologiskt särskilt känsliga områden.....	95
Habitatnätverk barrskogsfåglar.....	96
Habitatnätverk eklevande insekter.....	97
Habitatnätverk groddjur.....	98
Träd i offentliga miljöer.....	99
Strategier för Spånga-Tenstas ekologiska infrastruktur.....	101

4. Förvaltning och utveckling

Skötsel.....	105
Drift.....	107
Underhåll.....	109
Hjälpmiddel i skötselarbetet.....	109
lanspråktagen mark.....	111
Strategier för skötsel av Spånga-Tenstas park- och naturmark.....	113
Referenser.....	116

Bakgrund

Parkplanerna omfattar den mark som Stockholms stad äger och förvaltar inom de olika stadsdelsområdena. Järvafältet har dock undantagits. Parkplanerna ska uppdateras med ett intervall på cirka 10 år. Den senaste parkplanen för Spånga togs fram år 2010, parkplanen för Tensta togs fram 2012.

Syftet med parkplanerna är att:

- Fungera som underlag för stadens fysiska planering.
- Kartlägga behov av skötsel- och investeringsåtgärder för att bevara och utveckla park- och naturmarkens karaktärer och värden.
- Fungera som underlag för investering och skötsel i det årliga budgetarbetet.
- Fungera som underlag för drift och underhåll av park- och naturmark.

Strategiska dokument

Flera av stadens styrdokument och planeringsunderlag utgör viktiga underlag till parkplanerna. Detta gäller Vision Stockholm 2040, Stockholms Översiktsplan och andra strategiska dokument som Grönare Stockholm, Park Stockholm och Stockholms miljöprogram. Andra viktiga underlag är tidigare utförda parkplaner, sociotopkartan och biotopkartan. Den gemensamma målbilden i stadens olika styrdokument är att Stockholm ska bli både en tätare och grönare stad.

Vision 2040- ett Stockholm för alla (Stadsledningskontoret u.å), är en övergripande vision som är uppdelad i fyra delar utifrån de kvaliteter som ska utmärka Stockholm år 2040. Visionen beskriver en stad som håller ihop där det finns en balans mellan sociala, ekonomiska, ekologiska och demokratiska värden.

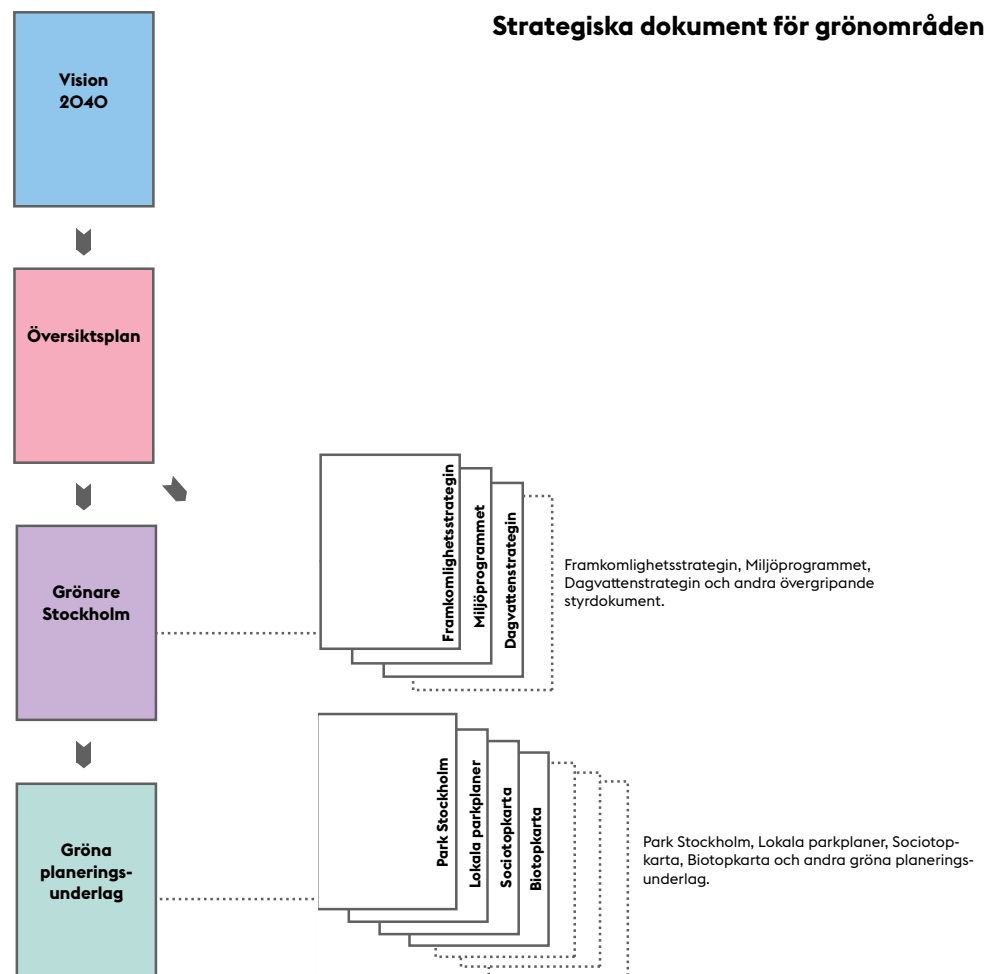
Stockholms Översiktsplan (Stadsbyggnadskontoret 2018), utgör ett viktigt strategiskt dokument för hela staden. I planen redovisas fyra stadsbyggnadsmål som samtliga behandlar bland annat grönstrukturen. Dessutom finns planeringsinriktningar inom avsnittet ”Grön och vattennära stad”. Stadsbyggnadsmålen handlar om att utveckla de gröna miljöerna för att möta nya behov i takt med att staden växer och klimatet förändras. Planen syftar till att förbättra parker och natur med mer kvaliteter och bättre tillgänglighet samt att skapa stärkta gröna samband och nya parker i rätt lägen i enlighet med riktlinjerna i Grönare Stockholm.

Grönare Stockholm (Stadsledningskontoret 2017), beskriver riktlinjer för planering, genomförande och förvaltning av stadens parker och naturområden. Dokumentet tydliggör hur stadens nämnder, bolagsstyrelser och tjänstemän ska arbeta långsiktigt med parker och naturområden.

Park Stockholm, som är under bearbetning, blir ett praktiskt verktyg i arbetet med parker och natur i stadens olika processer. Dokumentet innehåller generella mål, program, råd och riktlinjer för stadens park- och naturmark.

Miljöprogram (Stadsledningskontoret 2020), visar stadens ambitioner inom miljöområdet. I programmet finns sju delmål för hållbar mark- och vattenanvändning.

Handlingsplan för biologisk mångfald (Kommunfullmäktige 2020) beskriver hur stadens olika aktörer ska involveras i arbetet med att stärka de blågröna-gröna sambanden.

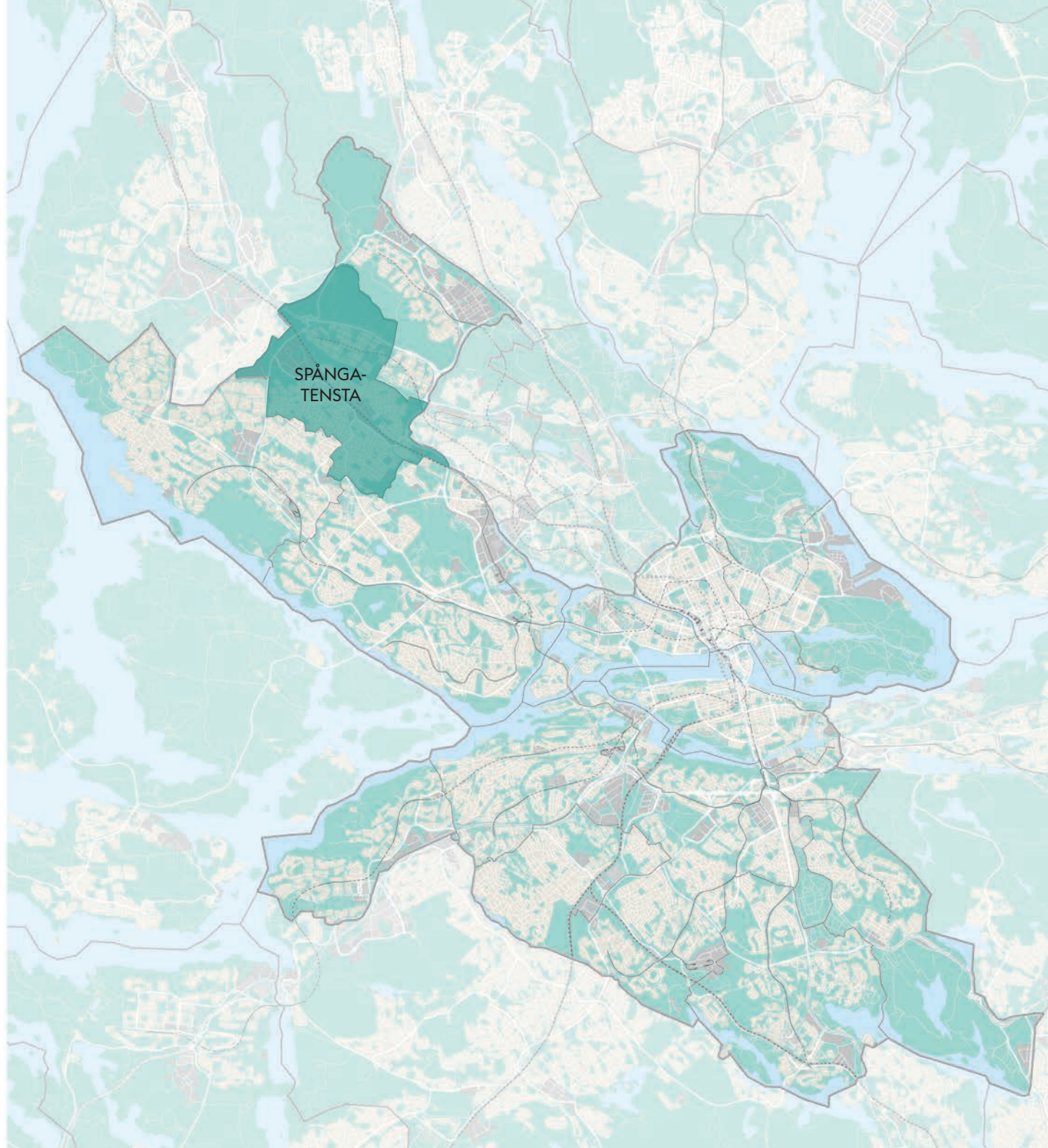
Översiktskarta

Stockholms stad

Spånga-Tensta är ett av Stockholms 13 stadsdelsområden och är beläget i Västerort. Stadsdelsområdet består av villor och flerfamiljshus från olika tidsepoker. I anslutning till bostadsområdena finns flera parker och naturområden.

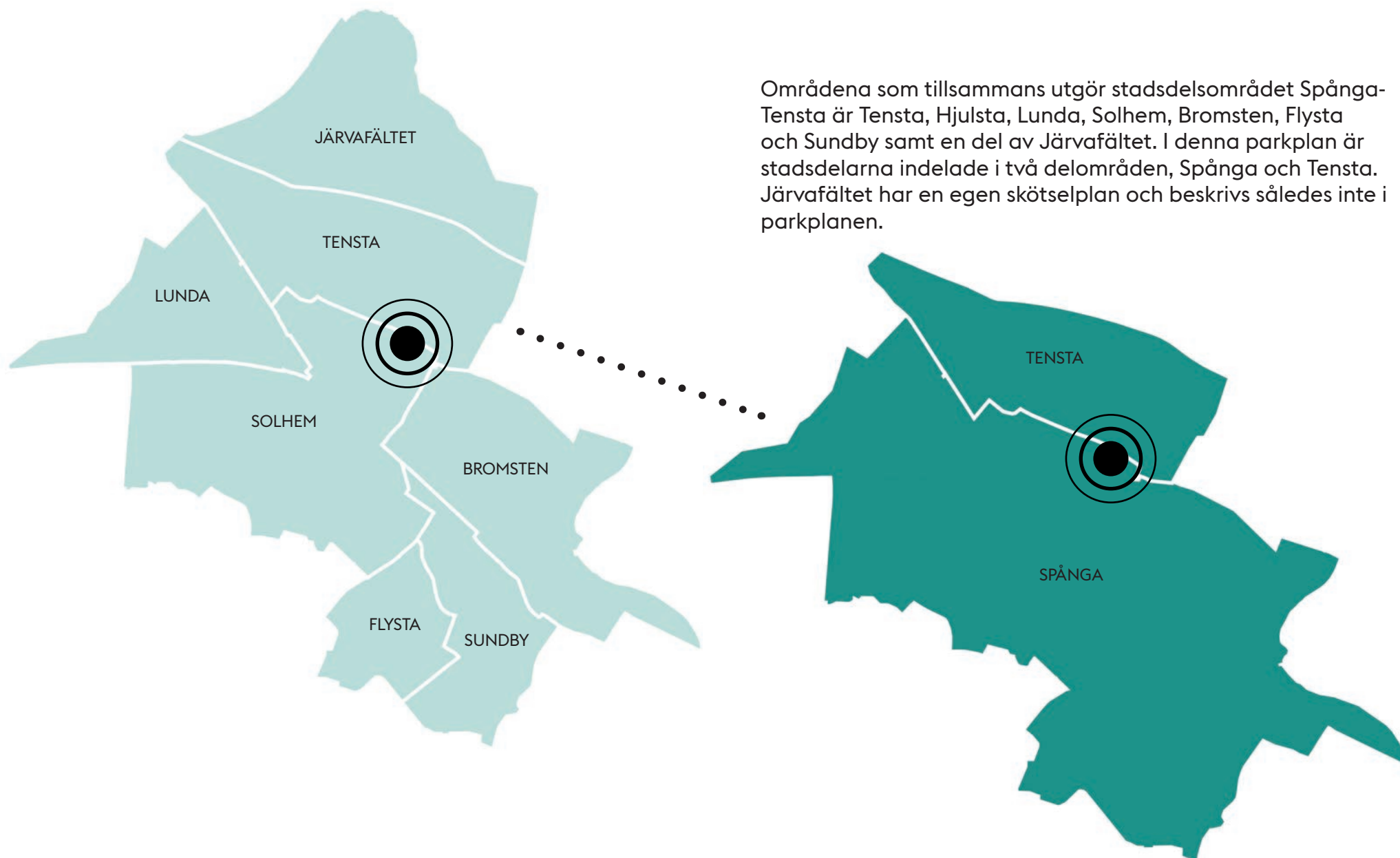
Den centrala delen av Spånga-Tensta är belägen elva kilometer nordväst om Stockholms city, utmed mäljarbanan. Pendeltåg trafikerar sträckan och tar cirka femton minuter. Vid Spånga station finns flertal bussar som trafikerar hela Västerort, inklusive stadsdelsområdets olika delar.

Stadsdelsområdet har goda kommunikationer som kommer att bli ännu bättre när Mäljarbanan och Förbifart Stockholm är utbyggda. Det ger möjligheter att ytterligare utveckla Spånga som knutpunkt. I stadens översiktsplan är Tensta-Rinkeby-Spånga utpekade som ett prioriterat strategiskt samband i arbetet för ett sammanhängande Stockholm.

Översiktskarta

Spånga-Tensta stadsdelsområde

Inledning

Stadsdelsområdets parker och naturområden är av olika karaktär och storlek. Områdenas storlek, innehåll och karaktär är avgörande för deras sociala och rekreativa värden.

I Tensta finns bland annat den bemannade parken i Spånga by intill Spånga kyrka. I parken finns varierande lekutrustning för barn i alla åldrar en plaskdamm som används för bad under sommarhalvåret. I anslutning till parken finns 4H verksamhet med ponnyridning och djurhus med grisar, getter, får, höns och kaniner. Parken erbjuder en öppen fritidsverksamhet och anordnar flertalet aktiviteter och kulturella evenemang, så som parkteater på sommaren.

I andra änden av Tensta finns ytterligare en bemannad parklek, Erikslundsparken, med plaskdamm, konstgräsplan, lekutrustning, sandlådor och parkleksbyggnad där det ibland serveras våfflor. Här erbjuds också öppen fritidsverksamhet och gratisevenemang så som teater, lek dagar och miljövecka. Det finns även möjlighet att som boende odla i parkens trädgårdsområde. Erikslundsparken ligger intill en skogshöjd i Tensta som vittnar om hur landskapet såg ut innan Tensta byggdes ut på 60-talet.

I Spånga, på andra sidan Tenstadalen, finns inte lika stora parkleksanläggningar, däremot finns flera kvartersparker med lekplatser bland villabebyggelsen. Dessa erbjuder viktiga lekmiljöer samt fungerar som platser för samvaro och avkoppling. Ett exempel på en sådan park är Svandammsparken som ligger nära Spånga centrum och är en populär mötesplats. Det är en prydligt planerad park som innehåller en stor damm, omgiven av gångvägar, gräsytor, högvuxna lövträd och finplanteringar. Det finns även ett antal

Nydalsparken med Tensta parkour i bakgrunden.

mindre parker och torg som är viktiga för den sociala sammanhållningen.

Inom stadsdelsområdet finns välbesökta och värdefulla naturområden som erbjuder bostadsnära natur och används för bland annat promenad, naturlek och motion. Många av naturområdena innehåller flertalet fornlämningar, varav gravfältet på Lundaängarna i Spånga är bland det mest uppseendeväckande. Det är det största kända gravfältet i Stockholm med cirka 145 synliga gravsättningar från yngre järnåldern. I området finns även rester efter en medeltida bytomt och den mytomspunna S:t Hollingers hög.

I Spånga finns många mindre skogshöjder bland villabebyggelsen. De ligger ofta ganska dolt från de allmänna vägarna men erbjuder lekmiljöer för de boende i närheten. Dessa höjder sparades när området byggdes ut under egnahemsrörelsen i

början av 1900-talet, till stor del på grund av att den branta terrängen gjorde det svårt att bygga och man sparade in på användandet av dynamit. Tack vare att skogshöjderna bevarades går det nu att från vissa av dem få långa utblickar. Höjderna, tillsammans med villaträdgårdarna, bidrar till upplevelsen av en grön stadsdel.

I stadsdelsområdet finns även ett nätverk av större naturområden och parker som kopplar ihop stadsbebyggelsen. Trots detta utgör trafikerade vägar och järnvägar barriärer som separerar Spånga och Tenstas stadsdelar från varandra och från omgivande stadsdelsområden. Barriärerna försvagar kopplingarna mellan stadsdelarna. Dessutom försämrar tillgängligheten till parkerna och naturområdena. En av utmaningarna ligger i att minska barriärerna så att en mer sammanhållen stadsbild kan uppnås.

Sammanfattning av strategier

1

Spånga-Tenstas grönstruktur

Spånga-Tensta ska ha en livskraftig grönstruktur

Stadens gröna och blå karaktär är en central del av Stockholms identitet och attraktivitet för såväl invånare som besökare. Ny bebyggelse ska samspela med landskapets kvaliteter och grönstrukturens värden och funktioner.

De unika gröna och blå karaktärerna ska värnas på ett klokt sätt

Landskapets gröna och blå kvaliteter är en självklar utgångspunkt i stadsutveckling

2

Spånga-Tenstabornas parker och naturområden

De boende i Spånga-Tensta ska ha god tillgång till parker och natur med höga rekreations- och naturvärden

Parker och natur ska vara en del av stadens offentliga rum som kopplar ihop staden och som bidrar till en levande och trygg stad för alla. De offentliga rummen ska vara av hög kvalitet och svara mot olika typer av behov. Medborgarna ska kunna vara delaktiga kring utvecklingen av sina gröna miljöer.

Förståelsen av Spånga- och Tenstabornas behov behöver öka

Befintlig grönstruktur berikas utifrån behoven i en växande stad

Ytterstadens grönområden får fler funktioner

Nya parker ska vara en del av stadsutvecklingen

Öka tillgängligheten till Spånga-Tenstas grönområden för att få en sammanhängande stad

3

Spånga-Tenstas ekologiska infrastruktur

Spånga-Tenstas grönstruktur ska ha en rik biologisk mångfald

Stockholm ska skapa en långsiktigt hållbar grön och blå infrastruktur genom att identifiera, värna om och utveckla de gröna och blå sambanden som finns idag. Begreppet Ekosystemtjänster ska arbetas in som verktyg i stadsutvecklingen och integreras i ekonomiska ställningstaganden i samband med exploatering och förvaltning.

Den rika biologiska mångfalden värnas

Ekosystemen ger stora bidrag till Stockholm

4

Förvaltning och utveckling

Ett effektivt resursutnyttjande och samspel mellan förvaltning och utveckling

Parker och naturområden representerar stora värden som har byggts upp under lång tid. Målbilden i vision och kommunfullmäktiges budget är att stadens resurser alltid ska utnyttjas effektivt. Stockholm ska därmed ha en långsiktigt hållbar och ansvarstagande förvaltning av parker och naturområden för att behålla och vidareutveckla stadens attraktionskraft.

Ökat slitage i parkerna ställer krav på smarta lösningar

Bättre erfarenhetsåterföring och lärande mellan olika roller

Gröna och blå kvaliteter behöver stärkas i den byggda miljön

Spånga-Tenstas grönstruktur

Spånga-Tenstas parker och grönområden är viktiga karaktärsskapande element som binder samman stadsbilden. Områdets utbyggnad har vuxit fram utifrån landskapets naturliga landformer. I Spånga-Tensta har människor länge levt av och brukat jorden. Därför finns det idag flera platser med höga kulturhistoriska värden som är identitetsskapande och ger området en varierande stadsbild.

Variationen i topografi och berggrund tillsammans med växlingar i temperatur, nederbörd och vind, är och har varit viktiga förutsättningar för hur naturen har bildats och utvecklats. En gång i tiden var Spånga-Tensta ett jordbrukslandskap där de naturliga landformerna tydligt kunde urskiljas. Trots människans påverkan finns idag flera element som bidrar till att göra det ursprungliga naturlandskapet i Stockholm tydligt. Dessa landformer har en viktig betydelse för stadens karaktär.

Stadsbild och identitet

Stockholmslandskapet är tydligt präglad av sitt geografiska läge i skärningspunkten mellan Mälaren och Östersjön. Vattenytor, förkastningsbranter, åsar, strandpartier och dalstråk är starka landskapselement som utgör grunden för stadens skönhet och landskapsbild.

I Västerort är sprickdalslandskapet tydligt med långa åsar, förkastningsbranter och stora dalgångar. Landskapet karakteriseras även av bergsryggar med hållmarker, sluttningar med moränjordar och dalgångar med finkornigt jordmaterial. På några platser öppnar sig större plana gräsytor som ursprungligen varit

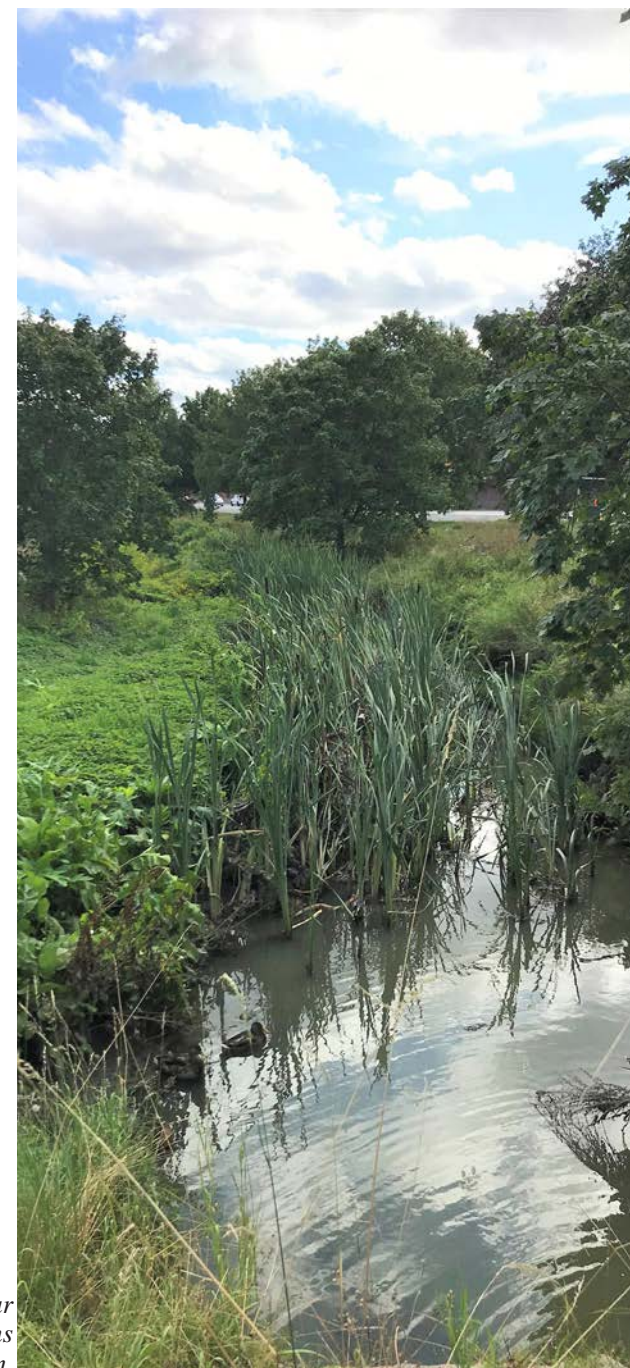
sjöbotten eller uppodlad åkermark. Dalgångarna är stora landskapsrum som är viktiga för förståelsen av det ursprungliga landskapet.

De öst-västliga förkastningsbranterna är ett av stadens viktigaste landskapsdrag. Branterna utgörs av norrvända och vegetationsklädda bergssluttningar som bevarats, mycket eftersom de inte varit lämpliga att bebygga. Idag utgör de starka landskapselement med stor betydelse för stadens landskapsrum och horisontlinjer.

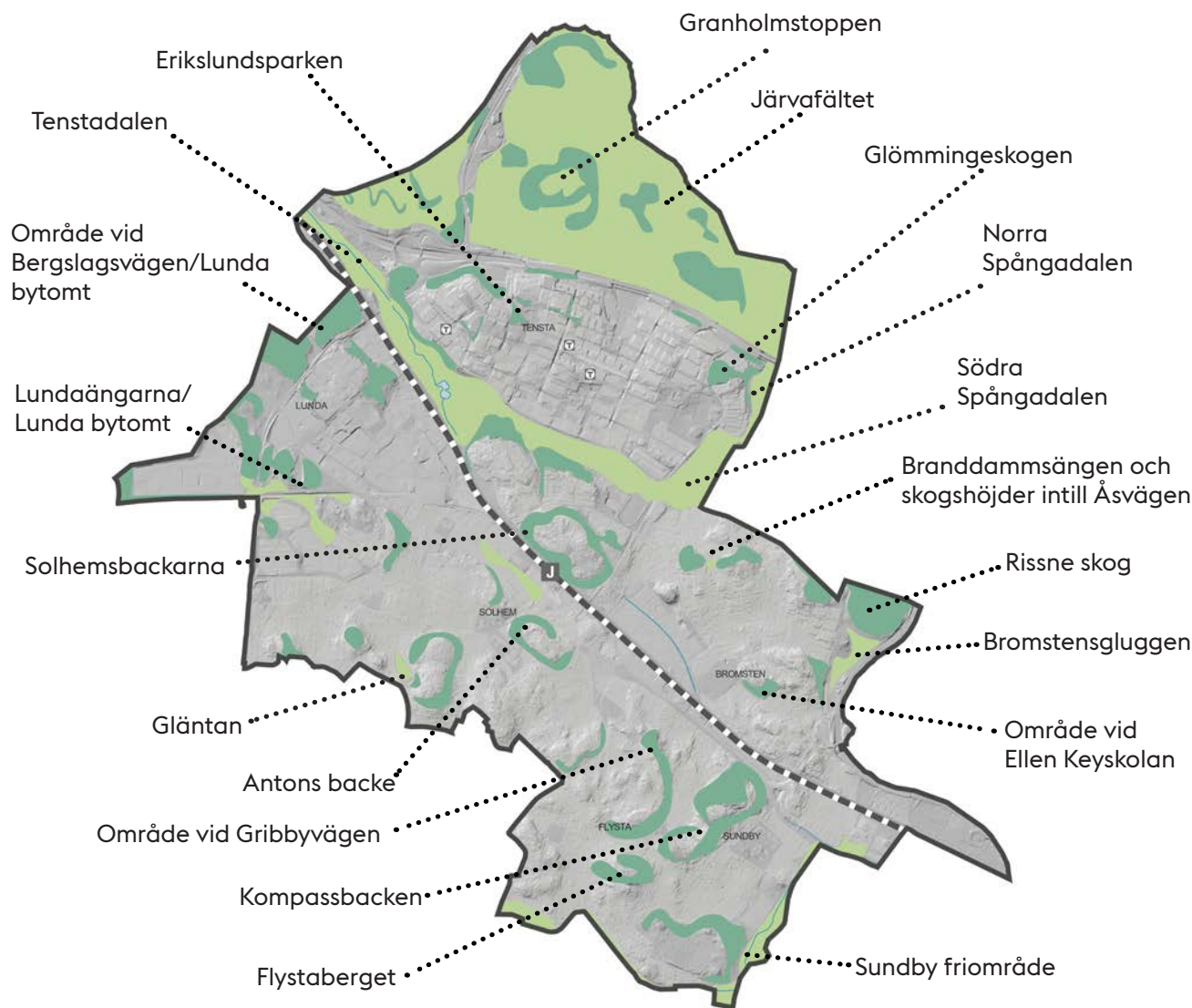
Topografin och landskapets karakteristiska landformer berättar om stadens och platserns historia och bör därmed bevaras och synliggöras. Även i mindre parker och grönområden kan små landformer urskiljas som bland annat klipphällar, flyttblock, bäckar, vikar och strandlinjer.

Under de senaste tvåhundra åren har staden förändrats genom att vissa partier av höjderna schaktats bort, sänkor och mindre sjöar har fyllts igen, och vattendrag har rätats ut eller kulverterats.

Bällstaån ligger kulverterad under Solhemshöjden och mynnar ut i Bromsten. Tidigare rann ån i en öppen fåra genom dagens Spånga centrum.

Landformer

Teckenförklaring

- Gröna väggar
- Gröna golv

Landformer av betydelse för stadens karaktär. Skala 1:40 000 (A4).

0 500 1000 m

Landformerna som tydliggör det ursprungliga naturlandskapet återkommer i flera av stadens parker och grönområden och bidrar då till en upplevelse av "gröna väggar" (till exempel en skogsklädd bergsbrant) och "gröna golv" (till exempel en äng eller större gräsyta). Dessa finns illustrerade i kartan intill. Topografin inom stadsdelsområdet varierar och har inslag av dramatiska partier, vilka främst ligger i anslutning till dalgångarna. I anslutning till både Järvafältet och Tenstadalen ligger höga branter. Dessa vittnar om de tidigare skogsbeklädda höjderna som reste sig i landskapet. Idag utgörs dessa höjder till stor del av bebyggelse. I Spånga har landskapet en tätare kupering med flertalet branta höjdkullar. Landskapets former har en tydlig riktning från nordväst till sydöst, vilket även järnvägen och E18 följer.

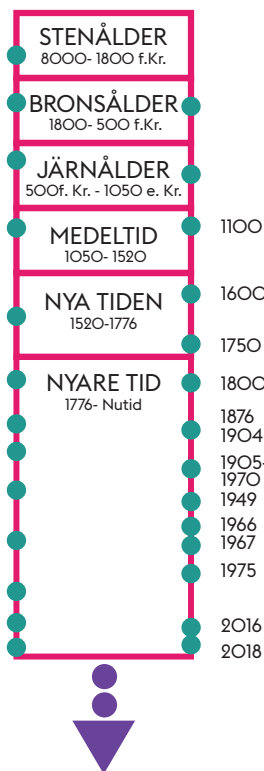
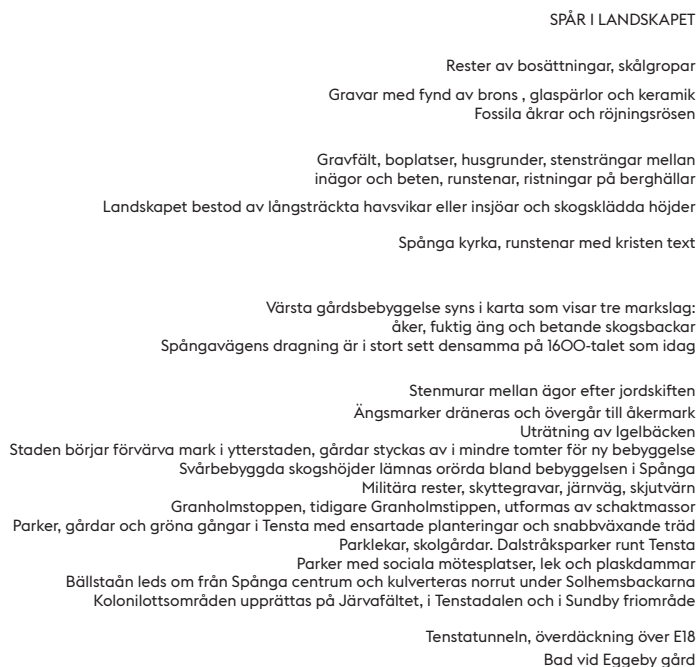
Dalstråk och sprickdalar

Järvafältet som sträcker sig genom Igelbäckens dalgång är det tydligaste dalstråket i området som också fortsätter norrut i Järfälla kommun och söderut i Sundbyberg. När Södra och Norra Järva anlades under 60- och 70-talet sparades även Rinkebydalen/Bromstensdalen, Spångadalen och Tenstadalen för att ge plats för stora dalstråksparkar. Idag tillhör Järvafältet ett av de stora friluftsområdena i Stockholm och ingår också i Järvakilen som är en av de gröna kilarna i Storstockholms grönstruktur.

Förkastningsbranter och åsar

I Spånga-Tensta saknas de dramatiska förkastningsbranter och åsar som annars tillhör Stockholmstraktens karaktärselement, så som Brunkebergsåsen och Söders höjder. Däremot ligger både Norra och Södra Järva på högre belägna partier som följer landskapets övergripande nordvästliga-sydöstliga formriktning. Det finns många branter runt sprickdalslandskapets platåer, så som den utmed Spånga station och branterna i Hjulstaskogen.

Första spåren av mänsklig verksamhet till idag

HÄNDELSER

Dalgången där nuvarande Igelbäcken rinner är en bred och viktig segelled

Lunda gravfält består av gravar från yngre järnåldern som med största sannolikhet hörde till Lunda och Skesta byar. Tung lera brukas, stensträngar läggs för att hålla betesdjuren borta från inägor. Kristendomen etableras i slutet av 1000-talet och de äldre gårdsgravfälten överges.

Spånga kyrka byggs. Norra och Södra Järva ingår i Spånga socken och Sollentuna Härad. Mark skänks till kloster. Järvagårdarna nämns i källor.

Reformationen leder till att Kronan beslagtar kyrkans mark. Kronan delar ut mark till adeln. Åtten Bonde på Hässelby slott blir den stora markägaren i trakten. Bondeska gravkoret uppförs invid den medeltida Spånga kyrka.

Skiftesrörelsen påbörjas för att sammanföra böndernas splittrade jord

Stora jordbruksreformer. Produktion av havre och potatis ökar kraftigt.

Sjösänkning av Igelbäckens källsjö

Västeråsbanan invigs, vilket möjliggör byggandet av bostäder för dem med arbetsplats inne i staden

Solhem får sitt namn och AB Hem på landet påbörjar tomtförsäljningen.

Militären flyttar sitt övningsområde från Gärdet till Järvafältet där de håller till fram till 1970.

Spånga inkorporeras i Stockholms kommun

Stockholms stad köper marken i norra och södra Järva från staten och första spadtaget tas i Tensta

Första tenstaborna flyttar in, dalstråksparker, gröna gångar och parker anläggs

Tunnelbanan öppnas i Tensta

Byggnationen av förbifart Stockholm inleds. Trafikplats Hjulsta blir en av Sveriges viktigaste knutpunkter där E4 och E18 möts.

Påbörjad ombyggnation av industriområdet intill järnvägen i Bromsten till nya stadskvarter

Landskapsformerna har under historien gett förutsättningar för hur människor har kunnat leva och bo inom området Spånga-Tensta. Tidslinjen innefattar några av de viktiga historiska händelserna som påverkat Spånga-Tenstas gröna karaktär.

Tidslinjen

Tidslinjen sammanfattar flera av de historiska händelser som kommer beskrivas i kapitlet. De första spåren av mänsklig verksamhet är fornlämningar. I området har gravfält från folkvandringstid 400–550 e. Kr. påträffats. Vid den tiden gick en lång havsvik in i landet och ortnamnet Tensta härrör från ett gammalt ord för ett fiskeredskap, tena.

De platser där människor bosatte sig redan under järnåldern utvecklades till allt större jordbruksgårdar. Vikingatidens långsträckta havsvikar var genom landhöjningen torrlagda och användes som åkermark. Från medeltiden fram till stormaktstiden ägdes en stor del av markerna av kyrkan och kloster, för att sedan komma att tillhöra adeln. Gårdarna växte och blev till mindre byar.

Större förändringar av jordbrukslandskapet sker först när bostadsefterfrågan ökade i början på 1900-talet och AB Hem köper egendomarna Värsta och Kälvesta intill Spånga station. Inspirerat av egnahemsrörelsen styckas marken av i mindre tomter och säljs till

i huvudsak arbetare inne i staden. Terrängen styrde hur husen och vägar placerades.

Järvafältet blir under samma tid ett militärt övningsområde, vilket lade utvecklingen på vänt. Den småbrutna jordbrukskaraktären bevaras fram till att Stockholm stad planerade för den stora utbyggnaden av Norra och Södra Järva under 1960 till 1970-talet. Under samma period investerades kraftigt i infrastruktur med tunnelbanan, E4:an, E18, Kymplingelänken och Akallalänken. Nu etablerades också begreppet ”de gröna kilarna” som knöt ihop innerstadens centrala vatten och parker med vidsträckta friluftsområden och kulturlandskap i kranskommunerna.

De första spåren av mänsklig verksamhet

Människor har bott i Stockholmstrakten sedan omkring 10 000 år sedan när inlandsisen började dra sig tillbaka. Idag kan man hitta spår efter dessa människor som visar hur de bodde och levde. I Spånga-Tensta finns de tydligaste spåren vid Lunda-ängarna där Stockholms stads största gravfält finns med cirka 145 synliga gravar från den yngre järnåldern 550-1050 e Kr.

Fornlämningar

En fornlämning är en lämning efter människors verksamheter under forna tider, som tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergiven. Lämningen ska ha tillkommit före 1850, men om särskilda skäl finns kan Länsstyrelsen även förklara senare lämningar för fornlämning. Kulturmiljölagen är den lag som styr skyddet av fornlämningar i Sverige. Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet och beslutar i frågor som rör fornlämningar. Vid sidan av fornlämningar finns även ”övriga kulturhistoriska lämningar”. Även dessa lämningar kan i framtiden komma att förklaras för fornlämningar och få ett direkt skydd. Miljöbalken styr skyddet av naturreservat, kulturresevat och riksintressen. För reservaten finns skötselplaner för hur områden ska skötas för att natur- och kulturvärden ska bevaras och utvecklas. Genom kommunernas ansvar enligt plan- och bygglagen för användning av mark- och vattenområden samt utveckling av den byggda miljön, har de skyldighet att meddela Länsstyrelsen när en fornlämning kan komma att beröras.

Fornlämningsområdena förändras ständigt av skador, nedbrytning, slitage, utarmning av flora och negativ påverkan av vegetation. Vid framtida upprustningar bör en kulturhistorisk utredning om platsens värde ingå i arbetet. För att bevara och värna om lämning-

arna bedrivs fornvård. Arbetet syftar till att göra lämningarna synliga och tillgängliga genom att hålla efter gräs och sly. En viktig del i arbetet är även att vid de mest intressanta lämningarna placera ut informationsskyltar.

Stadsdelsförvaltningarna har ansvaret för fornvården inom sina respektive stadsdelsområden. Parkingenjörerna planerar och leder arbetet. Fornvård och naturvård kan många gånger gå hand i hand. Vid vårdarbeten är det viktigt med samrådsrutiner så att grönområdena vårdas med en helhetssyn som innefattar både behovet av att röja på och kring fornlämningar, samt noterar behovet av att spara värdefull vegetation. På länsstyrelsen finns en upphandlad resurs som kan ge råd i fornvårdsfrågor samt hjälpa till vid framtagande av skötselplaner.

Spåren i Spånga-Tensta

Stadsdelsområdet är ett av stadens fornlämningstaste områden. Fornlämningarna utgörs bland annat av gravfält och boplatslämningar vilka vittnar om att området varit koloniserat redan under förhistorisk tid. Nya inventeringar och arkeologiska undersökningar gör att man ständigt hittar information om fler lämningar.

Lunda-Skesta fornlämningsområde är det största i Stockholms stad och utgör ett för stadsdelsområdet viktigt besöksmål med sitt stora antal synliga gravar. Även den spektakulära S:t Hollingers hög, som i modern tid har pryts med ett träd, är ett känt besöksmål. I övrigt är en stor del av fornlämningarna belägna på Järvafältet där det finns tydliga spår av gravfält, röjningsrösen och fossila åkrar från bronsåldern och gravfält och husgrunder från järnåldern.

S:t Hollingers hög är ett känt besöksmål.

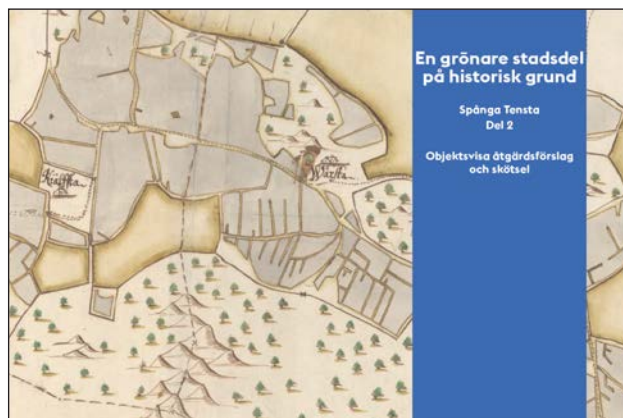

Hällristning i Sundby som ligger i ett grönområde intill korsningen Dagverksvägen/Gamla Bromstensvägen.

Skötselplaner för natur- och kulturvärden

Som stöd för förvaltningen av natur- och kulturmiljöer i Spånga-Tensta har åtgärds- och skötselplanen ”En grönare stadsdel på historisk grund” tagits fram. Dokumentet är tvådelat, med en beskrivande del och en operativ del där åtgärder och skötsel beskrivs. Den andra delen riktar sig till de som arbetar med förvaltning av grönområden i stadsdelsområdet. ”En grönare stadsdel på historisk grund” bygger på natur- och kulturvärden som påträffats i stadsdelens grönområden vid inventeringar under 2018. De skötselåtgärder som föreslås är mer detaljerade än de som beskrivs i denna parkplan och utgår från de inventerade värdeobjekten. Beställare till arbetet var Spånga-Tensta stadsdelsförvaltning, Miljöförvaltningen och Trafikkontoret på Stockholms stad.

För fornlämningsområdet Lunda-Skesta i nordvästra Spånga finns en separat skötselplan från 2015 som ger förslag på både löpande skötsel och restaureringsåtgärder. Åtgärderna handlar främst om att hålla fornlämningarna synliga genom busk- och slyröjning, vilket också ger bättre förutsättningar för den hävdgynnade floran.

Åtgärds- och skötselplan för natur- och kulturmiljöer i Spånga-Tensta, del 1 och 2.

Framsidan på skötselplanen för Lunda-Skesta.

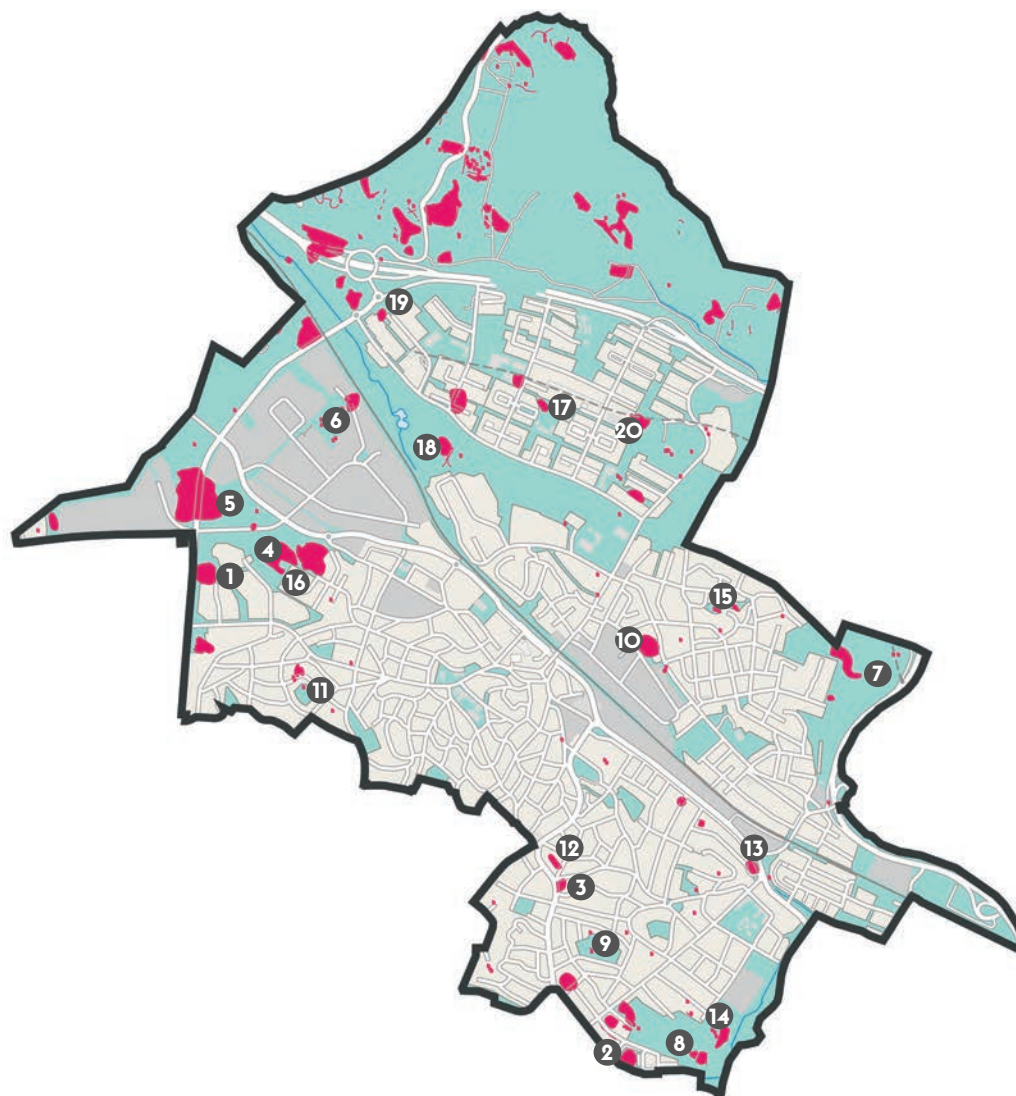
Bild från Lundaängarna.

Fornlämningar i karta

Karta över kända och registrerade fornlämningar i Spånga-Tensta. En del av fornlämningarna ligger inom stadsdelsområdets park- och naturmark. I kartan har dessa parkområden numrerats. Observera att det är långt ifrån alla kända fornlämningar i stadsdelsområdet då det finns fornlämningar även på privat mark och inom Igelbäckens kulturresevat. I skötselplanen för Igelbäckens kulturresevat finns en förteckning över kända fornlämningar inom reservatet.

Parkområden som innehåller fornlämningar är: park vid Uppgårdsvägen (1), Nyckelpigeparken (2), Spångavägen/Skogslöparvägen (3), Lundaängarna (4), Område vid Bergslagsvägen/Lunda bytomt (5), Fagerstagatan/Domnarvsvägen (6), Rissne skog och Bromstensgluggen (7), Sundby friområde (8), Flystaberget (9), Bromstens befästa gård (10), Utgårdsvägen/Vinstavägen (11), Bindestreet/Vildmarksvägen (12), Dagverksvägen/gamla Bromstensvägen (13), Skogsparti vid Allmogevägen (14), Åsvägen/Båtman Stens Väg (15) Fornminnesparken (16), Gullingeparken (17), i gränsen mellan Tenstadalen och Solhemsskogen (18), Hjulstaskogen (19), Kämpingskogen (20).

Nya registreringar genomförs kontinuerligt. En uppdaterad digital fornlämningskarta nås på Riksantikvarieämbetets webbplats (www.raa.se) alternativt den kulturhistoriska klassificeringskartan (tänd fornlämningskiktet), som nås via Stadsmuseets webbplats. Vid upprustningar eller nybyggnation ska kända fornlämningar redovisas och Stadsmuseet kontaktas. Vid åtgärder som kan påverka fornlämningar måste tillstånd sökas hos Länsstyrelsen.

Spånga-Tenstas fornlämningar markerade i rosa. Numreringen hänvisar till stadens park- och naturmark som innehåller fornlämningsområden, se text till vänster. Skala 1:40 000 (A4). Källa: Riksantikvarieämbetet.

Spånga kyrkogård.

Kulturhistoriskt värdefulla miljöer

Spånga-Tenstatrakten är en gammal kulturbygd med flera kulturhistoriskt värdefulla områden och byggnader. Stockholms Stadsmuseum har inte inventerat och klassificerat stadsdelsområdet som helhet, men det finns tre utpekade kulturhistoriskt värdefulla miljöer. Dessa miljöer är också upptagna i stadens översiktsplan. Dessa är Solhems villasamhälle, Spånga kyrka och Tensta.

Solhem villasamhälle

Solhems villasamhälle började byggas ut under 1900-talets första årtionde för arbetare och lägre tjänstemän. Villasamhället uppföres på privat initiativ. AB Hem på landet skapades av ideella krafter med avsikt var att få till stånd en enhetlig bebyggelse med karaktär av lantliga hem, vilket säkerställdes genom förbehåll i köpekontrakten och typritningar.

Dessa utformades i en romantisk stugstil som blandade svensk landsbygdstradition med rådande egnahemsstilar i t ex Tyskland och England. Karaktäristiskt är husens träfasader i falurött, ibland vitt, gult eller tjärbrunt, spröjsade fönster, förstukvistar och burspråk samt höga sadeltak, ibland bruntna eller valmade. Stadsdelen förtätades under 1960- och 70-talen men har fortfarande kvar karaktären av ett traditionellt egnahemsområde, där de grönskande trädgårdarna är ett viktigt inslag i miljön.

Spånga kyrka

Både Spånga kyrkogård och Spånga kyrka är från slutet av 1100-talet. De ursprungliga delarna av nuvarande Spånga kyrka byggdes någon gång mellan 1175 och 1200. Kyrkan kom då att bestå av tre delar: kor, långhus och torn. Kyrkogård och

kyrka har förändrats, utvidgats och anpassats vid ett flertal tillfällen under århundradena. I slutet av 1600-talet fick kyrkan en ny tillbyggnad, det Bondeska gravkoret, ritat av Tessin den äldre, tillägnat riksskattmästaren Gustaf Bonde.

Kyrkogårdens äldsta delar ligger söder och väster om kyrkan medan områdena åt norr och öster togs i bruk på 1920-talet efter arkitekt Knut Nordenskjölds plan. Längst österut ligger minneslunden, formgiven av arkitekt Uno Söderberg, med ett ekkors ritat av professor Erik Lundberg.

Spånga kyrka är en av de äldsta kyrkorna i Stockholmsområdet. Intill kyrkan och kyrkogården ligger det gamla ryttartorpet Bussenhus, några andra byggnader som hör till den tidigare Spånga by samt ett gravfält från vikingatiden. Den äldre bebyggelsen i Tensta utgör ett tidsdokument och en mycket viktig länk mellan traktens äldsta historia och nutiden.

Tensta

Generalplanen för Tensta-Rinkeby från 1965 betecknades som ett exempel på ”nytt stadsbyggande”. Trafiksepareringen innebar här att bilvägarna schaktades ned och att gångvägarna gick på broar över dessa, till skillnad från i söderort där målet förenklat kan sägas ha varit det motsatta. Det nya stadsbyggandet innebar även att man frångick idealet med hus i park, för att bygga tätare och utan hänsyn till befintlig växtlighet. I Tensta finns ett antal kulturhistoriskt värdefulla byggnader och områden. Tensta vattentorn, uppförd i en enkel och stram arkitektur, fungerar med sin placering på stadsdelens högsta punkt som ett landmärke som tillsammans med de närliggande skivhusen ger stadsdelen en monumental prägel mot E18. Bebyggelsen i Tensta besitter som helhet ett stort byggnadshistoriskt värde.

Spånga kyrka.

När Tensta byggdes ut bevarades äldre bebyggelse intill kyrkan. En del byggnader är idag en del av Spånga Bys parkleksverksamhet.

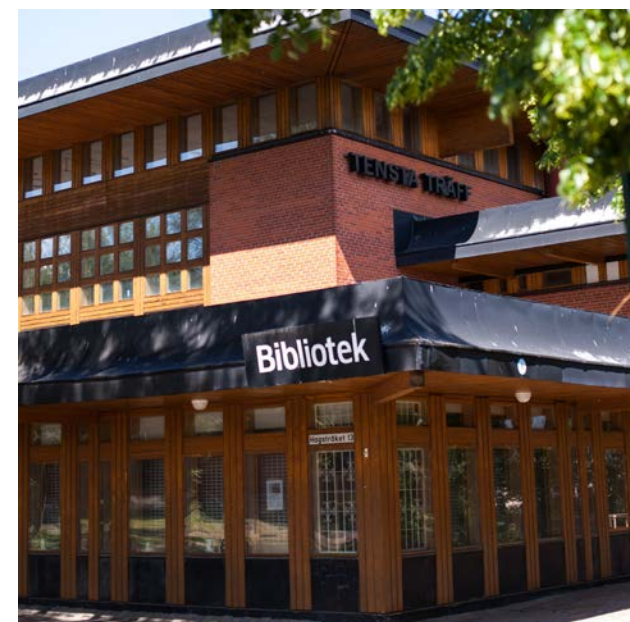

Klockargården, en del av den äldre bebyggelsen intill Spånga kyrka.

Skolanläggningen Tensta gymnasium

De tre byggnaderna Tensta Gymnasium, Tensta Träff och Tenstahallen har stora kulturhistoriska värden. Som helhet är detta en sällsynt välformad skolanläggning från sin tid, utan några motsvarigheter i huvudstaden.

Anläggningen blev när den stod klar 1984 mycket uppmärksammas och byggnaderna tilldelades Kasper Sahlinpriset, Sveriges främsta arkitekturpris. Den yttre miljön är av ett stort arkitektoniskt och konstnärligt värde. Uterummen planerades av det välkända landskapsarkitektkontoret Gunnar Martinsson AB. Skolgården är i huvudsak grusbelagd, här växer hundratals fritt planterade silverpilar. Runtom byggnaderna finns striktare alléer av lind och alm. Som helhet är detta en sällsynt välformad skolanläggning från sin tid, utan några motsvarigheter i huvudstaden.

Byggnaden som inrymmer Tensta träff ingår i den kulturhistoriskt värdefulla skolanläggningen från 1984.

De fritt planterade silverpilarna på Tensta gymnasiums skolgård som är ritad av Gunnar Martinsson AB. Här löper det huvudsakliga gångstråket västerut genom stadsdelen.

Värsta gård

Värsta gård vars huvudbyggnad ligger invid Svandammsparken i Solhem är känd redan från 1300-talet då den ägdes av Spånga kyrka. Under reformationen drogs gården in till kronan, men såldes till nya ägare redan på 1570-talet. Ägorna sträckte sig då över hela området som idag är Solhem. Den gula huvudbyggnaden som nu inrymmer bostadsrätter är från 1761 och har i stort sett samma utseende än idag. År 1902 köptes Värsta gård av AB hus på Landet. Marken styckades upp i mindre tomter och byggande av Solhems egnahemsvillor tog snabb fart. Solhemskolan som ligger söder om parken byggdes på 1920-talet. Svandammsparken anlades i sin nuvarande form på 1950-talet, men själva dammen har längre historia än så och finns med på många historisk kartor.

Foto på Värsta gård hämtad ur AB Hem på landets reklambroschyr från 1903 för Solhem och Duvbo i Spånga socken. Källa: Landt-kär Stads-bo (1903)

Vård av stadens kulturhistoriska miljöer

Stadsmuseet är stadens stöd vid antikvariska frågor. Vid planerade förändringar i parker och andra grönytor bör alltid Stadsmuseet kontaktas för att bedöma åtgärdens konsekvenser på kulturhistoriska värden. Vid ändringar av byggnader krävs lov eller startbesked enligt plan- och bygglagen. Vid val av utformning, byggnadsmaterial och växtmaterial bör hänsyn tas till byggnadens eller parkens användning, estetik och kulturhistoriska värden. Skötsel och vård av parkernas kulturhistoriska element bör sammanställas i vårdplaner. Informationsskyltar om byggnadernas och parkernas historia bör förbättras i samband med upprustningar. I denna utveckling är det viktigt att bevara områdenas olika karaktärer och funktioner för biologisk mångfald genom att bevara värdefulla träd och upprätthålla platsspecifik skötsel.

Stadens utbyggnad

Samtidigt som flera av Stockholms ännu bevarade slott och herrgårdar uppfördes under 1700- och 1800-talet tillgängliggjordes de första offentliga parkerna i innerstaden. Genom åren har stadens byggnader, parker och naturområden influerats av alltifrån europeiska stadsbyggnadsstilar till lokala trender men även av faktorer som samhällsekonomi och medborgarnas vardagsliv. Vid 1900-talets början var största delen av ytterstaden fortfarande ett jordbrukslandskap. Landskapet bestod av slotten, gårdarna och torp som var utspridda bland åkrar, bergknallar och tallskog.

De offentliga parkerna 1700-1800

De första offentliga parkerna var tidigare kungliga trädgårdar som användes till jakt och odling. I samband med att flera av trädgårdarna gjordes mer tillgängliga trycktes förordningar som klargjorde vilka som fick vistas där och hur man skulle uppföra sig. På detta sätt öppnades flera parker i innerstaden, bland annat Djurgården, Kungsträdgården och Humlegården. Vid 1800-talets början växte sig borgerskapet allt starkare. Gruppen efterfrågade umgängesplatser och mötesplatser där det fanns plats för hela familjen. Strömparterren blev år 1832 stadens första park som anlades med statliga medel. På liknande sätt uppfördes Berzelii park. Utmärkande för de första offentliga parkerna var exotiska växtmaterial och praktfulla blomsterplanteringar.

Lindhagenplanen 1800-1900

Från och med 1800-talets mitt expanderade staden kraftigt. Samtidigt hade invånarna ohygieniska levnadsvillkor och spädbarnsdödligheten var hög. År 1866 presenterade en kommitté under ledning av stadsplaneraren Albert Lindhagen den så kallade

Lindhagenplanen. I planen ingick förslag på omfattande gaturegleringar som skulle föra in mer ljus och luft i bostadskvarteren. Parker skulle anläggas i närheten av bostäderna. De kuperade områdena var svåra att bebygga och kunde omvandlas till parker. I de höglänta områdena ansågs dessutom luften vara bättre samtidigt som de erbjöd visträckta utsikter över staden. Ett viktigt inslag i stadsplanen var även de breda och trädplanterade gatorna som Narvavägen och Karlavägen. Liknande tankar och stadsplaneregleringar hade introducerats i bland annat Paris, Wien och England.

Vid slutet av 1800-talet skulle parkerna vara så naturlika som möjligt. Trenden att anlägga praktfulla blomsterplanteringar avtog och istället planterades blommande buskage och inhemska löv- och barrträd. Andra stora skillnader var att alla ytor nu fick beträdas, någonting som möjliggjorde picknick och lek i större skala. I parkerna planerades även för vinteraktiviteter. Dessutom blev lek- och idrottsplatser allt viktigare element som anlades i anslutning till parkerna.

Villastäder 1900-1930

Staden började vid sekelskiftet att förvärva mark i ytterstaden för att ge plats åt ny bebyggelse till den växande staden. Staden var mån om hur utvecklingen skulle ske, detta genom att marken planlades och att man planerade för gator och ledningar. När marken bebyggdes tog man hänsyn till rikliga fornlämningsområden samtidigt som många av de äldre byggnaderna bevarades. Utanför tullarna växte trädgårdsstäder fram med trädplanterade gator och ett enhetligt växtmaterial med fruktträd och bärbuskage. Under denna tid började de första industrierna

att växa fram i ytterstaden. Flera så kallade kåkstäder växte fram, varav flera av dessa kom att bli självständiga municipalsamhällen.

Under 1900-talets början rådde bostadsbrist och visionen var bygga staden så att alla skulle ha råd med en bostad. Samtidigt började en koloniträdgårdsrörelse att växa fram. Tanken var att den mindre bemedlade befolkningen skulle få en hälsosam tillflyktsort med lek, rekreation och odling av nyttoväxter. Med influenser från kontinenten började stadsplanen för villastaden att upprättas av bland annat arkitekten och stadsplaneraren Per Olof Hallman. Inspirationen var hämtad från kontinenten, av bland annat de engelska trädgårdsstäderna och österrikaren Camillo Sitte. Sitte arbetade med upplevelsen av stadsrummet och betonade sammanhangen mellan husen. Istället för att skapa monotona hus ville Sitte skapa omväxlande gaturum. Med nya markförvärv och spårvägar växte nya förorter fram. Ytterstadens villastäder anpassades till terrängen med svängda gator. Naturliga höjder bevarades för att ge plats åt parker eller offentliga rum. Byggandet reglerades hårt och man satte tydliga gränser mellan privata och offentliga rum.

Bromsten, Flysta, Solhem och Sundby är fyra stadsdelar som uppkom på detta sätt. Marken kring Bromstens gård köptes redan 1902, styckades upp och såldes till egnahemsbyggare. Detta skedde till stor del som en reaktion på trångboddheten i innerstaden och att resor i samhället förenklades i samband med järnvägens intåg. Detsamma skedde med de andra stadsdelarna, men med andra aktörer, både privata och offentliga, som köpte och sålde. Det var viktigt att kollektivtrafiken var tillgänglig

Solhems Folkhögskola byggdes på 1910-talet och har sedan dess kompletterats med fler skolbyggnader i takt med att stadsdelen växte.

då många var beroende av att kunna ta sig till sitt arbete. Detta resulterade i att villasamhällena började växa från stationerna och utåt.

Bromsten (1904), Flysta (1915), Solhem (1908) blev utnämnda till municipalsamhällen, en kommun i kommunen, vilket gjorde att de själva fritt kunde planera för utbyggnaden. När dessa små samhällen sedan år 1948 inkorporeras med större kommuner infattas de istället i generalplanen. Municipalsamhällena växte relativt fritt och oreglerat, vilket resulterade i att vägarna blev krokiga och oplanerade och det saknades ofta vattenledningar och annan grundläggande infrastruktur. Vid utbyggnaden i Solhem var dock principen att endast bygga ett hus på varje tomt och ett kök i varje hus. Därigenom var

stadsdelen något mer reglerad än samtida villastäder. Ambitionen med verkliga "egna hem" var stark och stilidealet var svensk stugstil i sann nationalromantisk anda, vilket präglade tidens konst, arkitektur och heminredning.

Att höjder eller annan svårbebyggd terräng lämnades fri, tillsammans med villatomternas uppväxta och generösa vegetation ger dessa stadsdelar ett grönt lummigt uttryck.

Funktionalismen 1930-1950

Under 1930-talet rådde trångboddhet och sanitära problem i innerstäderna vilket var en av landets stora politiska frågor. Samtidigt insåg man att bostadsbe-

hovet inte kunde tillgodoses med enbart hyreshusbebyggelse i innerstaden och egnahem i ytterstaden. Med Stockholmsutställningen år 1930 och influenser från Tyskland förändrades stadsbyggnadsidealerna. För att kunna svara mot efterfrågan på bostäder och som en reaktion mot stenstadens rätvinklighet, mörka gårdsmiljöer och brist på grönska började flerfamiljshus att uppföras i ytterstaden enligt funktionalistiska principer. Husen byggdes som fristående och smala lamell- och punkthus placerades så att alla lägenheter hade ett gott ljusinsläpp och utsikt mot grönska.

Husen placerades med hänsyn till den ursprungliga naturen med punkthus på höjderna och lägre lamellhus intill naturmark och grönskande parkstråk. Gränsen mellan det privata och offentliga rummet luckrades upp och den nya byggnadsstilen kallades "hus i park". Mellan 1930- och 1950-talet uppfördes flera flerfamiljshus i ytterstaden. Med inspiration från England uppfördes så kallade grannskapsenheter, bostäder i närheten av mindre centrumbildningar med närservice. Bostäderna närmast centrum skulle ha ett högt exploateringsstal och bostäderna runtom skulle vara lägre. Parkstråk skulle göra det möjligt att nå centrum utan att komma i kontakt med biltrafik. Parallellt fortsatte småhusbebyggelsen som till skillnad från trädgårdstäderna var typhus som uppfördes i striktare mönster.

År 1952 fastställdes en generalplan som byggde på principer från dåvarande stadsträdgårdsmästaren Holger Blom. Blom hade i sin tur inspirerats av den tidigare stadsträdgårdsmästaren Osvald Almquist. Planen betonade parkerna och grönområdenas sociala betydelse för den växande befolkningen.

Förslagen innefattade bland annat ett parknät i ytterstaden som skulle ansluta till större natur- och friluftsområden i stadens yttre delar. Parknätet skulle vara stadsdelarnas offentliga rum med plats för lek, bollspel, picknick, evenemang och rekreation. Samtidigt skulle det skapa goda förbindelser mellan bostad, centrum och skolor. Byggnader och platser med höga natur- eller kulturhistoriska värden bevarades och integrerades i parkerna. Utformningen resulterade i ett samspel mellan landskap, bebyggelse och vegetation. Än idag utgör systemen av parkstråk som utvecklades under denna tid några av ytterstadens mest karakteristiska drag.

Under Bloms tid utvecklades en ny parkstil med målarlandskapet som inspirationskälla. Parkmarken utformades efter principen att den befintliga naturen i största möjliga mån skulle bevaras. Den tillgängliggjordes med gångvägar och platser för rekreation och förädlades genom plantering av passande vegetation. Höjdskillnader löstes ofta med granittrappor. Den första parkleken, den bemannade lekplatsen, uppkom år 1938 i Vasaparken. Antal parklekar växte fram till mitten av 1980-talet då det fanns cirka 150 stycken. Senare trappades antalet ned, flera parklekar stängdes och vissa övertogs av föreningar. Parkteatern, den offentliga uteteatern uppkom år 1942 och blev ett mycket populärt inslag i parkerna.

Tunnelbaneförstäder 1950-1990

Den växande biltrafiken innebar ett problem och satte allt större präge på stadsplaneringen. Kring år 1950 bestämde staden att bygga en tunnelbana för att knyta samman innerstaden med ytterstaden. Med en ny generalplan för hur ytterstaden skulle utvecklas, med tunnelbana och nya förvärvade marker, lades

grunden för ytterstadens framväxt. Tunnelbanan gjorde det möjligt att bygga nya bostadsområden med flerfamiljshus längre ut från innerstaden. Visionen var att de nya områdena skulle erbjuda arbete, bostad och centrum, så kallade abc-städer. I de nya områdena utvecklades bostäder med en god tillgång till service, skolor, lekplatser, idrottsplatser och grönska. I Västerort är Vällingby ett exempel på en abc-stad.

Delar av Järvafältet hade under 1940-talet, tillsammans med Spånga, blivit en del av Stockholm. De delar som fortfarande tillhörde militären köptes senare av de omkringliggande kommunerna. Redan år 1962 lovade socialdemokraterna att Järvafältet skulle ge plats för bostäder åt 16 000 personer. Detta gjorde att Järvafältet blev en viktig del av stadens utbyggnad.

En bakgrund till utbyggnaden på Järvafältet är det så kallade 'Miljonprogrammet'. För att få bukt med en långvarig bostadsbrist togs ett historiskt beslut om att bygga 100 000 bostäder varje år under perioden 1965-1975. Detta ökade kraven på att bygga effektivare och tätare. Fokus som tidigare legat på att anpassa bebyggelsen till terrängen flyttades till att anpassa terrängen till byggplatsen. Närmiljön kring den nya bebyggelsen var utsatt för hårt slitage samtidigt som de hårt packade terrasserna av sprängsten inte uppfyllde de nya planteringarnas krav på jordmån.

Parkstråken och natur- och friluftsområdena i Stockholm utvecklades och kompletterades med större anläggningar för rekreation, samvaro och evenemang. Bostadsgårdarna var generellt stora och innehöll stora öppna grönytor. Bilen hade sitt genombrott

och gaturummen fick därmed en tydligare separering mellan bilister, cyklister och fotgängare.

I planeringen av Tensta ville man frångå de funktionalistiska tankarna om hus i park, detta med målet att skapa en hög stadsmässighet med hög exploateringsgrad. Med hänsyn till bland annat barnfamiljer förespråkades fler lägre hus framför ett fåtal höga, som är fallet i exempelvis Bredäng som byggdes några år tidigare. Istället skapades tätare kvarter och ingen naturmark sparades, vilket motiverades med att naturen runtomkring var den som var viktig. Man frångick också tidigare utformning med bilvägar ovanför gångvägarna, och istället lades bilvägarna lågt och gångvägarna korsade över på broar. Bilarnas matargatorna placerades som fyra ryggrader genom området och en runtom stadsdelen. Detta resulterade i att bostadsområdet skars av från Järvafältet av en stor väg.

Bostadstyperna i Tensta domineras av tre olika hustyper: skivhus i 5-7 våningar, lamellhus i 1-3 våningar och loftgånghus i 3-7 våningar. De högsta husen är placerade som ett mittband som förbinder Rinkeby, Tensta och Hjulsta. Denna bandstadsstruktur följde med i den senare planeringen på norra Järvafältet. Även tanken om grönstråk mellan stadsdelarna bibehölls.

Det framfördes stark kritik mot både planeringen och byggnaderna i Tensta. Brist på samordning gjorde att vissa byggnader stod färdiga men omgivningarna var fortfarande en stor byggarbetsplats. Tunnelbanan kom nästan tio år efter att de första boende flyttat in. Bebyggelsen fick kritik för att vara trist och grå, något som de goda lägenhetslösningarna inte lyckades väga upp. Staden tog lärdom från byggnationen

av Tensta och Rinkeby i den fortsatta utbyggnaden av Järvafältet och återgick succesivt till större variation i såväl hustyper och hushöjder som färger och former med bostadsområdena i Kista som tydligast exempel.

I den senare delen av epoken växade formspråket i Sverige från modernism till en mer traditionell byggnadsstil. Ett av utvecklingens nya ledord blev att återanvända redan exploaterad mark. Sedan 1980- talet har staden främst vuxit på två olika sätt. Dels i samband med att mark frigjorts när verksamheter lagts ner eller vägar och kraftledningar lagts i tunnel och dels via förtätningar inom redan utbyggda områden. Grönplaner utvecklades för att säkerställa att de viktigaste parkerna och naturområdena bevarades och hur grönstrukturen kunde upprätthållas vid exploatering. Parkverksamheten inriktades på underhåll, upprustning och mindre nyanläggningar. För att skydda stora viktiga naturområden utformades skötselplaner och bildades naturreservat.

1990- Idag

Stadens befolkning fortsätter att växa och det finns ett stort behov av att bygga nya bostäder och kommunikationer. Idag pågår en fortsatt utbyggnad av Spånga-Tensta, både inom större stadsutvecklingsområden och som punktvisa tillägg inom redan befintliga bostadsområden.

I enlighet med rådande utvecklingsstrategier sker förtätningsprojekt i stadsdelsområdet genom omvandling av äldre industriområden till funktionsblandad bebyggelse. Verksamheter som inte nödvändigtvis kräver ett centralt läge har ständigt flyttat längre ut från staden och lämnat plats för ett annat,

vanligtvis intensivare markutnyttjande. Bromstensstaden är ett exempel på en sådan utveckling. Här har det äldre industriområdet utgjort en central barriär i området och ska nu omvandlas till en tätare blandstad. Även byggnation i goda kollektivtrafiklägen har premierats i syfte att ”bygga staden inåt”. Intill Tensta centrum färdigställdes ett 18 våningar högt studentbostadshus under våren 2017. Även vid Spånga centrum planeras ny bebyggelse i form av flerfamiljshus.

En ytterligare strategi som också går att skönja från den senare planeringsperioden är att med ny bebyggelse söka åtgärda lokala brister i stadens struktur. Ett sådant exempel är projektet Tenstaterassen, en överdäckning av E18 och Hjulstavägen varpå ny

bebyggelse planeras. Utöver att tillföra fler bostäder syftar projektet till att minska trafikbullret och hjälpa att knyta ihop Tensta med Järvafältet. Genom utveckling av bostäder, offentlig service och nya mötesplatser föreslår översiktsplanen att även kopplingen mellan Tensta-Rinkeby-Spånga kan förbättras. En ytterligare åtgärd i befintlig stadsstruktur är att öka variationen i bostäders storlekar och upplåtelseform, detta för att minska segregationen i stadsdelen. Under bostadsmässan 2006 kompletterades Tensta med bland annat radhus.

På senare tid har cykelbanor och pendelcykelstråk kommit att prioriteras i staden. Åtgärder för förbättrade cykelstråk sker bland annat utmed Bromstensvägen och förbi Spånga station.

Från Nydalsparken i Tensta syns kompletteringar från 2010-talet i form av punkthus påbyggda mot de äldre skivhusens fönsterlösa gavlar.

Lunda

Terräng: Viss kupering mellan äldre åkermark

Bebyggelse: Industri- och kontorsbyggnader, i huvudsak från 70- och 80-talet.

Historik och karaktär

Lunda har ett stort antal fornlämningar som visar att platsen varit bebodd under lång tid. Direkt söder om stadsdelen ligger Lunda gravfält som är Stockholm kommuns största gravfält med cirka 145 synliga gravar från 550-1060 e Kr. På 1400-talet finns tre gårdar skriftligt belagda i Lunda, omgivna av åkrar, ängar och skog.

Stockholms generalplan från 1952 uttrycker att Lundaområdet ska användas för industriell verksamhet för att erbjuda arbetsplatser till de boende i närheten. Generalplanen innebar att industrilokaler och flera nya förbindelser byggs i Lunda. De flesta byggnaderna uppförs på 70- och 80-talet. De byggs i 3-4 våningar, oftast med fasader av plåt i olika färger.

Breda gator skär genom området, men det finns också parkstråk på höjder med bevarade fornlämningar. I nuläget är Lunda ett av Stockholms större arbetsområden som i översiktsplanen beskrivs ha en strategiskt viktig funktion tack vare kopplingen till järnväg och europavägar.

Solhem

Terräng: Skogsbeklädda backar

Bebyggelse: Villastad, i huvudsak egnahemsbebyggelse inbäddad mellan träden. I centrum finns flerbostadshus och servicebyggnader.

Historik och karaktär

Solhem bildades på enskilda initiativ omkring år 1900. Detta som en reaktion på bostadsbristen och på att järnvägen samtidigt minskade avstånden i staden. Med en bra lokalisering nära järnvägen blev stadsdelen som ett eget litet centrum, vilket resulterade i att Solhem, år 1908, upphöjdes till municipalsamhälle. I Solhem strävade man efter ett enhetligt intryck, vilket resulterade i mottot *"Endast ett hus på varje tomt och endast ett kök i varje hus. Inga hyreskaserner, inga "kåkar," utan överallt trevna, verkliga egna hem"*. Detta syns på de röda eller gula husen med vita knutar, de så kallade "Solhemsstugor" och den oregelbundna strukturen på gatorna som slingrar sig genom terrängen. Vid den växande stationen utvecklades centrum med bland annat post och apotek, allteftersom området växer. Den fria planeringen av stadsdelen fick sitt slut då Solhem inkorporerades i Spånga år 1949. Under 60- och 70-talet styckades större villatomter av och fler hus byggdes. Även några radhusområden växte fram västerut på 60-talet.

Flysta

Terräng: Kuperad före detta odlingsmark

Bebyggelse: Villor byggda i stilar från hela 1900-talet, med majoriteten från 30- och 40-talet.

Historik och karaktär

Marken i Flysta har brukats sedan 1300-talet, men vid sekelskiftet 1900 köptes åkrar och ängar upp och styckades av till villatomter. Dessa befolkades av egnahemsbyggare som flyttade från den trånga innerstaden och av arbetare som pendlade med Västeråsbanan. Flysta blev ett municipalsamhälle år 1916 för att med egen skatt kunna åtgärda vägar, elförsörjning, vatten och avlopp som det saknats planer för. Inte förrän 1938 fastställdes en stadsplan för Flysta, och med detta fick vägarna större fokus och blev därmed bättre. I stort behölls den befintliga strukturen av hyreshus och butiker utmed huvudgatan Spångavägen. Några ytor för park reserverades, delvis för att bevara en del av fornlämningarna i området.

Några få sekelskifteshus finns kvar, men de flesta byggnader är från 30- och 40-talet då befolkningen i Flysta fördubblades. Renoveringar och utbyggnader gör att vissa hus helt ändrat utseende. Stilar från hela seklet och individuellt formgivna hus ger variation och brokighet till stadsdelen som bevarat sin småstadskaraktär.

Sundby

Terräng: Variation från kraftigt kuperat till flackt i södra delen.

Bebyggelse: Grön stadsdel med varierad villabebyggelse från 30- talet och framåt

Historik och karaktär

En viktig byggnad i Sundby är huvudbyggnaden som finns kvar av Sundby gård, ett gult hus med glasveranda och snickeridetalljer. I början av 30-talet bildades egnahemsföreningen till följd av att tomter började säljas i området. Vagnätet utgick från det befintliga kring Sundby gård och år 1938 antogs den plan som föreslog familjehus med bara en våning. På 50-talet byggdes industrilokaler nordost om Bromstensvägen och en skolbyggnad i gult tegel stod klar 1954. Skolan har sedan kommit att kompletterats med nya byggnader från 70-talet och framåt. På 60- och 70-talet styckades många tomter av för att ge plats åt nya villor, vilket bidrar till den varierade åldern på bebyggelsen.

Idag består området av villor från hela seklet. Tack vare de uppvuxna trädgårdarna samt de bevarade skogshöjderna har området ett mycket grönt uttryck. Dessutom anlades koloniområdet Sundby fritidsby på tidigare obebyggd mark år 1973, under inflygningsområdet till Bromma flygplats.

Bromsten

Terräng: Delvis kraftigt kuperad med skogsklädda höjder

Bebyggelse: Domineras av villor från 1900-talets början. Industrier ligger längs järnvägen och flerfamiljshus i stadsdelens centrum

Historik och karaktär

År 1902 köptes marken kring Bromstens gård upp för att styckas till tomter och säljas vidare. Då järnvägsförbindelsen med Stockholm var en förutsättning byggdes de första villorna kring stationen. Mellan 20- och 40-talet fortsatte byggandet av villor och på 50-talet påbörjades industribebyggelsen längs järnvägen. Järnvägsstationen lades dock ner i slutet på 60-talet. År 1965 invigdes ett medborgarhus vid Bromstensplan. Detta innebar att affärer och service flyttade hit och invid dessa revs villor och ersattes av flerfamiljshus på 3-4 våningar. Rivningarna av äldre villor fortsatte in på 80-talet och tomterna styckades av och förtätades med nya villor och några radhus. Detta har lett till ett brokigt och varierat villasamhälle från olika byggnadsperioder. Inom bebyggelsen saknas större grönområden, men tack vare de uppvuxna trädgårdarna ger området ett grönt intryck. En stor del av industriområdet längs järnvägen kommer att omvandlas till kvartersstad inom projektet Bromstensstaden.

Tensta

Terräng: Till stor del plansprängda platåer. Landskapet sluttar mot Tenstadalen i söder.

Bebyggelse: Tätt bostadsbebyggelse med flerfamiljshus, två tunnelbanestationer med anslutande centrum

Historik och karaktär

Järvafältet har en historia som militärt övningsområde, men år 1966 slöts avtal med berörda kommuner som köpte fältet av staten. Redan år 1967 flyttade de första tenstaborna in i bostäder i södra delen av fältet. Tensta centrum invigs tre år senare och tunnelbanan öppnades så sent som 1975. Generalplanen för Järvafältet uttryckte visioner om trafikseparering och stadsmässighet, en hög exploateringsgrad och ingen sparad natur, vilket förutsatte tillgång till grönområden utanför stadsdelen. Den starka kritiken mot det s.k. betongmonumentet resulterade i en del ombyggnader 1989. Bebyggelsen pendlar mellan 2 till 7 våningar, höga skivhus kombineras med låga lamellhus. Intill Spånga kyrka finns också ett småhusområde. Centrum består av gågator, parkeringshus, konsthall m.m. Markbeläggningen är mönstrad, här finns en fontän och väggmålningar pryder fasader. I anslutning till centrum ligger en skola i, till sin omgivning kontrasterande, rött tegel. Vid Spånga by finns bevarad gårdsbebyggelse från 1800-talet som under 1970-talet rustades upp för att användas till parklekverksamhet och som samlingslokaler.

Tensta centrum

Regionala & lokala sociala funktioner

I och med utbyggnaden av Förbifart Stockholm skapas nya förutsättningar för Spånga-Tensta. Inte minst för Lunda industriområde som får en strategiskt viktig koppling till europavägar och järnväg, vilket ytterligare kan öka områdets regionala betydelse som arbetsplatsområde. I övrigt innehåller Spånga-Tensta främst ett antal mindre tyngdpunkter som utgörs av torg med utbud för områdets boende. Torgen är insprängda i bebyggelsen och är viktiga för Spånga-Tenstas stadsbild. Dessa används som mötesplatser och tillför en stadsmässig karaktär.

I stadens översiktsplan föreslås en utveckling av bostäder, offentlig service och nya mötesplatser för att stärka det prioriterade strategiska sambandet Tensta-Rinkeby-Spånga. Översiktsplanen uppger områdets publika kulturverksamheter som både besöksmål och viktiga i det lokala sammanhanget, samtidigt identifieras ett behov av ytterligare mötesplatser för kultur och föreningsliv i stadsdelen, en upprustning av det offentliga rummet i Tensta och Hjulsta samt en stärkt tillgänglighet till parker och parkkvaliteter i centrala Spånga.

Regionala sociala funktioner

Spånga centrum är en viktig knutpunkt med både pendeltågsstation och bussterminal. Genom att Mälarbanans kapacitet förstärkts och att nya bostäder byggs blir området en viktigare regional knutpunkt samtidigt som stadsmiljön förbättras. Bromstensvägen, som passerar stationen, föreslås att på längre sikt omvandlas till stadsgata med ny blandad bebyggelse.

Lunda är ett av Stockholms största arbetsplatsområden. Här finns en blandning av industrier, spedition och kontor. Närhet till järnväg och europavägar gör områdets terminalfunktion strategiskt viktig. Verksamhetsområdet är en stor tillgång, viktig att bevara och utveckla.

Järvafältet med Igelbäckens kulturresevat är en viktig målpunkt för friluftsliv och rekreation för boende i Stockholm och närliggande kommuner. Området är kulturhistoriskt värdefullt med en stor mängd fornlämningar. Det nya utomhusbadet vid Eggeby gård blir ytterligare ett attraktivt mål på Järvafältet. Tensta konsthall och parkourbanan i Nydalsparken nämns i översiktsplanen som uppskattade målpunkter för hela Stockholm.

Lokala sociala funktioner

Torgen varierar i karaktär, storlek och är utspridda inom stadsdelarna. Torgen har uppkommit som komplement till bebyggelsen och har därmed en tidstypisk gestaltning som speglar omgivande bostadskvarter och den tidsepok de härstammar ifrån. Torgen erbjuder närservice i form av mataffärer och butiker och fungerar samtidigt som mötesplatser. Några av torgen utgör även trafiknoder för kollektivtrafik som bussar eller pendeltåg. Vissa av platserna har i denna parkplan klassificerats som torg på grund av deras utformning, trots att de ibland kan vara otydliga eller innehålla ett begränsat serviceutbud.

Tunnelbanestationerna i Tensta och Hjulsta är tydliga målpunkter för de boende. Tensta centrum är en tydlig social mötesplats med torghandel, sittplatser, fontän, butiker och service. Här ligger även Tensta konsthall. På 80-talet byggdes de tre butikslokalerna på södra sidan av Tenstagången samman med glastak

och bildade en inomhusgalleria. Hjulsta torg har betydligt färre verksamheter. Utöver tunnelbanestationen finns en matbutik och ett fåtal restauranger.

I Bromsten flyttades centrum från järnvägsstationen till Bromstensplan efter att stationen lades ned 1968. Flerfamiljshus med verksamheter i bottenplan ersatte villorna som tidigare stod intill Bromstensplan och ett nytt medborgarhus invigdes. Idag finns här service så som mataffär och restauranger. Själva torgytan används till stor del som parkering.

I Flysta saknas ett regelrätt torg. Istället utgör Spångavägen ett centralt stråk med bland annat restauranger och medborgarhuset Spånga Folkan som ligger i korsningen mellan Spångavägen, Solhemsvägen och Täbylundsvägen. Här möts de tre stadsdelarna Flysta, Solhem och Nälsta. Busslinjen mellan Spånga station och Brommaplans tunnelbana har flertalet hållplatser utmed Spångavägen.

Även Sundby saknar en torgyta. Den tydligaste centrumbildningen ligger utmed Bromstensvägen närmast Spånga centrum i stadsdelens norra spets.

I Lunda finns inga tydliga publika mötesplatser, däremot har området en stor blandning av service och restauranger för de arbetande i området.

Regionala och lokala sociala funktioner i Spånga-Tensta

Spånga-Tenstas utvecklingsmöjligheter

I Stockholms översiktsplan antagen 2018 beskrivs vilka utvecklingsmöjligheter som finns i respektive stadsdel. Utvecklingsmöjligheterna utgår från översiktsplanens fyra stadsbyggnadsmål: ”En växande stad”, ”En sammanhängande stad”, ”God offentlig miljö” och ”En klimatsmart och tålig stad”. Följande text står skriven om Spånga-Tenstas utvecklingsmöjligheter.

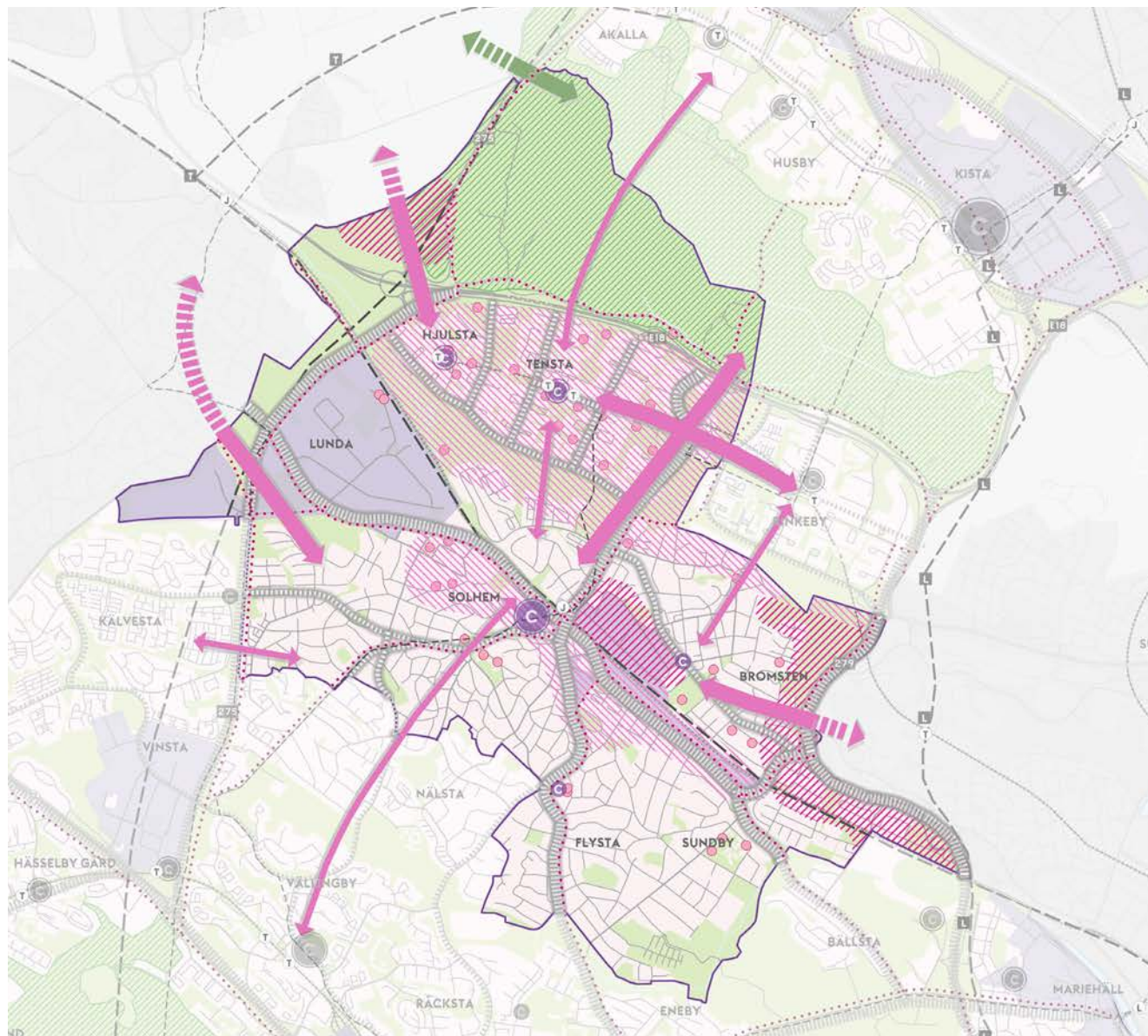
Järvafältet, sett från Granholmstoppen. Översiktsplanen tar upp fältets framtida roll att koppla samman de omkringliggande stadsdelarna genom nya gång- och cykelvägar samt fler aktiviteter och målpunkter.

Spånga-Tensta kan utvecklas med nya bostäder samt offentlig och kommersiell service. Närheten till Järvafältet och möjligheterna att utveckla miljön vid Bällstaån skapar extra värden. Tillgängligheten till Järvafältet kan förbättras genom ett tydligare möte mellan bebyggelse och naturlandskap. Järvafältet får en viktig roll

att koppla samman de omkringliggande stadsdelarna genom nya gång- och cykelvägar samt fler aktiviteter och målpunkter. Möjligheten att förstärka de gröna och rekreativa sambanden i Järvakilen behöver studeras. Området kommer att få bättre tillgänglighet när Mälarbanan och Förbifart Stockholm är utbyggda.

Utbyggnaden av Förbifart Stockholm pågår vilket ger nya förutsättningar för omkringliggande stadsdelar. En möjlig framtida förlängning av befintlig blå tunnelbanelinje som knyter ihop Hjulsta med Barkarby station skulle ha stor positiv inverkan på stadsdelsområdet. Stora delar av stadsdelsområdet befinner sig inom Bällstaåns avrinningsområde där särskild hänsyn behöver tas till översvänningsrisken. Flacka delar kan också påverkas av kraftiga regn. Områdets publika kulturverksamheter är både besöksmål och viktiga i det lokala sammanhanget. Stadsdelsområdet har behov av ytterligare mötesplatser för kultur och föreningsliv. Trygghetsskapande åtgärder ska beaktas i planeringen. Det totala behovet av ny grundskolekapacitet i stadsdelen till år 2040 bedöms motsvara tre nya skolor och omfattar pågående byggprojekt, planerad utbyggnad av befintliga skolor och framtida behov i enlighet med tolkningen av SAMS-rapporten 2017. Det bedömda behovet gällande idrottsanläggningar till 2040 är en konstgräsplan och två idrottshallar i stadsdelsområdet.

Lokal stadsutvecklingskarta

Spånga-Tenstas lokala stadsutvecklingskarta från Översiktsplanen. Skala 1: 40 000 (A4).

Teckenförklaring

Stadsutvecklingsområde – omvandling (mycket stora stadsutvecklingsmöjligheter)

Område som föreslås omvandlas till blandad stadsbebyggelse med bostäder, verksamheter, service, gator, parker, kultur och idrottsytor. Att utveckla de gröna kvaliteterna och säkerställa funktioner som skolor och förskolor, är en viktig del i stadsutvecklingen. Omvandlingen kan innebära helt eller delvis ändrad markanvändning.

Stadsutvecklingsområde – komplettering (stora stadsutvecklingsmöjligheter)

Område med blandad stadsbebyggelse där omfattande komplettering föreslås. Området kan kompletteras med bostäder, service, verksamheter, gator, parker, kultur och idrottsytor. Att förstärka de gröna kvaliteterna och säkerställa funktioner som skolor och förskolor, är en viktig del i stadsutvecklingen. Komplettering ska göras med utgångspunkt i kunskap om nuvarande karaktär, kvaliteter och behov. Inom området kan finnas delar där större strukturförändringar föreslås.

Område där komplettering kan prövas (vissa stadsutvecklingsmöjligheter)

Område där komplettering kan prövas inom ramen för befintlig markanvändning och med utgångspunkt i kunskap om nuvarande karaktär, kvaliteter och behov.

Strategiskt samband

Samband som är strategiskt viktiga för att uppnå målet om en sammanhängande stad. Kopplingar kan ske via olika typer av åtgärder som att utveckla stadsrum med byggande, parkstråk, aktivitetsstråk, mölpunkter och omvandlade gator. De strategiska sambanden kompletterar urbana stråk samt lokala kopplingar.

Urbant stråk

Överbreda gator i lokala vägnätet och motortrafikleder med sidoområden som på kort eller lång sikt omvandlas till levande stadsmiljöer. Dessa kopplar samman befintliga stadsdelar på ett effektivt och varmsatt sätt längs hela sträckan eller på delsträckor. Gatorna kommer ha en fortsatt viktig lokal och regional trafikfunktion för person- och näringslivstransporter, men kompletteras med gång- och cykelvägstråk både längs med och tvärs över gatan. Därutöver prioriteras utrymme i de flesta fall för högkvalitativ kollektivtrafik.

Utvecklingsområde ekologiskt samband

Område där förstärkningar föreslås i den regionalt betydelsefulla ekologiska infrastrukturen. Samtidigt kan rekreativa kvaliteter utvecklas för att berika närmiljön.

Viktiga mötesplatser

Platser som har stor betydelse för att uppnå målet om en sammanhängande stad och en god offentlig miljö. Mötesplatserna omfattar samlingslokaler och andra mötesplatser (se ÖP sid 93), idrottsanläggningar och skolor som lockar besökare från olika delar av staden och därigenom bidrar till att människor med varierande bakgrund möts samtidigt som stadsdelarnas lokala identitet stärks. Viktiga mötesplatser kompletterar centrum och parker.

Framtida kommunikationer

Pågående eller beslutad spår- och vägutbyggnad

Kollektivtrafik stömnät
Stömnätet är kollektivtrafikens ryggrad och binder samman kommuncentra samt andra viktiga noder i länet med varandra. Inom Stockholms stad förbinder stömnätet olika stadsdelar med varandra och med viktiga knutpunkter. Trafikslag anpassas utifrån resandeunderlag och kapacitetsbehov.

Stockholms cykelpendlingsstråk
Pendlingsnät som skapar ett sammanhängande system, knyter ihop stadsdelarna samt kopplar ihop över kommungränsen.

Ny spårvägsstation

Konst i den offentliga miljön

I stadens offentliga miljöer finns en mängd konstverk från olika tidsepoker. Konsten är identitetsskapande och en viktig del av platsernas kulturhistoriska värden. Konsten bildar ett offentligt galleri som anknyter till viktiga historiska händelser eller inbjuder till reflektion. Staden har sedan länge haft stora ambitioner för den offentliga konsten. Redan under 1800- talet och 1900- talet fanns offentlig konst i innerstadens parker. Dessa utgjordes mestadels av statyer och monument av välkända personer. På så sätt ansågs konsten ha ett pedagogiskt syfte.

Mellan 1950 och 1970-talet genomfördes omfattande program för den offentliga konsten. Under denna tid nådde den offentliga konsten rekordår. Verken placerades längs flera av parkstråken. År 1962 bildades på stadsträdgårdsmästaren Holger Bloms initiativ Konstnämnden för utsmyckning av allmänna platser, KNAP. Nämnden stod för att konsten skulle nå ut till alla, även de som inte vanligen vistades på konstutställningar och vernissager. I samband med detta infördes fler konstnämnder och rutiner för beställningarna.

Sedan 2008 ansvarar Kulturförvaltningen, genom verksamheten Stockholms konst, för inköpen av stadens offentliga konst. Stockholms stadsmuseum ansvarar för förvaltning, underhåll och renovering av stadens offentliga konst.

"Ledfyr" av Berndt Helleberg (1972) vid Hjulstagången.

"Kvinna med parasoll" av Adam Fischer (2012) vid Spånga torg.

Offentlig konst i Spånga-Tenstas parker

Inom Spånga-Tenstas offentliga miljöer har Stockholm konst totalt 10 konstverk utspridda över stadsdelarna. I anslutning till Spånga torg två verk, "Kvinna med parasoll" av Adam Fischer från 2012 och Biotekniken av Carl Rothlin från 1984. I Svandammsparken i Spånga står bronsskulpturen "Kvinna" av Lennart Källström från 1971. I parkleken Spånga By står tre verk av Axel Nordell från 1971, "Blå mussla", "Blå myrslok" och "Röd snäcka". I en gångtunnel under Hjulsta backar står verket "Svep" av Einar Höste och inte långt därifrån, utmed Hjulstagången finns "Ledfyr" av Einar Höste. Båda dessa verk är från 1972. I Hjulsta finns även verket "Kaskad" av Folke Trudesson från 1971. Till Järva Folkets park, Eggeby gård har konstverket "Vinterlöv" (1994) av Eva Lange flyttats. Det stod tidigare intill Slussen men omplacerades på grund av rasrisk i samband med byggnation.

Parkkaraktärer

Parkerna och naturområdena som skapats och utvecklats under de olika epokerna har olika karaktärer som är avgörande för hur de upplevs och används. Karaktärerna beskriver områdenas utformning och innehåll samtidigt som de påverkar förutsättningarna för parkskötseln. Parkernas olika karaktärer är viktiga att identifiera eftersom de kan användas vid upprättande av skötselplaner och vid arbete med bevarande och utveckling av stadsdelens parker. På följande sidor beskrivs Spånga-Tenstas olika parkkaraktärer översiktligt.

Kvarterspark

Kvartersparker är bostadsnära parker för lek, promenader, avkoppling och samvaro. De är gröna oaser insprängda bland bebyggelsen och fungerar som ett komplement till större stadsdelsparker och naturområden.

Torg och parktorg

Torg med mer eller mindre gröna inslag som träd, perennplanteringar och gräsytor. De är en del av gatustrukturen men kan innehålla växtlighet och sociala värden som återfinns i parkerna. Ofta finns uteserveringar och andra aktiviteter och ibland förekommer lekplatser.

Större natur- och friluftsområde

Natur- och friluftsområden är skogsområden på minst 50 ha med ovärderliga resurser både lokalt och regionalt. På nära håll från bostaden finns kvaliteter som få andra storstäder kan erbjuda. Rekreation, friluftsliv och ekologiska spridningskorridorer är värden som förknippas med dessa områden. Värdena är till stor del beroende av storleken. För att behålla målet; att inom 1000 meter kunna nå områden som

ger ”skogskänsla”, ”vild natur” och ”odling” krävs att Stockholms större skogsområden hålls så intakta som möjligt. Järvafältet har klassats som ett större natur- och friluftsområde.

Mindre natur- och friluftsområde

Sparade skogs- och andra naturmiljöer på minst 20 ha med anlagda delar i form av gångvägar och sittplatser. Innehåller olika naturtyper och karaktärs-habitat som t.ex. barrskog eller kultur- och odlingslandskap. De mindre natur- och friluftsområdena är gröna oaser med stora rekreativa värden. De erbjuder naturlek, hundpromenader, skogskänsla, löpning m.m. Sundby friområde har klassats som ett mindre natur- och friluftsområde.

Naturpark

Naturparker är sparad Stockholmsnatur, ofta en skogslik miljö med inslag av park. Begreppet ”naturpark” utvecklades av stadsträdgårdsmästaren Rutger Sernander vid anläggandet av Ålstensparken i Bromma under 1920-talet. Målet var att skapa parker inom Mälارlandskapet med dess egna naturliga förutsättningar. Parktypen kräver kunskaper om natur- och kulturlandskapet liksom om ekologi vid planering, anläggning och skötsel. Naturparker innehåller ofta både skogsmark och äldre ängs- och hagmarksmiljöer. De ingår ibland som en del av de gröna kilarna och ibland som solitära parker inom tätbebyggda områden. Ofta innehåller parkerna anlagda delar som sittplatser, lekplatser och mindre bollplaner. De olika habitaterna är en viktig del av naturparkens karaktär. I Spånga-Tensta har Rissne skog klassats som naturpark.

Dalstråkspark

Dalstråksparkerna härstammar från stadsträdgårdsmästaren Holger Bloms parkprogram från 1940-talet och är rumsligt avgränsade, anlagda parkytor som ligger i naturliga dalstråk. Ofta utgör de en gräns mellan olika stadsdelar. De är en del av den överordnade grönstrukturen och skapar viktiga förbindelser med naturparkerna och de gröna kilarna. De är öppna till sin karaktär med koncentration av aktiviteter i kanterna. Tenstadalen och Spångadalen är exempel på landskapsparkar.

Landskapspark

Stora kulturpräglade landskap som ofta har lång kulturhistorisk kontinuitet. Landskapsparkerna består av halvöppna hagmarkslandskap med betade gräsytor och äldre träd. Exempel på upplevelsevärden är promenad, evenemang, hundrastning, solbad, bollspel, picknick, folkliv, löpning. I Spånga-Tensta har Lundaängarna klassats som landskapspark.

Bostadsnära natur

Bostadsnära natur är sparade skogs- och andra naturmiljöer med inslag av anlagda delar i form av gångvägar, murar och sittplatser. Ordet natur används för att det inte bara omfattar växtlighet, utan även vattnet, berget, stranden och djurlivet. En del av de naturtyper som finns i den bostadsnära naturen är karaktärshabitat som t.ex. barrskog eller kultur- och odlingslandskap. Den bostadsnära naturen är gröna oaser som kan ha stora rekreativa värden på kvartersnivå. De erbjuder lekmiljöer, hundpromenader, skogskänsla m.m. Den bostadsnära naturen kan vara planlagd som park eller natur och är ett stadsbyggnadselement som används för att knyta ihop områden.

Park- och naturstråk

Sammanhängande stråk av grönytor mellan olika parker och naturområden. Stråken binder samman grönytor av olika karaktär och funktion. Stråken har inslag av sittplatser och är en central del i den övergripande grönstrukturen. Exempel på upplevelsevärden är promenad. I Tensta finns de karaktäristiska gröna gångarna som tillhör 60-talets stadsplaneringsideal. De är trafikseparerade gångvägar som kopplar samman parker i stadsdelen och kantas av träd, buskplanteringar och klippta grösytor.

Fickpark

Gemensamt för fickparkerna är att de är välordnade små platser, ofta med höga visuella värden. Fickparken bör vara ett grönt rum, t.ex. en liten trädgård eller täppa med mycket blomsterplanteringar, en plats med konstverk eller prydnadsdamm. I de delar av staden som förtätas kan fickparker berika staden med lokala rekreativa värden. Fickparkerna kan även utgöras av lekplatser. Fickparkerna kan också anläggas som temporära platser. I stadsdelsområdet är det endast Dyvingeparken och Rhododendronparken i Tensta som har klassats som fickpark. Utmed Tenstas park- och naturstråk finns också fickparksliknande platsbildningar som ingår i stråken.

Koloniområde

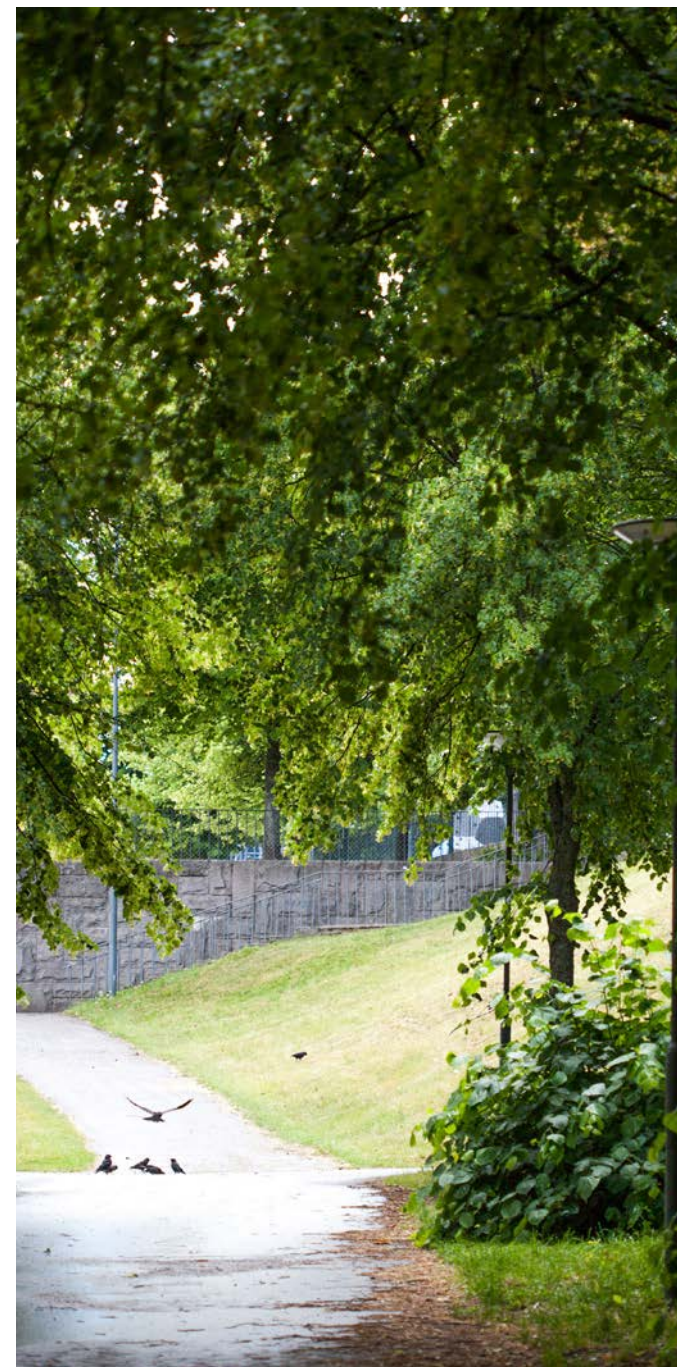
De första koloniträdgårdarna i Stockholm anlades i innerstaden kring sekelskiftet på initiativ av Anna Lindhagen. De äldre områdena i ytterstaden tillkom på 1910-talet. Koloniområden är områden avsedda för odling och innehåller ofta stor artrikedom. De är allmänt tillgängliga och utgör mötesplatser för såväl besökare som odlare. Innerstadens koloniträdgårdar är av riksintresse för kulturmiljövården. I Spånga-Tensta finns koloniområden på Järvafältet, i Tenstadalen och i Sundby friområde.

Kyrkogård och begravningsplats

Kyrkogårdar och begravningsplatser är historiska gröna oaser i staden som förvaltas av kyrkogårdsförvaltningen. De är stillsamma stadsrum med stora rekreations- och upplevelsevärden och innehåller ofta träd, gräs och blomsterprakt. Kyrkogårdarna har ett särskilt ändamål och kan därför inte räknas som parker i tillgångsanalyser.

Övrig parkyta

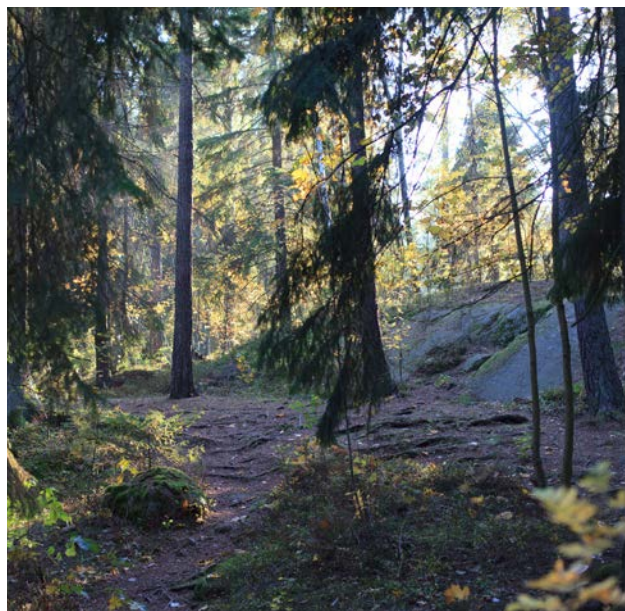
Grönytor som inte passar in i någon av ovanstående parktyper är också en del av grönstrukturen. Dessa ytor har få rekreativa värden och ofta del av transportstråk, förgårdsmark eller gröna restytor. Övriga gröna friytor kan ha andra värden för stadsbilden eller bidra med biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Exempel på värden är småbiotoper för t.ex. fågelliv och insekter, ytor för ekosystemtjänster som vattenfördröjning, partikeluppsamling eller temperaturreglering samt upplevda visuella barriärer mot trafik eller buller.

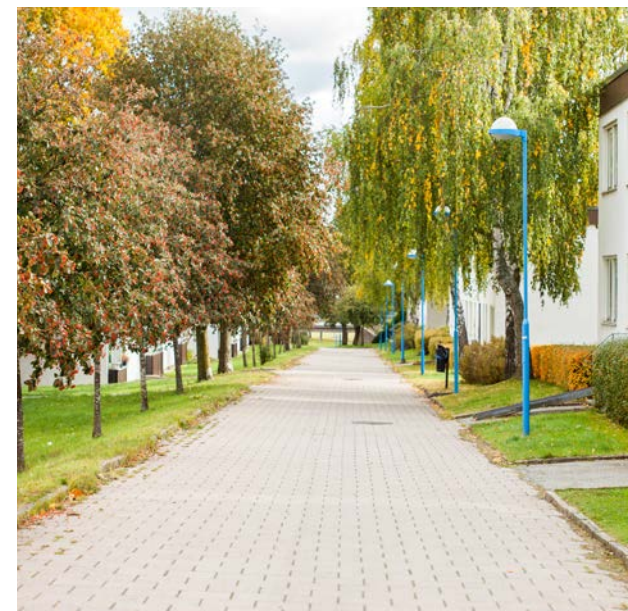
Gångväg i Nydalsparken

Spånga torg är exempel på ett torg och parktorg.

Naturpark Rissne skog i Bromsten.

Park- och naturstråket Svinningegången i Tensta.

Kvarterspark Bromstensparken i Bromsten.

Bostadsnära natur vid Kämpingseskogen i Tensta.

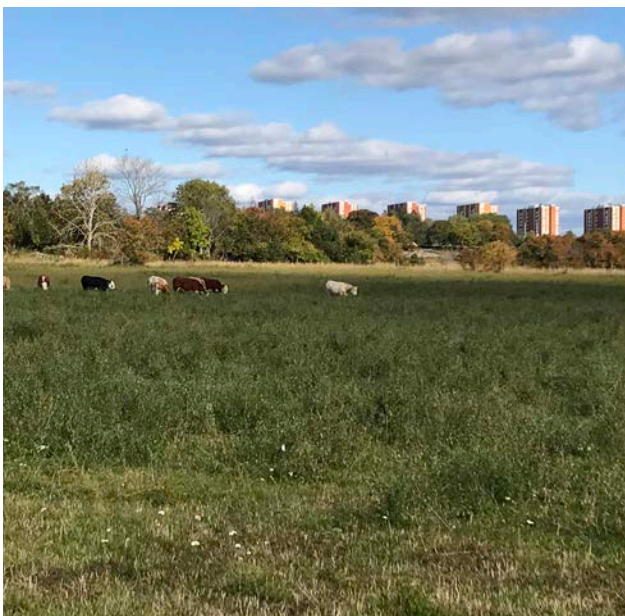
Dalstråksparken Tenstadalen mellan Solhemshöjden och Tensta.

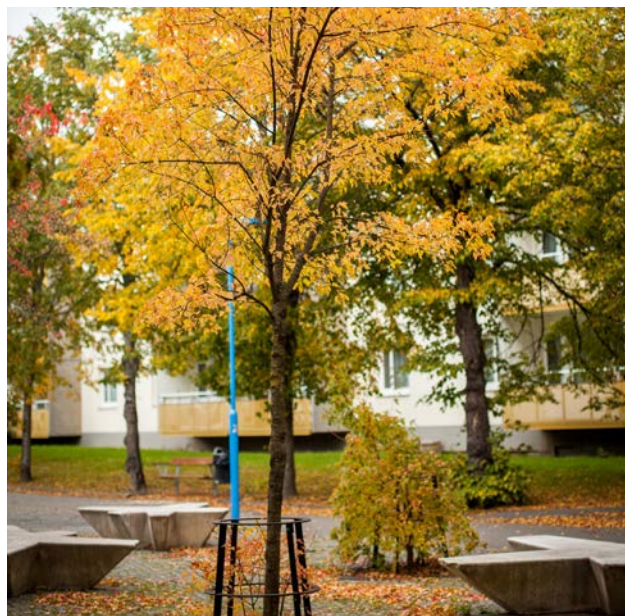
Hjulsta koloniområde i Tenstadalen.

Mindre friluftsområde Sundby friområde i Spånga.

Större natur- och friluftsområde, Järvafältet.

Fickparken Lättingegången i Tensta.

Övrig parkyta längs Norrskensbacken i Spånga.

Översikt parkkaraktärer

Spånga-Tensta innehåller en mängd olika parkkaraktärer. I kartan visas de ytor som ingår i stadens park- och naturmark. Utöver Järvafältet, som har en egen skötselplan, har respektive yta inventerats och beskrivs i parkplanens andra del. Ytorna varierar i storlek och karaktär, allt från naturparken Rissne skog som är 28 ha till fickparken Rhododendronparken som är 0.1 ha. Inom kategorin "Övriga gröna friytor" ryms en mängd olika ytor, allt från en mindre gräsyta i ett gathörn till längre samband av gräsytor och naturmark längs en väg eller gata. Anledningen att kategorins längre samband eller större ytor inte klassificerats som någon annan karaktär är ofta att miljön är bullerstörd från trafikleder.

Teckenförklaring

	Kvarterspark
	Torg och parktorg
	Större natur- och friluftsområde
	Mindre natur- och friluftsområde
	Naturpark
	Dalstråpark
	Landskapspark
	Bostadsnära natur
	Park- och naturstråk
	Fickpark
	Koloniområde
	Övrig parkyta

Översikt av parkkaraktärer. Skala 1:30 000 (A4).

Riktlinjer för Spånga-Tenstas grönstruktur

Spånga-Tensta ska ha en livskraftig grönstruktur

I dokumentet Grönare Stockholm listas ett antal riktlinjer för planering, genomförande och förvaltning av stadens parker och naturområden. Riktlinjerna syftar till att stärka stadens gröna kvaliteter och utveckla det offentliga rummet. Till respektive riktlinje listas ett antal frågeställningar som är viktiga att beakta under olika skeden – planering & utredning, genomförandet och förvaltning. Följande riktlinjer från Grönare Stockholm är aktuella för Spånga-Tenstas grönstruktur.

Riktlinjer vid planering och utredning

- På vilket sätt tar grundstrukturen av den fysiska planeringen hänsyn till befintliga värden som landskapets karaktär, identitet och kulturhistoria?
- På vilket sätt bidrar den fysiska planeringen till att gröna miljöer kopplas ihop till ett sammanhängande nätverk för människor och djur? Till exempel genom att planera för parkstråk, gröna promenader och Stockholmstråk som i vissa fall även kan stödja de ekologiska spridningssambanden.
- Hur utformas gränsszonerna mellan kvarter-smark och allmän mark för att skapa trygga gångstråk, inbjudande parkentréer och målpunkter?

- Hur har den övergripande planeringen tillgodosett funktioner och utrymmeskrav för anläggningar (till exempel elstationer, pumphus)?

Riktlinjer vid genomförandet

- Utformas gränsszonen mellan kvartersmark och allmän mark så att den stödjer parkentréer, gångstråk, målpunkter och en trygg gatumiljö och trygga parkmiljöer?
- Har tillfälliga paviljonger på parkmark placerats på ett sätt så att kopplingen till parken inte skärs av fysiskt eller visuellt liksom till exempel att angöring och parkering inte skär av stigar eller ingångar till park och natur?
- Hur säkerställs att barnens utemiljö anordnats med grönska och goda möjlighet till lek och spring?

Strategier för Spånga-Tenstas grönstruktur

Spånga-Tensta ska ha en livskraftig grönstruktur

Stadens gröna och blå karaktär är en central del av Stockholms identitet och attraktivitet för såväl invånare som besökare. Ny bebyggelse ska samspela med landskapets kvaliteter och grönstrukturens värden och funktioner.

De unika gröna och blå karaktärerna ska värnas på ett klokt sätt

Stockholm ska utvecklas och förtätas samtidigt som staden ska behålla sin unika karaktär med en blandning av bebyggelse och gröna och blå miljöer.

Stadsplaneringen utgår från kunskaper om grönstrukturens karaktär och funktioner exempelvis värdefulla ekologiska spridningssamband eller vattenavrinningsområden.

Strategiskt viktiga parkytor och stråk ska identifieras och utvecklas.

Sambanden mellan Spånga-Tenstas parker och naturområden ska stärkas genom förbättrade kopplingar, minskade barriärer och ett mer finmaskigt nät av trädplanterade gator.

Det ska vara lätt och lockande att gå eller cykla mellan stadsdelsområdets mötesplatser.

Landskapets gröna och blå kvaliteter är en självklar utgångspunkt i stadsutveckling

Landskapets huvuddrag, det gröna kulturarvet och gröna stadsbyggnadskaraktärer behöver beaktas och omhändertas i stadsutvecklingsprojekt och förvaltningsprocesser.

Ny bebyggelse behöver alltid samspela med landskapets kvaliteter och grönstrukturens värden och funktioner.

Utformningen av gränzonen mellan bebyggelse och grönska är särskilt viktig för att behålla landskapets kvaliteter och för att få tillgängliga grönområden.

I avvägningen mellan intressen i stadsutvecklingen behöver man analysera hur de offentliga rummen och gatumiljöerna kan bidra till stadslandskapet i sin helhet.

I Spånga-Tenstas naturområden ska utsiktsplatser och utblickar värnas och stärkas. Topografin ska understrykas och de skogsklädda höjderna ska bevaras och utvecklas.

Spånga-Tenstas parker ska ha ett betydelsefullt innehåll och en utformning som bygger på identitet, karaktär och svarar mot samtidens behov.

Att ta till vara på det som utmärker Spånga-Tenstas stadsbild och värna Stockholms rika parktradition är en given utgångspunkt.

I samband med förnyelse av parker ska alltid en kulturhistorisk bedömning genomföras. Hänsyn ska tas till historia, estetik och användning då växter och andra byggnadsmaterial väljs.

Vid etablering av verksamheter i direkt anslutning till parkerna ska en analys av möjlig påverkan på parkmiljön, utblickar, kontakten med omgivningarna och dylikt alltid göras.

Det finns en medvetet bevarad grönstruktur mellan stadsdelarna. I samband med nyexploatering är det därför viktigt att belysa konsekvenserna om grönstrukturen förändras. Spånga-Tenstas bristande kopplingar till intilliggande stadsområden bör stärkas.

Vid större exploateringsprojekt är det viktigt att verka för att nya parker skapas och att angräns-

ande parker utvecklas så att de integreras i samverkan med bebyggelsen.

Tillgängliggör offentliga grönytor och tillskapa parkkvaliteter så som lek och promenad i områden med få parker. Exempel på områden med låg tillgång till offentliga rekreationsområden är Solhems mellersta delar samt västra Bromsten.

Anvisningar för skötsel och vård av parkernas kulturhistoriska värden och fornlämningar ska utvecklas.

Skyltning och informationen om parkernas historia ska förbättras och förnyas i samband med upprustningar.

Närheten till vatten behöver tas tillvara

Det är angeläget att öka möjligheterna för allmänheten att uppleva vattenrum med långa utblickar, vattenanknutna aktiviteter och karakteristiska strandmiljöer med växt och djurliv.

Stadens möte med vattnet ser ut på olika sätt och Spånga-Tenstas avsaknad av större vattenrum gör de mindre vattendragen och dammarna allt viktigare. Dessa behöver förvaltas och vidareutvecklas, bland annat genom att tillgänglighet och attraktivitet förbättras.

Spånga-Tenstas vattenanknutna aktiviteter som möjliggörs genom plaskdammar, utomhusbad och även simhallar bör värnas.

Spånga-Tenstabornas parker och naturområden

Park- och naturmarken är Spånga-Tenstabornas gröna vardagsrum, där de tillbringar stor del av sin fritid. Tillgången på och utformningen av vardagsrummen har en stor betydelse för invånarnas vardagsliv, livskvalitet och hälsa. För att stadsdelsområdets park- och naturmark ska kunna användas av alla är det viktigt att det finns en mångfald av funktioner, upplevelser och sociala värden.

Boende och besökare

Den totala folkmängden i Spånga-Tensta är 39 106 (år 2018). Sedan 2009 har antalet invånare ökat med 2460 personer och enligt stadens prognos förväntas invånarantalet öka med ytterligare 9416 personer fram till år 2028. I Spånga-Tensta är de största ålderskategorierna 25–44 år respektive 45–64 år vilka svarar för strax över 50% av den totala befolkningen.

Folkmängden och åldersstrukturen förändras i takt med att personer flyttar in eller ut från stadsdelsområdet eller genom att personer dör eller att barn föds. Spånga innehåller stora villaområden där tendensen att barnfamiljer flyttar från innerstad till ytterstad kan komma att påverka statistiken.

I översiktsplanen presenteras stora delar av Spånga-Tensta som stadsutvecklingsområde för komplettering. I bland annat Tensta och Hjulsta ser staden en möjlighet till komplettering av fler bostäder av blandade storlekar och upplåtelseformer. Därutöver ser staden stora möjligheter till stadsutveckling i Bromsten med en omvandling från industriområde

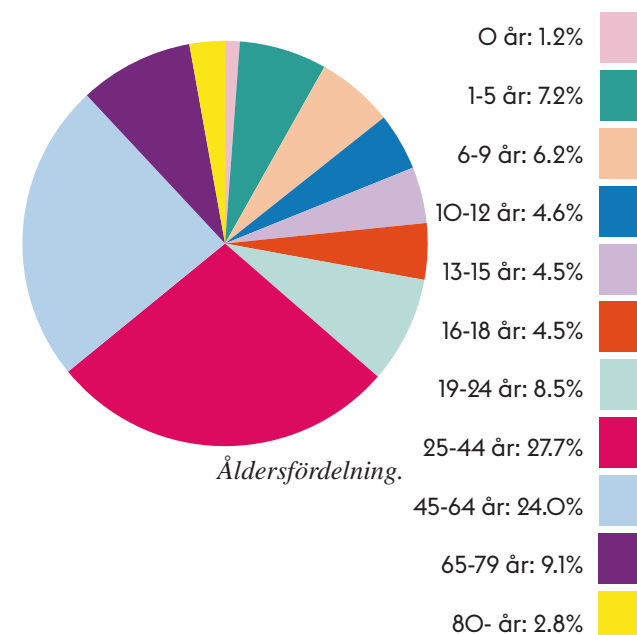
till blandstad. Arbetet har påbörjats och beräknas tillskapa 1600 nya bostäder. Parallellt med planeringen av de större exploateringsprojekten pågår även många mindre förtätningsprojekt i övriga delen av stadsdelsområdet. I översiktsplanen nämns också behov av ytterligare mötesplatser för kultur och föreningsliv i stadsdelsområdet.

En ständigt ökande befolkning ställer högre krav och ökar trycket på stadsdelsområdets park- och naturmark. Med ett ökat tryck ökar slitaget och därmed även behovet av skötsel och renovering av park- och naturmarken. Med fler barn och unga ökar framförallt kraven på stadsdelsområdets lekplatser och aktivitetsytor.

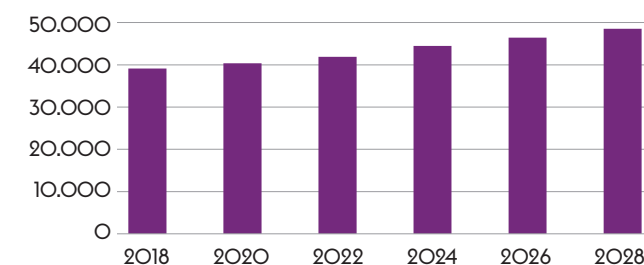
Populära besöksmål i Spånga-Tensta är Tensta konsthall, Spånga kyrka, Spånga By parklek och intilliggande 4H-gård, parkourbanan i Nydalsparken och Järvafältet med målpunkter så som Eggeby gård där ett utomhusbad öppnade sommaren 2020. I Lunda företagsområde har drygt 4000 personer sin arbetsplats.

Fakta

Åldersfördelning Spånga-Tensta år 2018

Folkmängd Spånga-Tensta år 2018-2028

Källa: Statistik Stockholm.

Allmänhetens engagemang

Kunskapen om livet i staden, om hur parker och grönområden fungerar finns till stor del hos dem som bor nära eller använder platserna ofta. Att hämta in kunskap, erfarenhet och förslag från närboende och besökare är viktigt och en given del av arbetet med parkskötsel och parkupprustningar.

Beroende på typen av projekt och brukargruppens förutsättningar kan olika metoder för medborgar-medverkan och återkoppling användas. Upprustningar och andra parksatsningar planeras så att prioriteringar kan göras utifrån inkomna synpunkter och förslag.

Att ta till vara och uppmuntra allmänhetens engagemang är viktigt och kan göras på många olika sätt. Det kan från stadens sida exempelvis handla om att öka den upplevda tryggheten och förståelsen för parkernas skötsel och underhåll. Det kan också handla om att skriva avtal kring skötsel och underhåll av vissa delar av park- och naturmarken med intresserade föreningar eller nätverk. Förslag från allmänheten om tillfälliga evenemang och andra initiativ som kan berika parkerna ska uppmuntras.

Dialog parkplan

Synpunkter från allmänheten har samlats in genom två öppna dialogmöten under augusti-september 2020. Cirka 130 personer deltog vid dialogmötena. De flesta synpunkter som inkommit handlar om att på olika sätt underlätta och utvidga nyttjandet av parkerna. Det önskas bland annat fler sittplatser, utegym och skräpkorgar.

Parker för alla

Park- och naturmarken har stor betydelse för människors vardagsliv, livskvalitet och hälsa. I Spånga-Tensta finns parker och naturområden av olika karaktär, storlek och utformning. Allt från mindre fickparker till större natur- och friluftsområden. För Spånga-Tenstas boende och besökare ska parkerna och naturområdena vara inbjudande och tillåtande demokratiska rum. Stadens park- och naturmark är öppen för alla, året runt dygnet runt. Detta är någonting som är unikt för Stockholm i ett internationellt perspektiv.

Mångfald

De gröna vardagsrummen har en värdefull roll som demokratiska mötesplatser för människor i alla åldrar, oavsett social eller kulturell bakgrund. Parkerna främjar jämställdheten och bidrar till folkhälsan. Behov och efterfrågan av innehåll varierar.

För att Spånga-Tenstas parker och naturområden ska kunna fungera som vardagsrum för alla invånare är det viktigt att de innehåller en mångfald av upplevelser och sociala värden. Parkerna bör därför erbjuda en variation mellan allt från rofyllda platser med blomprakt till utmanande lekplatser eller motions-spår.

Med en ökande befolkning som använder stadens offentliga rum som vardagsrum, har efterfrågan på evenemangsplatser och robusta platser för lek och aktiviteter ökat allt mer.

Tillgänglighetsåtgärder kan möjliggöra att parkerna kan användas av alla (Olsson).

Trygghet

Tryggheten är en viktig förutsättning för alla stadens invånare och är avgörande för hur människor i staden nyttjar parker och grönområden. Ett område kan ha många olika uttryck under dygnet, veckan eller året. Viktiga platser och parkvägar ska vara överblickbara och skymda passager bör undvikas i största möjliga mån. På samma sätt kan målpunkter, evenemang och aktiviteter i stadens offentliga rum bidra med positiva effekter för upplevelsen av trygghet, då det drar till sig många människor och verksamheter. Även områdets skötsel är avgörande för hur trygg man känner sig. Parker och miljöer som är välvärdade och omhändertagna upplevs som tryggare.

Upplevd trygghet varierar ofta över dygnet. Ett skogsparti som dagtid fungerar som en välbesökt oas kan på natten upplevas mörk och obehaglig. En god belysning i parker och längs frekvent använda stråk är viktigt för den upplevda tryggheten. Parkerna är en av stadens mer variationsrikt belysta miljöer, där stor vikt läggs vid att åstadkomma samspel mellan ljus och skugga och därigenom skapa en bra ljusmiljö och rumslighet och en upplevelse av trygghet.

Staden arbetar kontinuerligt tillsammans med medborgare och intresseorganisationer för att öka tryggheten för alla. I arbetet genomförs bland annat trygghetsvandringar där områden med behov av kompletteringsbelysning eller beskärning av träd och buskage identifieras.

Vinterbelysning utmed Spånga Torgväg.

Målning av gångtunneln under Hjulstastråket, intill Erikslundsparken

Tillgänglighet

En av stadens målsättningar är att vara en tillgänglig huvudstad. Trots målsättningen finns fortfarande brister eftersom det även finns andra faktorer att ta hänsyn till, som trafiksäkerhet, drift och underhåll, estetik och ekonomi. Ibland kan tillgängligheten vara svår att förbättra, till exempel på gångvägar med branta lutningar som löper över naturligt bergig och brant terräng.

Andra tillgänglighetsförbättringar är enklare att åtgärda, som kontrastmarkeringar, räcken i trappor, komplettering av armstöd på befintliga parksoffor, utplacering av nya tillgängliga parksoffor, ny belysning eller nya markmaterial. Vad gäller markmaterial är asfalt, betongplattor och släta stenhällar mest lämpliga.

Lekplatser för alla

Barn med funktionsnedsättning har samma lekbehov som barn utan funktionsnedsättning. Enligt lagstiftning från år 2003 ska bristande tillgänglighet gällande lekplatser utformning och utrustning åtgärdas. Åtgärderna kan innefatta att byta markmaterial, komplettera eller anpassa lekutrustning eller sänka kantstöd. De små förändringarna kan vara skillnaden mellan exkluderande och välkomnande. En tillgänglig och användbar miljö underlättar även för personer utan funktionsnedsättning, bland annat äldre och personer med barnvagn. Tillgänglighetsanpassningen är kontextberoende, det vill säga att anpassningen måste ske utifrån platsens förutsättningar, men det finns några aspekter som är särskilt viktiga att tänka på.

Parker och promenadstråk är viktiga mötesplatser året runt. Här en bild från en vardag i Spånga by.

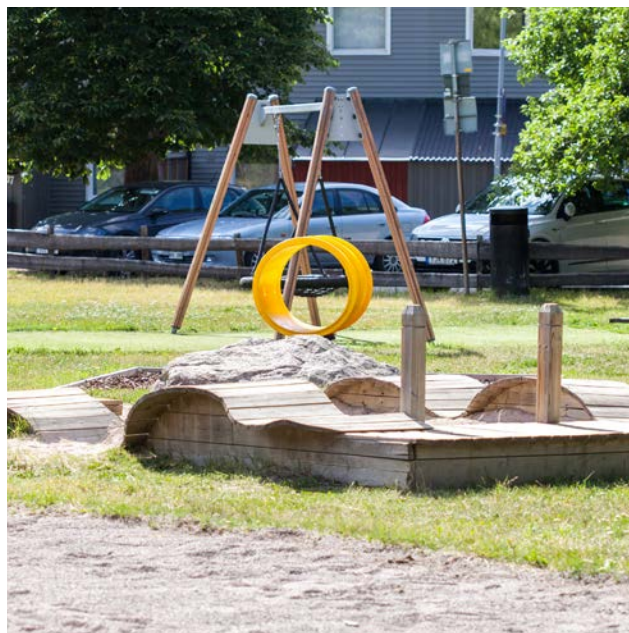
Jämställd lek innebär lek där könsrollerna inte är påtvingade och/eller lek där pojkar och flickor leker ihop istället för uppdelat mellan kön. Det finns ett antal utformningsprinciper för att främja en mer jämställd lek. En av dessa är att anlägga naturlika miljöer istället för tillrättalagda lekmiljöer.

Nåbarhet

Förutsättningarna att ta sig till lekplatsen och att röra sig mellan lekutrustningen. Nåbarheten påverkas bland annat av markmaterial, fallskyddsunderlag, kanter, trappsteg och hur mycket marken lutar.

Orienterbarhet

Möjligheten att förstå hur lekplatsen är utformad. Orienterbarheten påverkas bland annat av hur utrustningen är placerad och hur rumsligheten och ledstråken är utformade.

En specialutformad balansbana och en kompisgunga finns i lekplatsen i Gribbylund.

Utbud av lekutrustning

Möjligheten att leka vid tillgänglig lekutrustning. En sandlåda kan bland annat bli mer tillgänglig med en högre sarg som ger sitt- och lekmöjligheter eller ett bakhord som är placerad i ytterkanten så att det kan nås med rullstol. Vid en cykelkarusell kan barn med synnedsättning cykla och barn med rörelsenedsättning åka med. Kompisgungor och gungor med rygg- och armstöd är mer tillgängliga för barn med nedsatt rörelseförmåga. Rutschkanor är mer tillgängliga om de anläggs på en kulle. Intill bör det finnas en trappa med ramp, ledstång och rep där barn med nedsatt rörelseförmåga kan ta sig upp genom att gå, hasa eller krypa.

Solsäker miljö

Barn är extra känsliga för solen. De har tunnare hud än vuxna och bränner sig därför lättare. Dessutom är barn som regel ute mer än vuxna. Träd, buskar och annan växtlighet är speciellt viktiga på lekmiljöer då de skyddar mot stark sol. Lekinstallationer bör placeras så att de skuggas av växtlighet eller kuperad mark mellan klockan 11 och 15 för att minska UV-exponeringen.

Gungställning i Nyckelpigeparken i Spånga som kan göras mer tillgänglig med exempelvis en kompisgunga eller gungor med arm- och ryggstöd, samt med ett annat markmaterial och en öppning i sargen.

Park- och naturtillgång

I denna del analyseras Spånga-Tenstas park- och naturtillgång utifrån parktyper och upplevelsevärden. Analysen av parktyper innefattar Spånga-Tenstas utbud av park- och naturområden. Analysen av upplevelsevärden innefattar vilka värden som erbjuds i parkerna och naturområdena.

Analyserna har även kompletterats med analyser av övriga funktioner. Dessa innefattar kartering av skolverksamheter, hundrastområden samt en analys av gröna stråk.

Även kontakten med park- och naturområden utanför stadsdelsområdets gränser är mycket viktiga för att kunna tillfredsställa invånarnas behov och väga upp brister. Denna kontakt redovisas inte i denna parkplan.

Analys parktyper

Spånga-Tensta har en total yta på 1 265 ha. I denna yta ingår den del av Järvafältet som innefattas i Spånga-Tensta stadsdelsområde. Av den totala ytan är 323 ha (26%) allmänt tillgänglig park- och naturmark. År 2015 var mängden offentlig grönyta per person inom 500 meter cirka 42 m².

Grönområden har stor betydelse för en stads klimat och för människors välbefinnande. Andelen offentlig grönyta per person är ett viktigt mått som anger besöksstrycket på stadsdelsområdets park- och naturmark. Andelen visar även vilket slitage som kan förväntas och hur skötseln kan planeras.

I ytterstaden är tillgången i regel stor. Ytterstadsområdena med en liten andel offentlig grön yta är oftast småhusområden. I innerstaden är tillgången generellt

lägre. Det innebär bland annat att parkerna behöver rustas upp oftare och att skötselinsatserna blir större. Inom vissa delar kan det höga besöksstrycket på parkernas gräsytor göra att de slits sönder. Gräsytor kan i dessa fall behöva ersättas med annat markmaterial.

I en tät blandad stadsbygd bör 15-20% av landytan vara offentlig friyta. I flera av stadens nya stadsutvecklingsområden ligger andelen under 15%. Stadens målsättning är att hålla en god parkstandard genom att parkmarken ska vara tillräckligt stor för att fylla invånarnas rekretionsbehov och klara besöksstrycket.

I parkriktlinjerna anges även att stadens invånare bör nå ett område med god ljudkvalitet, mindre än 50 dB, inom 200 meter. Därför presenteras även en bullerkarta som ligger till grund för tillgångsanalyserna. Bullernivåerna är avgörande för vilken parktyp som parkerna och naturområdena kan klassas som. Dessutom speglar bullernivåerna trafiken vilket i sin tur är avgörande för hur man kan röra sig inom området.

Områdena varierar i storlek och parktyper. Mellan bostaden och friluftsområden, stadsdelsparker och parker har staden satt upp ett antal rekommendationer. Dessa presenteras i tabellen till höger.

För tillgångsanalyserna har vissa avsteg från kraven för att uppfylla de olika ytorna gjorts i denna parkplan. De kompletterande upplevelsevärdena och avstegen beskrivs under respektive berörd tillgångsanalys.

Riktlinjer för parktyperna

Stockholmarna bör ha högst:

200 meter till närmaste park.

500 meter till närmaste stadsdelspark.

1000 meter till ett friluftsområde, eller möjlighet att enkelt ta sig till ett sådant med kollektivtrafik.

God parkstandard

Mängden parkmark måste vara stor nog för att tillgodose invånarnas rekreationsbehov och klara det höga besöksstrycket.

Stockholms parklinjer definieras i det strategiska dokumentet Grönare Stockholm, antaget av kommunfullmäktige 2017-02-13

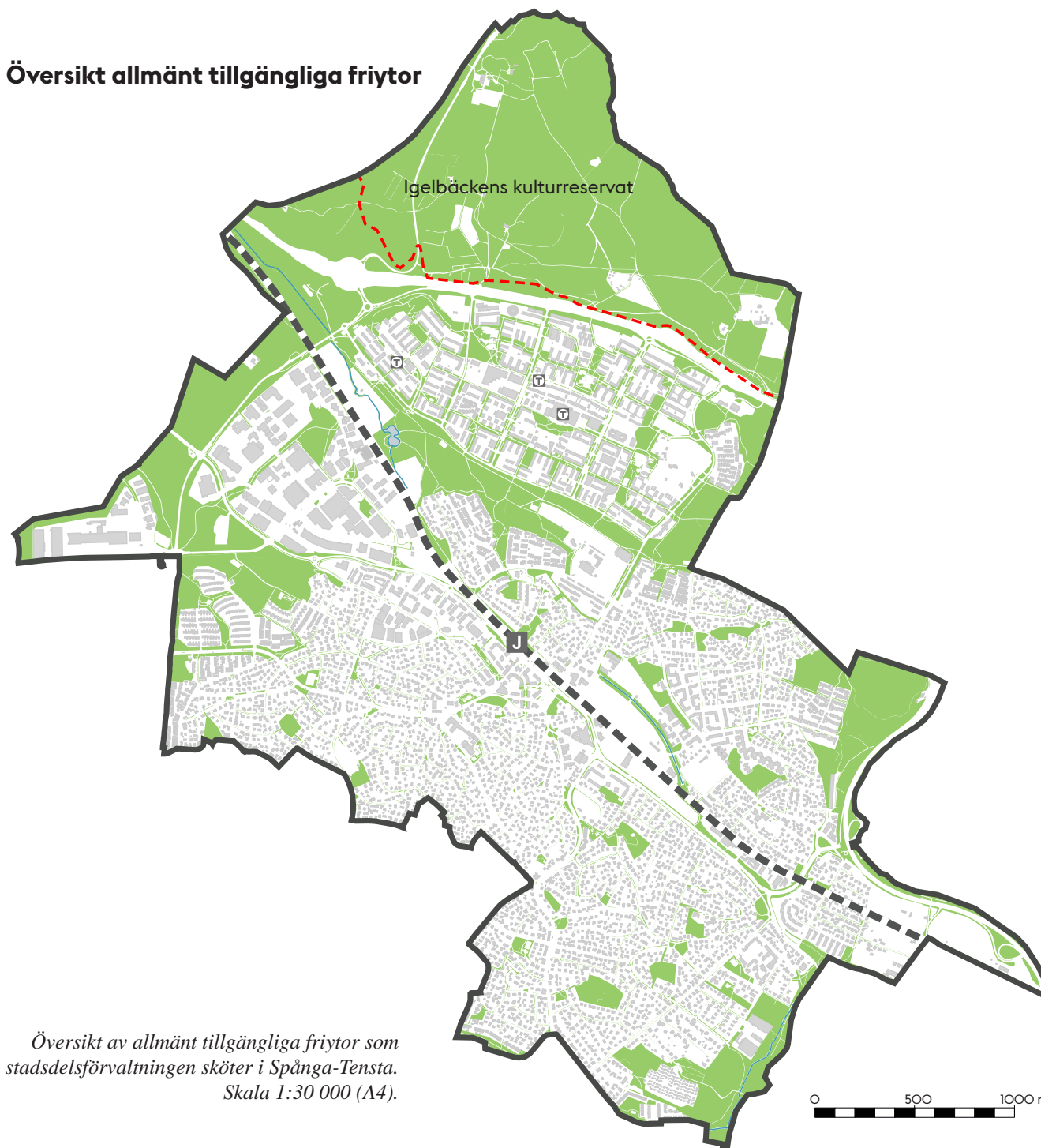
Allmänt tillgängliga friytor

I kartan redovisas samtliga av stadsdelsområdets allmänt tillgängliga friytor. Delar av dessa är dock svåra att använda på grund av faktorer som buller eller terräng. Upplevelsevärdena som analyseras i denna del är främst knutna till de stora grönområdena, men finns även i de mindre naturområdena och i närparkerna.

I Spångas relativt täta villabebyggelse finns främst en del utsparad naturmark men även några mindre parker. I Tenstas högre bebyggelse av i huvudsak flerbostadshus finns ett något tätare inslag av parker och en del sparad natur i bebyggelsens ytterkanter. De större naturområdena utgörs av framförallt Järvafältet, Rissne skog och skogspartierna intill Bergslagsvägen, samt dalstråksparkerna kring Tensta och Sundby friområde i söder.

Kartan till höger baseras på stadens parkdatabas som det går att läsa mer om på sida 109. Kartan visar samtliga grönytor som tillhör planlagd park- och naturmark och som stadsdelsförvaltningen sköter. Trafikkontoret ansvarar dock för skötseln av Igelbäckens naturreservat som ligger norr om väg E18, se röd gränsmarkering. För kulturresevatet finns en skötselplan och särskilda föreskrifter. Miljöförvaltningen ansvarar för tillsynen av reservatet. Kartan innefattar inte hårdbelagda torgytor, kyrkogårdar och institutionsparker.

Översikt allmänt tillgängliga friytor

Översikt av allmänt tillgängliga friytor som stadsdelsförvaltningen sköter i Spånga-Tensta.
Skala 1:30 000 (A4).

Bullernivåer

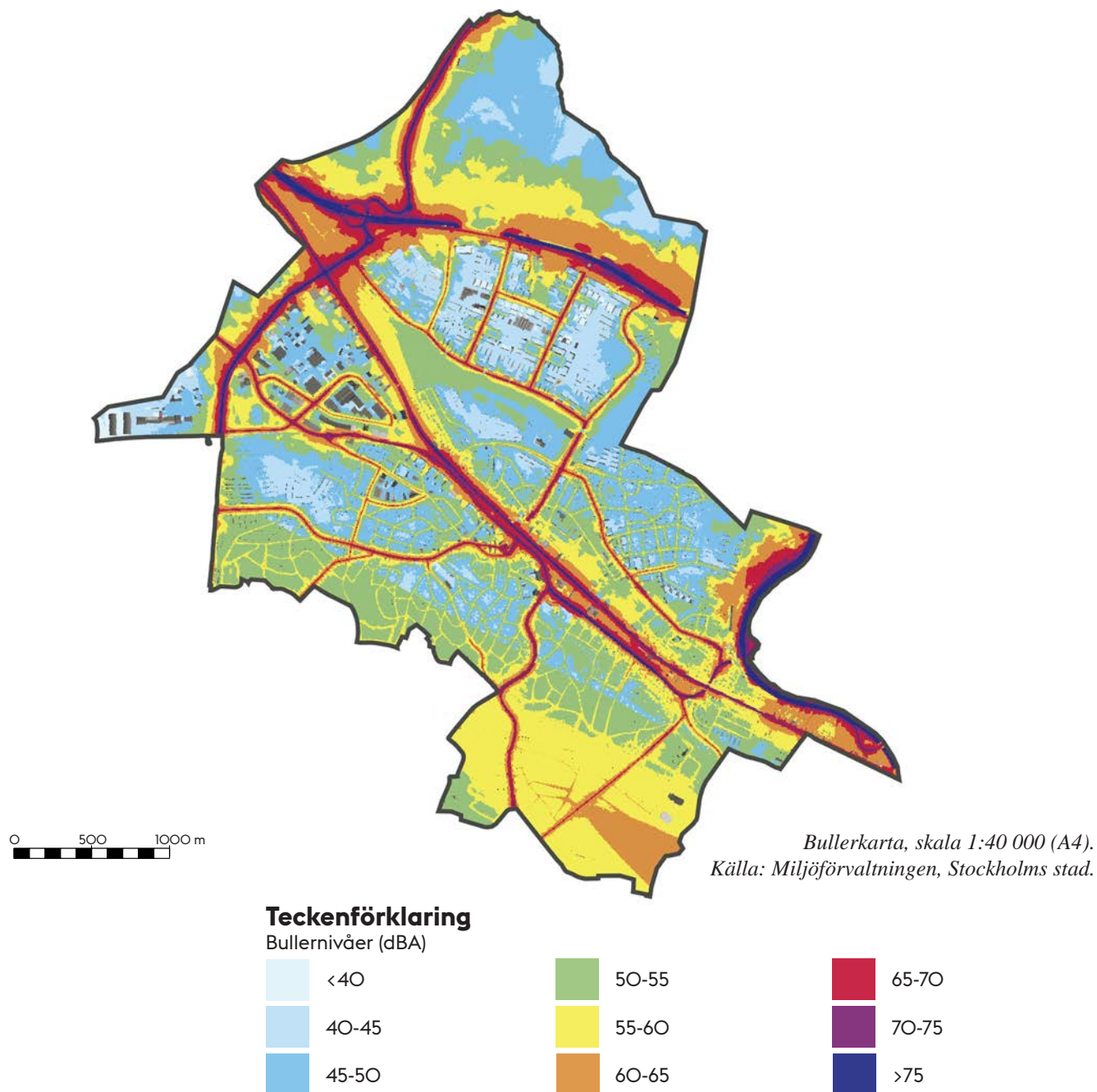
Buller som begrepp förekommer allt oftare inom den fysiska planeringen. Parker och naturområden som inte är bullerstörda är värdefulla tillgångar.

Gränsen för en god ljudkvalitet inom centralt belägna områden är satt till 55 dBA. Stadens bullerkällor är oftast kopplade till olika trafikslag. E18, Bergslagsvägen och järnvägen utgör de största bullerkällorna inom stadsdelsområdet och separerar samtidigt stadsdelarna. Även de största vägarna inom stadsdelarna är bullerkällor, till exempel Spångavägen, Spånga kyrkväg och Tenstavägen samt de större vägarna i Lunda. Dessutom orsakar Bromma flygplats buller i stora delar av Sundby och Flysta.

Bullret har en negativ inverkan på intilliggande naturområden och upplevelsen av dem. Flera av dessa områden är kuperade och fungerar som visuella och bullermässiga barriärer mellan vägarna och bostäderna. Områdena används ofta för promenad och hundrastning av de boende. Men bullerstörningen minskar områdenas potential att bidra till en sammanhängande grön infrastruktur.

Bullerkartan visar att Solhem, Solhemsbackarna och norra Bromsten är de minst bullerstörda områdena. Även stora delar av Tensta har låga bullernivåer. Kartan visar att den största delen av Spånga-Tensta ligger inom stadens gräns för en god ljudkvalitet.

Bullerkartan

Friluftsområden

Ett friluftsområde innehåller sociotopvärdena (upplevelsevärdena) promenad, vild natur, rofylldhet och skogskänsla. Ett friluftsområde ska ha en areal på minst 20 ha.

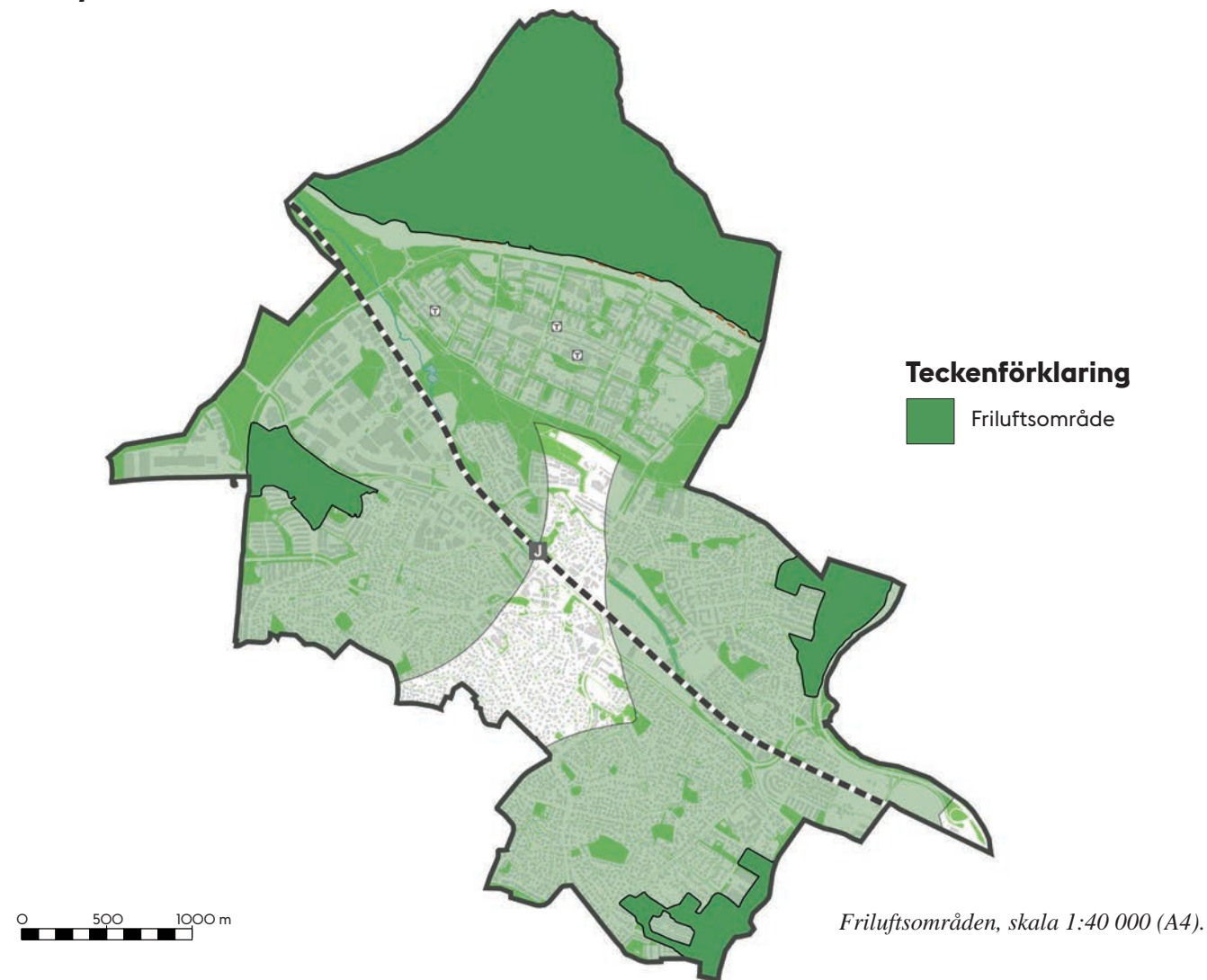
Spånga-Tensta innehåller en mängd varierande naturområden. Dock är det få av dessa som uppfyller storlekskraven för ett friluftsområde. De områden som markerats i kartan är alla större än 20 ha men på grund av det tidigare hävdade landskapet av åker- och ängsmark erbjuder Sundby friområde och Lundaängarna inte skogskänsla. De är däremot viktiga friområden i för promenad och rofylldhet.

Analyskartan visar att Spånga centrala delar har låg tillgång på friluftsområden.

De kvalitativa riktlinjerna för analyskartan:

Stockholmarna bör helst ha högst 1000 meter till ett friluftsområde, eller möjlighet att enkelt ta sig till ett sådant med kollektivtrafik.

Analyskarta Friluftsområden

Stadsdelsparker

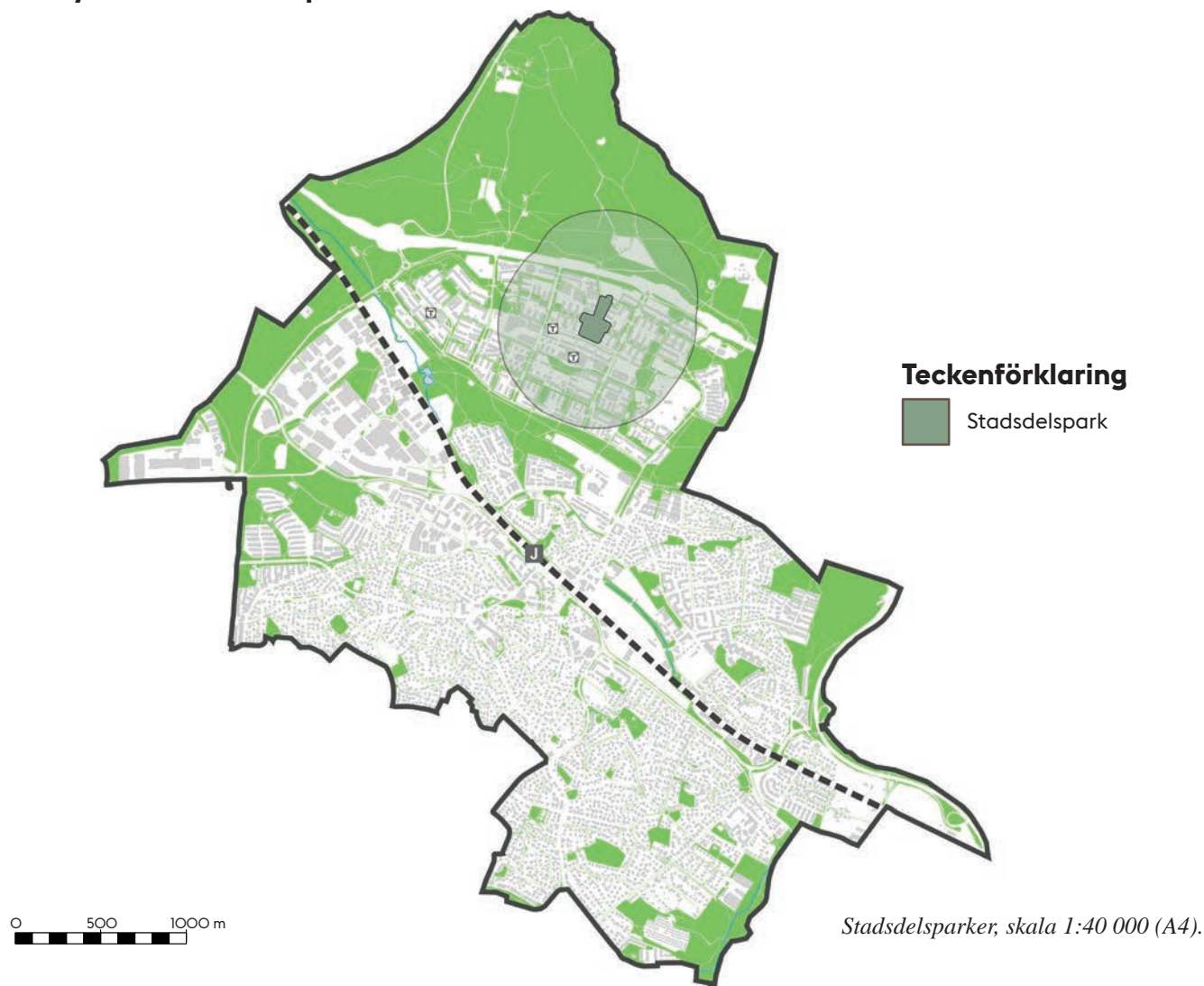
En stadsdelspark är en stor park som fungerar som en målpunkt och social mötesplats för en stadsdel, eller större delen av en eller flera stadsdelar. Den ska vara huvudsakligen vegetationsklädd med träd, buskar, gräs och utgöra en grön oas.

En stadsdelspark ska vara så stor att aktiva och rofyllda aktiviteter kan pågå samtidigt. Dess area ska vara minst 3 ha, den ska vara minst 50 meter bred och innehålla en gräsyta som är minst 0,5 ha och som är lämplig för bollek och picknick. En stadsdelspark ska innehålla sittplatser, promenadvägar, möjligheter till lek, sitta i solen, rofylldhet och aktivitetsytor för sommar (t.ex. plaskdamm) och vinter (t.ex. pulkaåkning och skridsko). Den bör innehålla sociotoperna blomsterprakt, motion, folkliv. Parken ska ha minst två tillgängliga entréer och tillgängliga ytor för lek och samvaro.

Större delen av parken ska vara solbelyst under minst 4 timmar vid vårdagjämning, dvs den ska inte vara skuggad av höga byggnader eller berg. Den öppna gräsytan (på minst 0,5 ha) ska vara solbelyst under minst 4 timmar vid vårdagjämning. Bullernivåerna bör understiga 55dB(A) i huvuddelen av parken. Högre bullernivåer kan förekomma i parkens utkanter. Eventuell trafik inom parken ska vara ringa och ske på fotgängares villkor.

I dagsläget är det endast Nydalsparken i Tensta som uppfyller kraven för stadsdelspark. Erikslundsparken, Spångadalen och Tenstadalen bedöms som potentiella stadsdelsparker, men saknar något av ovanstående krav. Nydalsparken fungerar som stadsdelspark tack vare variationen mellan både aktiva och rofyllda delar, och de många upplevelsevärden parken erbjuder.

Analyskarta Stadsdelsparker

Analyskartan visar att Spånga saknar en stadsdelspark. Dock kan andra grönområden så som Lunda ängar, tillsammans med intilliggande Fornminnesparken erbjuda en viss funktion som stadsdelspark trots att det inte uppfyller kraven på alla upplevelsevärden. Direkt söder om Solhem ligger

den större parken Starboparken som också bidrar med funktionen av en stadsdelspark.

De kvalitativa riktlinjerna för analyskartan:
Stockholmarna bör helst ha högst 500 meter till närmaste stadsdelspark.

Parker

En park är en social mötesplats för flera kvarter eller en mindre del av en stadsdel. En park ska vara större än 0,2 ha. Den ska vara huvudsakligen vegetationsklädd med träd, buskar och gräs, och utgöra en grön oas.

En park ska innehålla sittplatser i solen och möjligheter till lek. Den ska erbjuda åtminstone en aktiv del, men gärna även en rofylld, ha minst en tillgänglig entré och upplevas som en allmän plats.

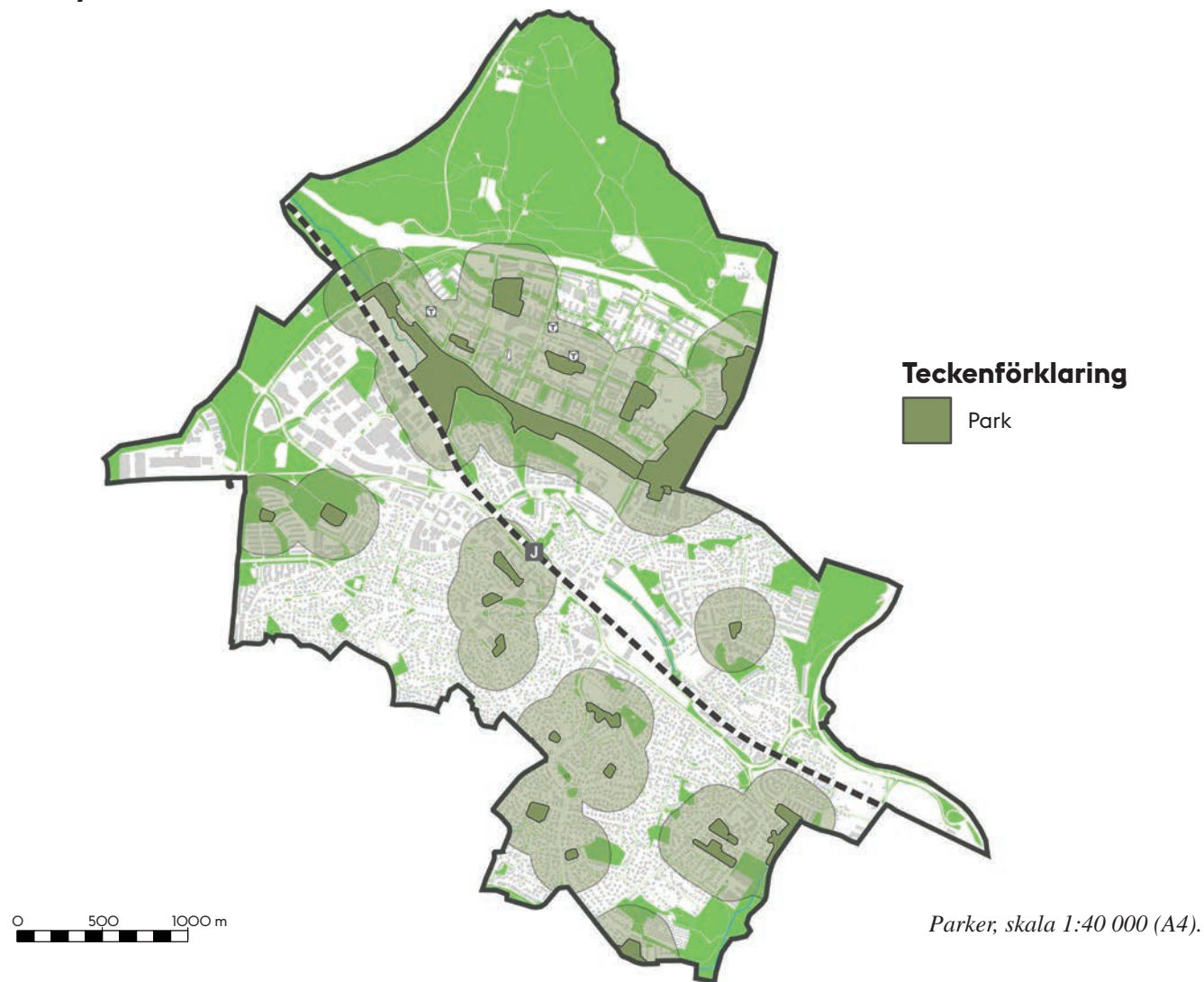
Större delen av parken ska vara solbelyst under minst 4 timmar vid vårdagjämning, dvs den ska inte vara skuggad av höga byggnader eller berg. Bullernivån bör understiga 55 dB(A) i större delen av parken.

Spånga-Tensta innehåller 23 stycken parker som är jämnt fördelade över stadsdelarna. I parkplanen har avsteg gjorts för parker som inte uppfyller nämnda krav på upplevelsevärden, men har andra värden som kompenserar detta. Exempel på dessa är Edingegången i Tensta som saknar lek men erbjuder bollek och att sitta i solen.

De kvalitativa riktlinjerna för analyskartan:

Stockholmarna bör helst ha högst 200 meter till närmaste park.

Analyskarta Parker

Annat grönområde

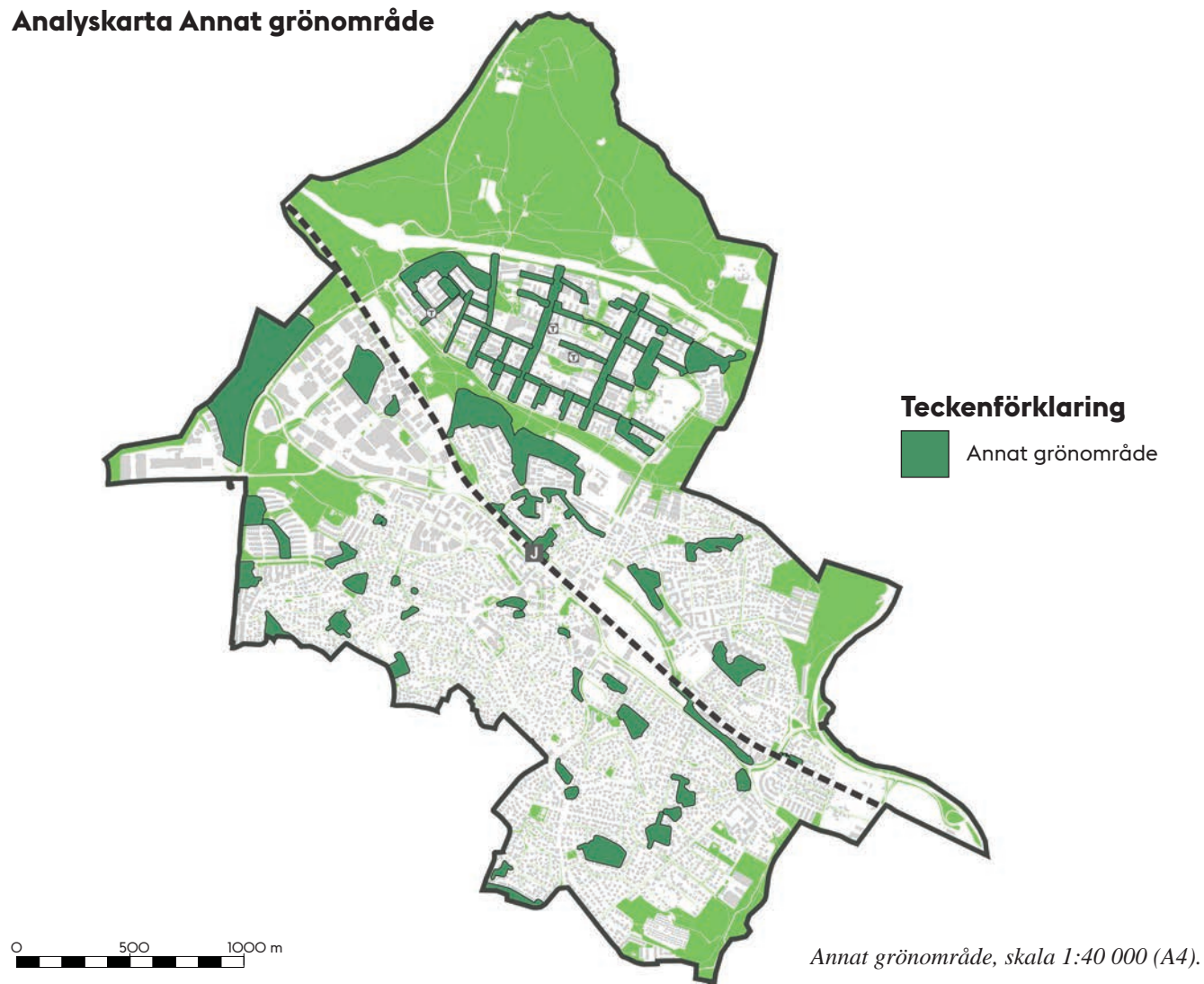
Alla offentliga grönytor som inte kan klassas in under friluftsområde, stadsdelsparker eller parker.

Analyskartan visar att Tensta har en hög tillgång på grönytor. Lägre tillgång finns framförallt i Solhems mellersta delar samt delar av Bromsten. Vid större exploateringsprojekt är det därför viktigt att verka för att nya parker skapas och att angränsande parker utvecklas så att de integreras i samverkan med bebyggelsen. En möjlighet kan vara grupperingar av befintliga privatägda industrifastigheter med utvecklingspotential för blandstad i Spånga. Den bostadsnära grönskan erbjuder många gånger fina utblickar och närrekreation till de boende omkring.

De kvalitativa riktlinjerna för analyskartan:

Staden har inga kvalitativa riktlinjer för annat grönområde, därför redovisas inga avstånd på analyskartan.

Analyskarta Annat grönområde

Analys upplevelsevärden

Vilka parkkvaliteter människor uppskattar varierar beroende på individen. Stadens invånare behöver ro och avkoppling, men också mötesplatser och aktivitetssytor. Olika människor har även olika möjligheter att förflytta sig och ta sig mellan stadens parker och naturområden. Upplevelsevärdena som efterfrågas av de yngsta och de äldsta invånarna är därför de som bör finnas närmast bostaden.

På denna sida presenteras upplevelsevärdena (även kallat sociotopkvaliteter) från Sociotopkartan som förekommer inom staden. I parkplanens andra del listas samtliga upplevelsevärden för respektive plats. Spånga-Tenstas parker och naturområden erbjuder en mängd upplevelsevärden. Dalstråsparkerna och det kulturhistoriskt värdefulla området Lundaängarna innehåller höga värden för picknick och promenader. Områden som Rissne skog och Solhemsskogen erbjuder en viss skogskänsla samtidigt som de används för både promenader och löpträning.

Grillplats i Tenstadalen.

Upplevelsevärden

Strandbad

Officiella strandbad anlagda av kommunen som löpande tar vattenprover. Ej bassängbad utomhus.

Utomhusbassäng

Utomhusbad, kan även vara avgiftsbelagd.

Blomprakt

Rik blomning, trädgårdsodling, koloniområde, botanisk trädgård, blomplantering.

Bollek

Lek med boll på mindre ytor (oftast minst 500 kvm), t.ex. boule, fotboll, basket, landbandy.

Bollspel

Lek med boll på större plana ytor. Lagfotboll, rugby, brännboll, cricket, landhockey. I detta fall är det ytan som är det viktiga, jämfört med "bollek". Bollidrotter på mindre yta som framförs organiserat blir fortfarande "bollek", exempelvis basket.

Båtliv

Möjlighet att se eller själv delta i aktivt båt- och kajliv, småbåtshamn, båtuppläggningsplats, brygga.

Djurhållning

Möjlighet att titta på andra tamdjur än katter och hundar (4H-gård eller parklek med djur, som kaniner, minigrisar, höns, får eller hästverksamhet).

Evenemang

Plats för teater, musik eller motionsevenemang samt festivaler, cirkus, valborgs- och midsommarfirande. Vanligtvis större öppna gräsytor eller mer specialiserade platser likt utomhusteatrar.

Fiske

Möjligheten att fiska och meta (tillgänglig strand eller kaj. Rent fiskerikt vattenområde).

Folkliv

Ofta många människor och myllrande folkliv. Här ligger betoningen på myller. Att en fotbollsplan är

relativt välanvänd betyder inte att den har folkliv, eftersom det inte myllrar av folk. Folklivet kan vara säsongsbetonat eller endast pågå vissa tider av dygnet eller någon specifik dag i veckan.

Grillning

Iordningsställd grillplats (platser där grillning i egen grill ofta förekommer kartläggs som solbad/picknick).

Grön oas

Alla sociotoper som har en större andel grönska, d.v.s. alla utom kajer och torg med endast lite grönt. Minst 300 kvm.

Hjullek

Möjligheten att åka skateboard, bmx, kickbike eller inlines på ramp eller bana.

Lekplats

Barns lek med redskap, t.ex. gräva, hoppa, klättra, springa på gräs eller på grus. Storleken på platsen har mindre betydelse, bara det är iordningställt.

Löpning

Förekomst av belyst och iordningställt motionsspår. Betoning på belyst och iordningställt för löpning, inte GC-vägar.

Naturlek

Barns möjligheter till naturlek, dvs. att klättra i träd, på berg, krypa i buskage eller dylikt. Dessa platser kräver minst ca 0,2 hektar sammanhängande yta.

Odling

Odla i koloniträdgård eller fritidsträdgårdar. Även stadsodling. Ej jordbruk.

Parklek

Bemannad lekplats.

Picknick/ solbad

Möjlig och trivsamt plats för picknick och/eller solbad. Exempelvis gräsytor, klippor eller sittmöjligheter i sollägen.

Promenad

Flanerande, strövande, hundrastning, jogging

dagtid (till skillnad från löpträning, nedan), cykling på gång- och cykelvägar.

Pulkaåkning

Möjligheten att åka pulka i sluttning.

Ridning

Möjligheten att rida (Ridstigar i större friområden eller ridbanor. Nära ridstall)

Rofyllighet

Möjlighet till avkoppling, avskildhet och tystnad, att vara ifred. Bör ej vara bullrigare än 50 dB(a).

Sitta i solen

Parkbänkar som är solbelysta minst 4 timmar under vårdagjämning.

Skidor

Möjligheten att åka skidor. (Natur- och friluftsområden, öppna gräsfält, insjöar, fjärdar, minst 5 ha.)

Skogskänsla

Upplevelsen av stor tyst skog, plocka bär och stor rymlighet. Detta betyder att det inte får vara alltför många användare per ytenhet. Storleken på ytan är också viktig.

Skridsko

Möjlighet att åka skridskor utomhus på vinterhalvåret. Spolad isplan, rink eller plogad skridskobana på intilliggande sjö.

Torghandel

Förekomsten av torgstånd med försäljning av blommor, grönsaker och prylar.

Utegymp

Plats för hopp, kast och banlöpning. Kräver anläggning, inte bara tillräcklig grönyta. Allmänt tillgängliga utegym.

Uteservering

Förekomsten av café eller kiosk med uteservering. Kräver stadigvarande lokaler.

Utsikt

Överblick över landskapet eller stort vatten samt känslan av stor rymd. Lång siktlinje.

Vattenkontakt

Kontakt med lite större vattenyta. Kan vara sjöar, större dammar (minst 2500 kvm) eller kustlinjen.

Vattenlek

Plaskdamm, sandvattenlek, duschar eller annan typ av rinnande/sprutande vattenlek.

Naturupplevelse/vild natur

Besökare har upplevelsen att platsen består av "riktig" natur som inte är förvanskad/ alltför påverkad/mer påverkad av människan. Förekomsten kräver större sammanhängande områden med "naturupplevelse".

Avstånd

Ett avstånd på ca 200 meter innebär 6-7 minuters promenad för ett litet barn eller någon som går långsamt, vilket är en viktig gräns för vardagsrekreation. Större avstånd har visat på kraftigt minskad användning. I Grönare Stockholm definieras parkriktlinjer för de upplevelsevärden som bedöms vara värdefulla för människors vardagsliv. Tillgångsanalyserna på följande sidor presenterar stadsdelsområdets upplevelsevärden med avståndsmarkeringar som är baserade på stadens parkriktlinjer. Parkriktlinjerna och avstånden som är listade i tabellen ska användas i arbetet med att analysera och utveckla Stockholms parker och naturområden. Andra kvaliteter som värderas högt av stockholmarna är båtliv, evenemang, folkliv, ridning, torghandel, uteservering, fiske och skidåkning. Avstånden till bullerkällor som vägar spelar en stor roll för hur parkerna och naturområdena upplevs. Därför ligger även bullerkartan till grund för följande analyskartor.

Avvikelser

Analyserna innehåller endast de upplevelsevärden som förekommer i Spånga-Tensta, och är tydligt definierade och enkelt analyserbara. Detta betyder att det finns ett antal värden som inte analyserats i denna parkplan. Dessa är: Rofyllighet, skogskänsla, djurhållning, folkliv, torghandel, uteservering, grön oas, sitta i solen, picknick och vild natur.

Ytor

Förutom upplevelsevärdena i stadsdelsområdets park- och naturmark har även ytor som förvaltas av Idrottsförvaltningen inkluderats i analysen. I Spånga-Tensta består dessa ytor av bokningsbara idrottsplatser och bollplaner. Anledningen att de inkluderats i analysen är att de i viss mån erbjuder spontanidrott när planerna inte är bokade.

Stadsbyggnadskontorets tillgångsanalyser

Under år 2015 genomförde Stadsbyggnadskontoret övergripande GIS- analyser av park- och naturtillgången i staden. Till en viss del skiljer sig Stadsbyggnadskontorets analyser från tillgångsanalyserna som presenteras på följande sidor i denna parkplan. Olika ingångsvärden och metoder medför att de slutliga resultaten avviker från varandra. En viktig orsak till skillnaderna är att i Stadsbyggnadskontorets analys kan ett upplevelsevärde som till exempel bollspel vara knutet till en hel park trots att värdet kanske bara finns i ena änden av parken. Analysmetoden ger en god generell bild från en storskalig nivå. I denna parkplan har upplevelsevärdena knutits till de specifika platserna där de förekommer vilket ger en mer detaljerad bild på stadsdelsnivå. Analysens resultat för Spånga-Tenstabornas tillgång till upplevelsevärden är sammanställd i följande faktaruta. I parentes kan man se hur värdet står i förhållande till staden som helhet.

Stadsbyggnadskontorets analyser

Spånga-Tenstabornas tillgång i förhållande till staden som helhet (i parentes).

74% (83%) når grön oas inom 200 meter

77% (77%) når lekplats/ naturlek inom 200 meter

58% (62%) når promenadområden inom 200 meter

44% (65%) når rofylld plats inom 200 meter

41% (62%) når blomprakt inom 500 meter

97% (93%) når bollspel inom 500 meter

36% (39%) når parklek inom 500 meter

76% (81%) når picknick/solbad inom 500 meter

46% (56%) når pulkaåkning inom 500 meter

28% (30%) når odling inom 500 meter

Faktaruta parkriktlinjer

Stockholms parkriktlinjer togs fram 2006, och reviderades 2012, som stöd för att säkra rekreativa kvaliteter i grönstrukturen. De omfattar tillgång och parkstandard. De kvaliteter som ingår i parkriktlinjerna finns kartlagda i Stockholms sociotopkarta.

Inom 200 meter:

Grön oas, lek (naturlek eller lekplats), område med god ljudkvalitet, sitta i solen, promenader.

Inom 500 meter:

Blomprakt, bollspel/bollek, parklek, picknick, pulkaåkning.

Inom 1000 meter, eller enkelt nåbart med kollektivtrafik:

Bad (utomhusbad), djurhållning, odling, löpträning, skogskänsla, utsikt, vattenkontakt, vild natur, skridskoåkning.

Andra kvaliteter som värderas högt av stockholmarna:

Båtliv, evenemang, folkliv, ridning, torghandel, uteservering, fiske, skidåkning.

Stockholms parklinjer definieras i det strategiska dokumentet Grönare Stockholm, antaget av kommunfullmäktige 2017-02-13

Bad

Med bad avses utomhusbassänger och officiella strandbad som är anlagda av kommunen som löpande tar vatteprover. Spånga-Tensta har inga stränder och således ingen möjlighet till strandbad. Däremot finns ett utomhusbad på Järvafältet, mellan stradsdelsområdena Spånga-Tensta och Rinkeby-Kista. Badet har tre bassänger, en större med djupdel för traditionell 25-metersbassäng, en undervisningsbassäng och en plaskbassäng för mindre barn. Intill utomhusbadet kommer finns det ytor för grill och picknick.

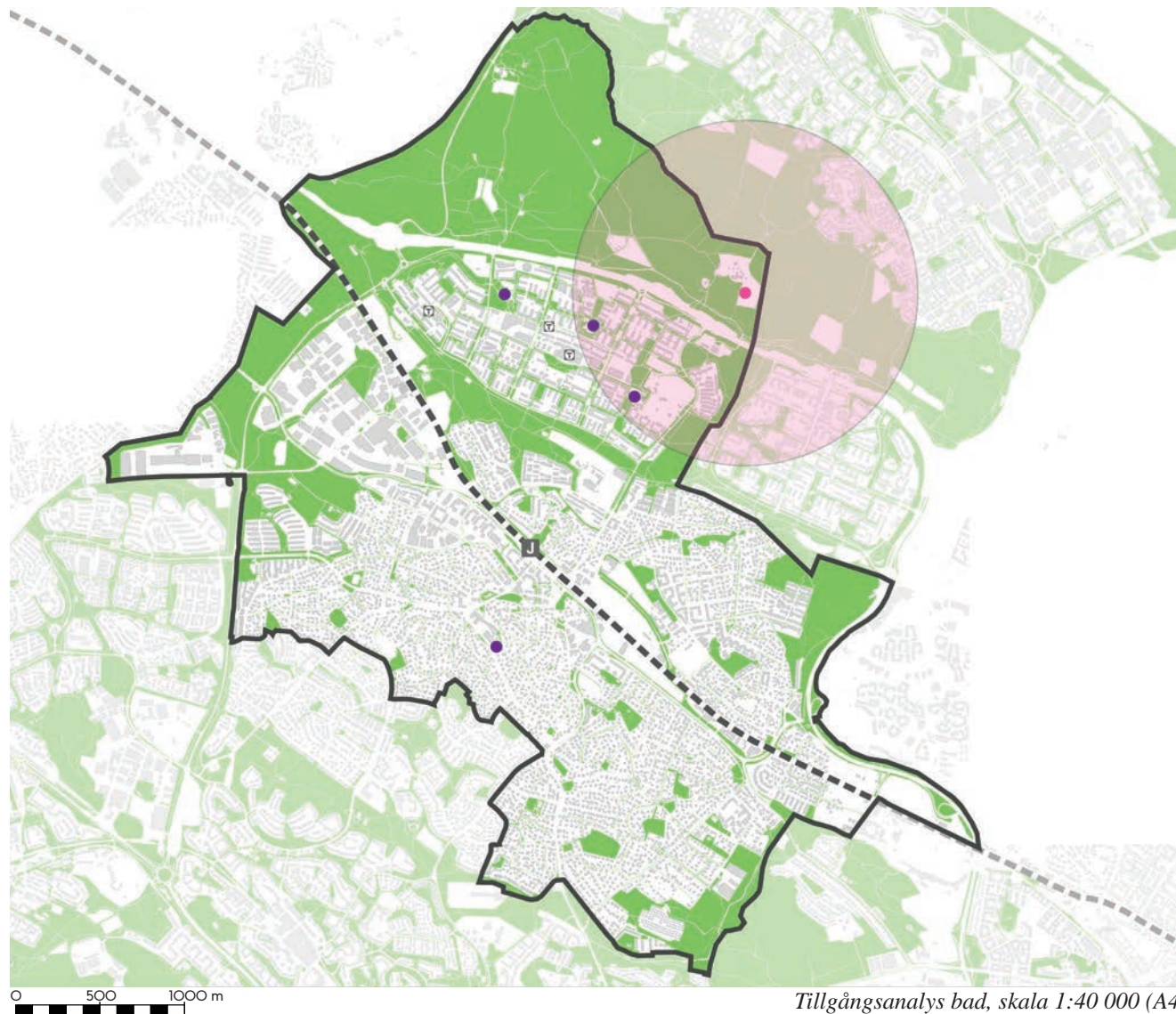
I analyskartan är även plaskdammar utmarkerade eftersom de innehåller höga lekvärden för mindre barn. Med plaskdamm avses en damm där barn kan bada och plaska utomhus. Dammen ska vara max 0.3 meter djup och ha en reningsanläggning. I Spånga-Tensta finns fyra plaskdammar, tre i de större parkerna i Tensta och en i Spånga.

Plaskdammar i Spånga-Tensta. Överst: Erikslundsparken. Nedan t.v.: Soltunet, t.h.: Spånga by parklek.

Riktlinjer för analyskartan:

Analyskarta badstrand/ utomhusbad

- Plaskdamm
- Allmän badplats

Blomprakt

Blomprakt är ett uppskattat element i stadens parker och naturområden. Analysen inkluderar även koloniområden som har allmänna gångvägar och allmänna platser med större planteringar av perenner och sommarblommor. Blomprakt tillför estetiska och rekreativa värden till stadens utemiljöer. Blommorna ger dessutom möjligheten att följa årstidernas växlingar.

Tillgången på blomprakt är koncentrerad till mindre platsbildningar så som Bromstensplan, Dyvingeparken och Serviceparken intill Erikslundsparken. Tillgången är mindre i Flysta, Lunda och i den västra delen av Solhem. Även koloniområdet i Tenstadalen innehåller blomprakt.

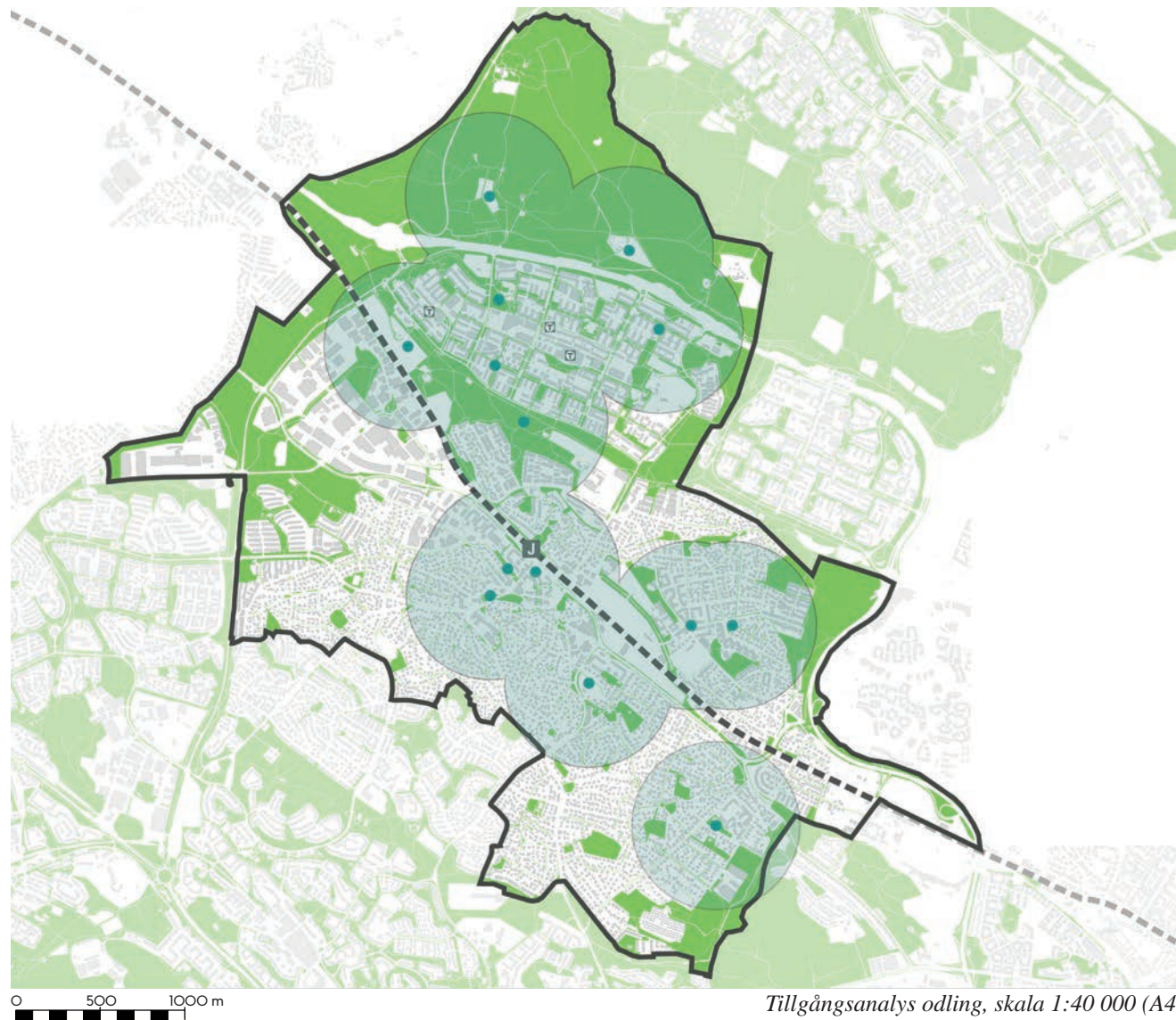
Blomprakt vid Erikslunds parklek i Tensta (övre bilden), rosenplantering i Svandamsparken (nedre bilden t.v.) och sommarblommor i parkstråket intill Kronofogdevägen i Spånga (nedre bilden t.h.).

I tillgångsanalysen har inte mindre inslag av blomprakt inkluderats. Detta gäller bland annat bloms-
terurnor som placeras vid stadsdelarnas knutpunkter,
privata trädgårdar och bostadsgårdar. Även blom-
mande ängsmarker, buskage eller träd som slån,
rhododendron, syren och körsbär kan bidra till
mindre upplevelser av blomprakt.

Riktlinjer för analyskartan:

Blomprakt inom 500 meter.

Analyskarta blomprakt

Teckenförklaring

● Blomprakt

Bollspel och bollek

Inom staden finns en mängd platser som möjliggör bollspel och bollek.

I kartan redovisas de vanligaste typerna av bollspel och bollek i stadsdelen. Dessa är fotboll, basket, tennis, cricket och boules. Analysen gäller endast planer för spontanspel, det vill säga ej bokningsbara planer eftersom användningen av dessa är reglerad och inte öppen för allmänheten under valfri tid. Därför saknar de bokningsbara bollplanerna avståndsmarkeringar i analyskartan. De är däremot utmarkerade med en punkt eftersom de är en viktig tillgång för många boende i stadsdelområdet, som exempelvis barn som är engagerade i organiserad idrott.

I analysen har inte idrottsytor på skolgårdar inkluderats då dessa tillhör skolverksamheten och inte är tillgängliga för allmänheten under skolans öppettider.

Analyskartan på följande sida visar att Spånga-Tensta innehåller en variation av bollspelsmöjligheter. Tillgången är relativt jämnt fördelad över stadsdelen. Vanligast är fotbollsplaner, totalt finns 22 platser med konstgräs- eller grusplaner, varav 6 platser har bokningsbara planer. Dessutom finns 9 stycken basketplaner, 4 stycken boulesbanor och 2 tennisbanor.

Även idrottsplatserna Spånga IP och Bromstens IP är bokningsbara och innehåller ett flertal bollplaner för fotboll och andra bollsporter. Spånga IP har dessutom en regional betydelse som idrottsplats.

I parklekarna Erikslundsparken och Spånga by finns möjlighet att spela landbandy under öppettiderna.

Grusplanen vid Parlmérparken i Flysta som kommer att göras om till konstgräsplan 2021 (överst), boulespel i Alléparken i centrala Spånga (t.h.) och landbandyklubb i Spånga by (t.v.)

Konstgräsplanen på Lundaängarna har tillfälligt markerats med linjer för handboll, vilket möjliggör utomhusträningar.

Precis som för all motion och idrott bör bollspel främjas eftersom det bidrar till invånarnas fysiska aktivitet och den totala folkhälsan. Evenemang och medborgarförslag gällande fysisk aktivitet och hälsa bör därmed uppmuntras.

Riktlinjer för analyskartan:

Bollspel/bollek inom 500 meter.

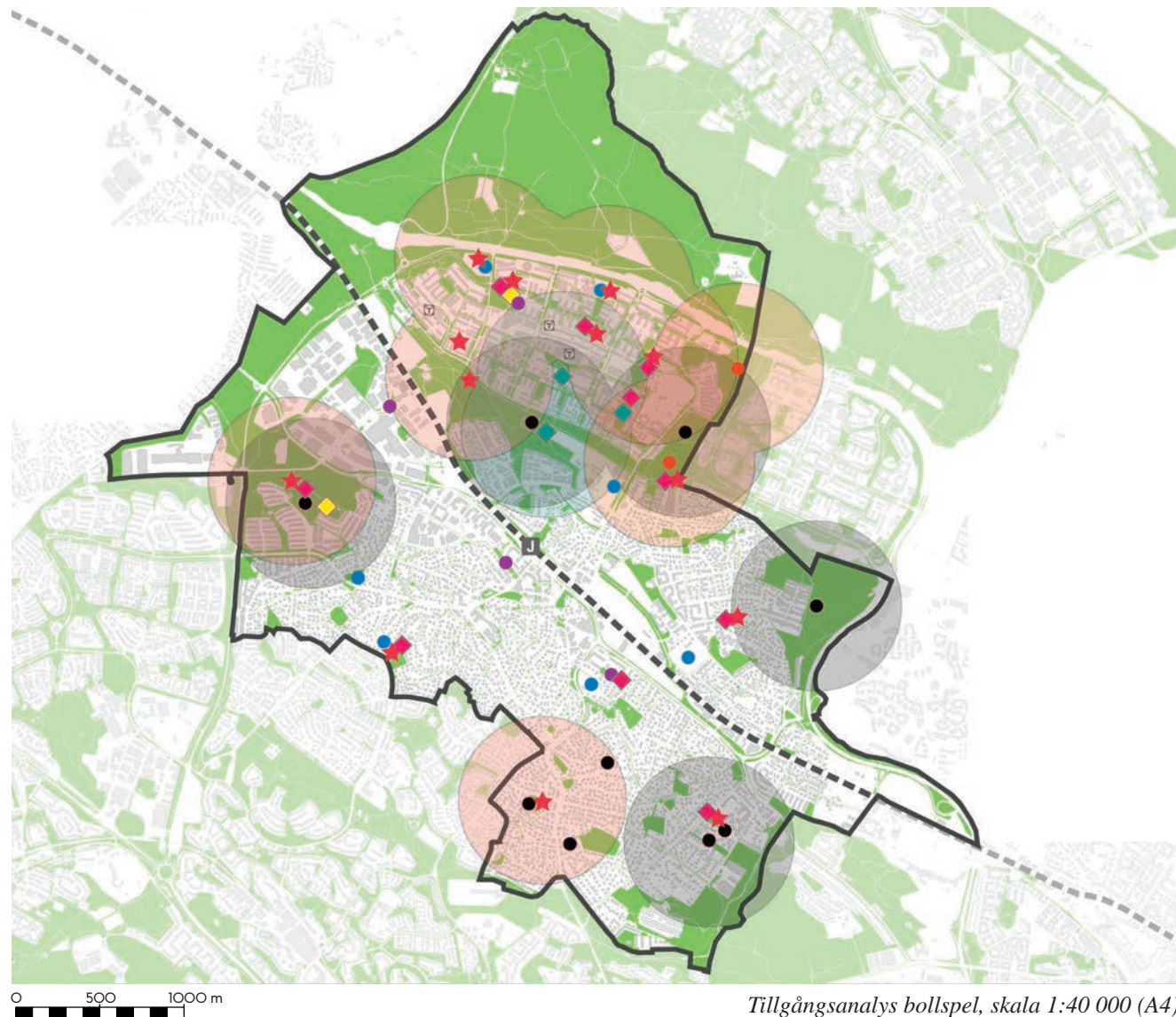
För bollplaner med en storlek under 25 x 40 meter har staden inga riktlinjer, därför redovisas inga avstånd för dessa på analyskartan.

För de bollplaner som är större än 25 x 40 meter redovisas däremot stadens riktlinje om ett maxavstånd på 500 m från bostad med en genomskinlig cirkel.

Teckenförklaring

- Cricket
- ◆ Basket
- Boule
- ◆ Bokningsbar tennisbana
- ◆ Fotbollsplan (grusplan)
- Fotbollsplan (gräsplan för spontant spel)
- ★ Fotbollsplan (konstgräs)
- Bokningsbar fotbollsplan (grus, gräs eller konstgräs)

Analyskarta bollspel

Tillgångsanalys bollspel, skala 1:40 000 (A4).

Politikerveckan på Spånga IP (Centerpartiet (official), 2018, <https://creativecommons.org/licenses/by/2.0/>).

Evenemang

Inom staden finns en mängd platser som är lämpliga för olika typer av evenemang. Sociala aktiviteter och folkliv stärker gemenskapen och är enligt handboken högt rankade av speciellt ungdomar och unga vuxna.

För att arrangera ett evenemang på en offentlig plats behöver man ansöka om polistillstånd. Mer information och blanketter finns på stadens hemsida.

Inom Spånga-Tensta är det Spångadalen och Tenstadalen som rymmer större evenemang. Här används de stora gräsytorerna för evenemang inom motion, som löpning och cricketturneringar. Spånga IP är platsen för den årligen återkommande Järvaveckan.

Det finns även mindre evenemangsplatser som spelar en viktig roll som samlingsplatser för mindre folkgrupper, till exempel för Valborgsmässofirande och loppisar. Även dessa mindre evenemangsplatser redovisas på analyskartan. Dessa är belägna vid Erikslundsparken och Spånga by.

Kartan visar att evenemangsplatserna har en något ojämn spridning över stadsdelsområdet. Men fler platser inom Spånga-Tenstas parker och naturområden skulle kunna användas för mindre evenemang om önskemål framförs av föreningar, allmänhet eller evenemangsbolag.

Evenemangsplatser är positiva inslag i staden som möjliggör att stora folkgrupper kan samlas och umgås.

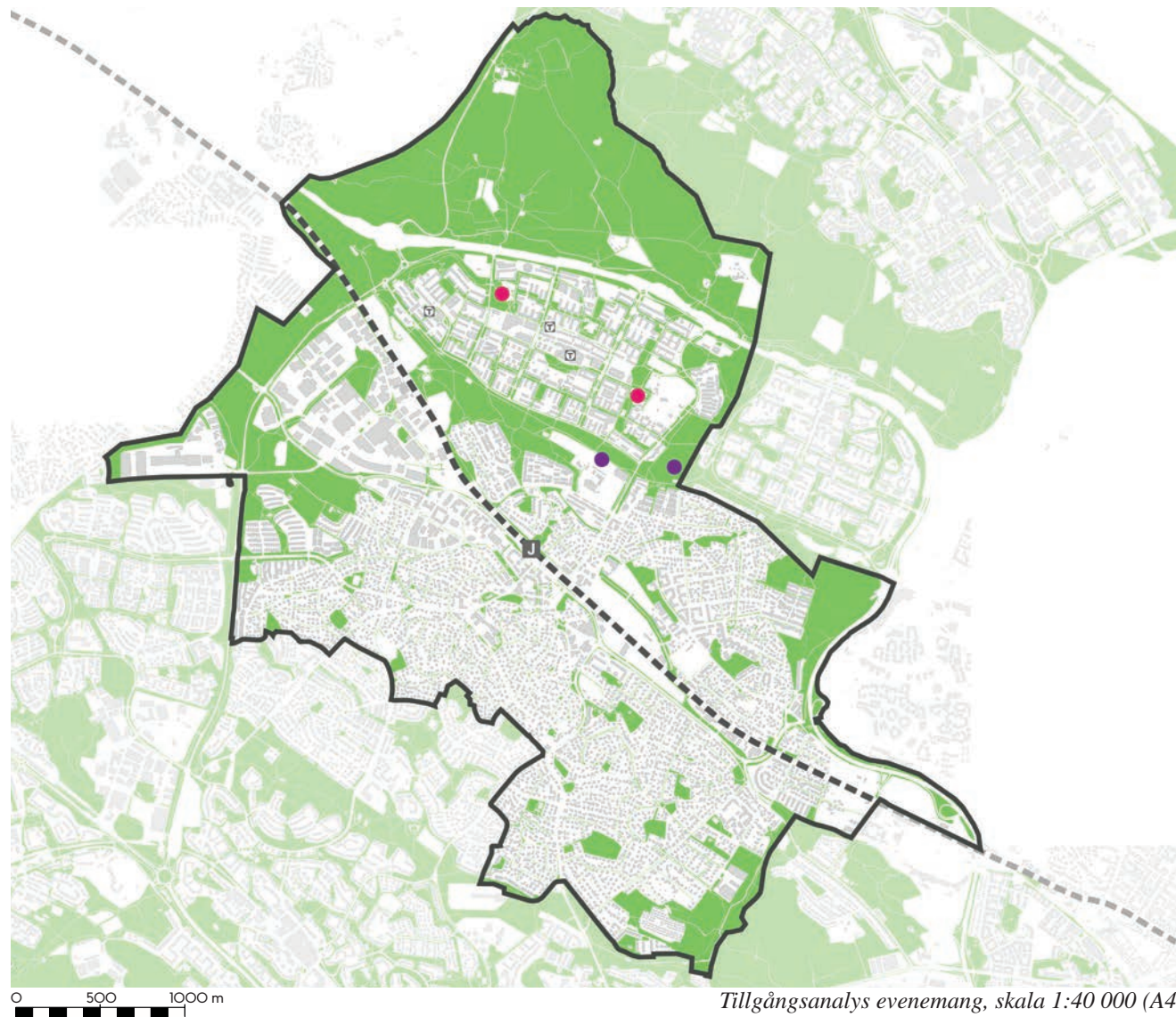
Riktlinjer för analyskartan:

Staden har inga riktlinjer för evenemangsplatser, därför redovisas inga avstånd på analyskartan.

Teckenförklaring

- Mindre evenemangsplats
- Större evenemangsplats

Analyskarta evenemang

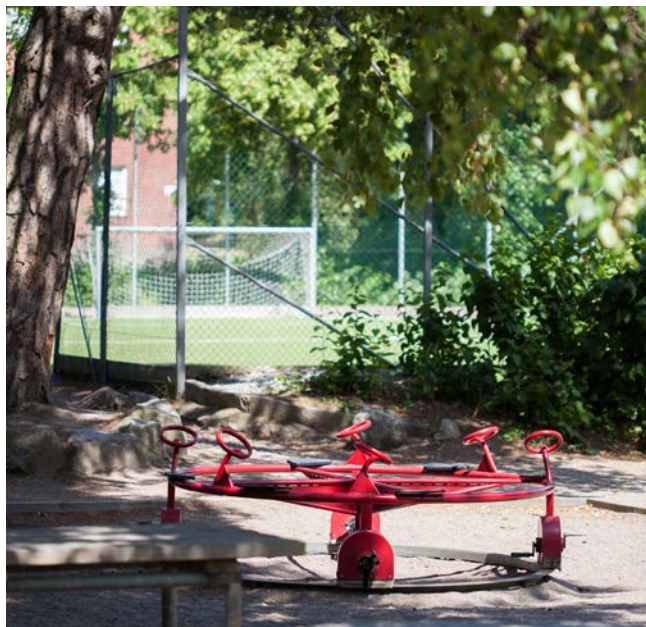
Tillgångsanalys evenemang, skala 1:40 000 (A4).

Lek

För barnen i den täta staden är det av stor betydelse att trafikens effekter som buller, föroreningar och framförallt barriärer minskas och överbryggs så att en god tillgång på lekområden kan säkerställas. En grundläggande förutsättning är även att ytorna i sig är trafiksäkra och trygga.

I Spånga-Tensta finns många platser som erbjuder olika typer av lek. Eftersom det är svårt att mäta tillgången till olika typer av lekplatser är endast de anordnade lekplatserna med lekutrustning inkluderade i denna analys. Naturlekplatser omfattar ett naturområde med höga lekvärden och saknar anlagda lekplatser. Dessa har dämed utgått från tillgångsanalysen. Även skol- och förskolegårdar som går att leka på under kvällar, helger och lov är inte inkluderade i analysen. Dessa är utmarkerade i separat karta.

Bromstensparken (överst), Erikslundsparken (ovan t.v) och naturlek i Enbacksparken (ovan t.h).

I analysen delas lekplatser upp i tre delar. Den första delen är lekplatser med bemannad parklek, den andra delen är lekplatser med ett större utbud av lekutrustning och den tredje delen är lekplatser med ett mindre utbud av lekutrustning. En mindre lekplats innehåller till exempel endast småbarnslek medan en större är anpassad till flera åldersgrupper. Lekplatserna är relativt jämnt fördelade över stadsdelsområdet. Bristområden finns dock i mer eller mindre i alla stadsdelar. Dock har flera av bristområdena närhet till parker och naturområden som kan fungera som naturlekplatser.

De senaste åren har några av lekplatserna, till exempel Gribbyparken, rustats upp och då fått mer av egen identitet vilket uppskattas av många brukare. I Tensta finns parklekarna Spånga by och Erikslundsparken, i Spånga är Soltunet den enda parkleken. Parklekarna är populära målpunkter som lockar barnfamiljer, förskolor och skolor även från andra stadsdelar. Parklekarna innehåller ett stort utbud av lekutrustning och är tillgänglighetsanpassade. De två i Tensta, Erikslundsparken och Spånga by, är bemannade året runt. Soltunet är bemannad på sommaren.

Varje år genomförs en säkerhetsbesiktning av samtliga anlagda lekplatser. Flera av lekplatserna är i behov av upprustning. I takt med att Spånga-Tensta växer är det viktigt att säkerställa tillgången och kvaliteten på lekområdena.

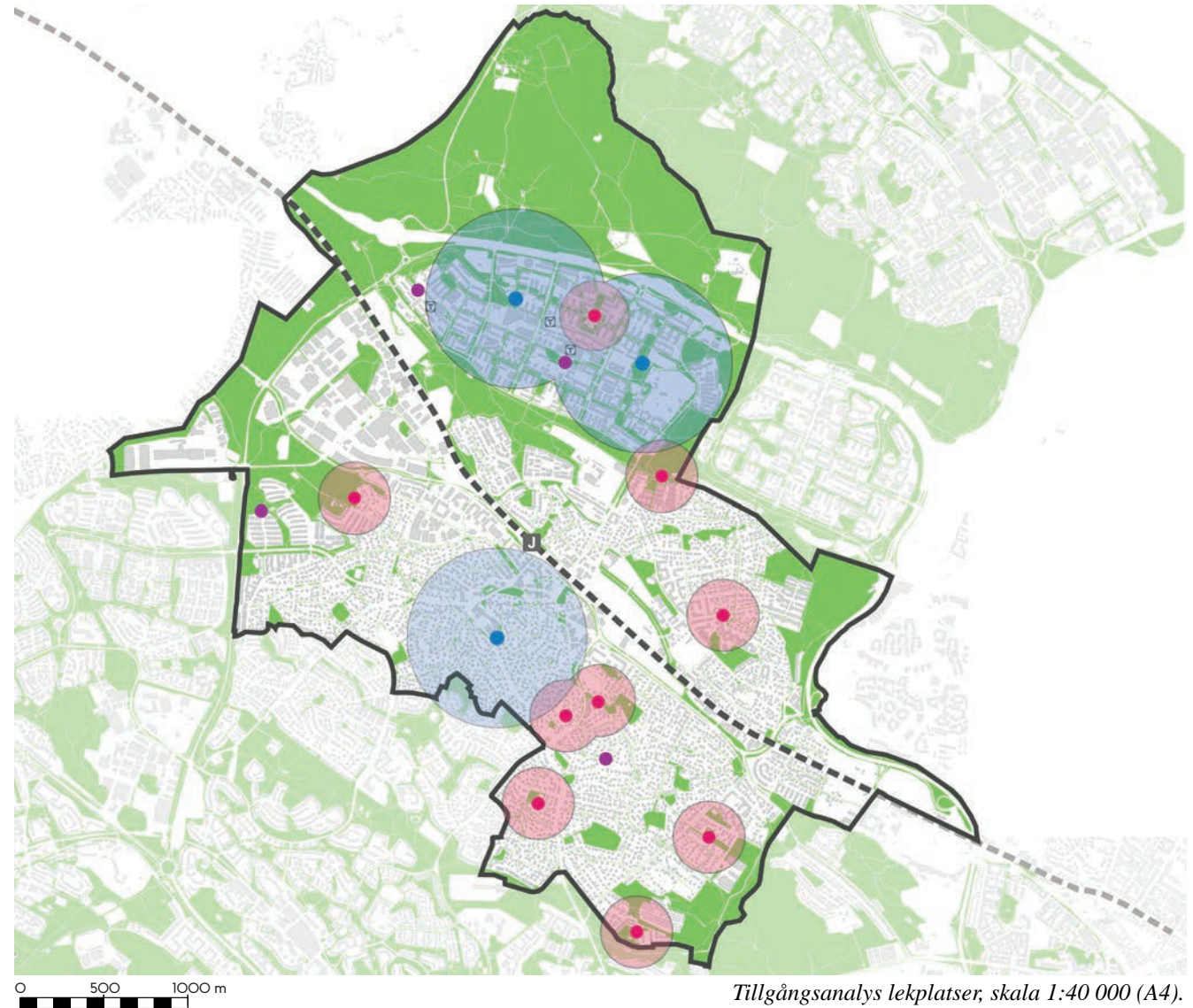
Riktlinjer för analyskartan:

Lek (naturlek eller lekplats) inom 200 meter.
Parklek inom 500 meter.

Teckenförklaring

- Parklek
- Lekplats
- Mindre lekplats

Analyskarta lekplatser

Tillgångsanalys lekplatser, skala 1:40 000 (A4).

Tensta parkour i norra änden av Nydalsparken

Motion och idrott

Motion, idrott och hälsa är grunden för invånarnas välbefinnande och är därmed viktiga element i den fysiska planeringen. I Spånga-Tensta finns flera platser som erbjuder motion, idrott och samtidigt har höga sociala värden för människor i olika åldrar.

Löpträning avser möjligheten att springa längs ett belyst och iordningsställt motionsspår. Järvafältet och Rissne skog uppfyller dessa krav. I skogen finns Knutbyspåret och på Järvafältet finns Granholms-spåret som är 1,8 respektive 3,1 km långa. Längs motionsspåren finns inga utegym.

Även i dalstråksparkerna Tenstadalen och Spångadalen samt vid Lundaängarna finns goda möjligheter till löpträning, vilka dock saknar mjukt underlag och därmed inte har inkluderats i tillgångsanalysen. Även i Sundby friområde finns goda möjligheter till löpträning, men här saknas belysning utmed grusvägarna och området har av den anledningen inte inkluderats i analyskartan.

Idrottsplatserna Spånga IP och Bromstens IP och är bokningsbara och möjliggör en mängd idrottsaktiviteter. Spånga IP har dessutom en regional betydelse som idrottsplats.

Inom stadsdelsområdet finns i dagsläget ingen plats för skateboardåkning, BMX-bana eller annan hjullek. Av naturliga skäl finns det heller ingen plats för fiske, däremot finns det tack vare Eggebybadet möjlighet till simning. I Tensta finns en parkouranläggning.

Koloniområde i Tenstadalen.

Odling

Analyskartan visar tillgången på odlingar i form av koloniträdgårdar och fruktparker. Under de senaste åren har intresset för odling ökat i popularitet.

Koloniträdgårdarna erbjuder möjligheten till egen odling för privatpersoner. Trycket på att få odla på stadens koloniträdgårdar är ofta högt. Köerna är långa och endast ett fåtal medborgare kan få en egen koloniträdgård eller kolonilott.

Möjligheten att odla kollektivt på parkmark stärker den sociala samhörigheten och skapar ett lokalt engagemang i området. Samtidigt bryr sig flera människor om sin närmiljö och tryggheten ökar.

I Spånga-Tensta finns odlingslotter i Tenstadalen, Sundby friområde och på Järvafältet. Analyskartan visar att stora delar av Solhem och Bromsten är bristområden för odlingsmöjligheter. I Rinkebydalen direkt nordöst om Bromsten finns dock också odlingslotter, men de ligger utanför stadsdelområdet och redovisas därför inte.

I Spånga finns två fruktparker. Den ena är Gribbyparken som har en lund av äldre äppelträd. Den andra är Branddammsängen som har en fruktlundsdel som består av en gräsyta och några äppelträd.

Analyskartan visar att tillgången på odling är koncentrerad kring stadsdelarna Tensta och Sundby. Dock utgörs bristområdena till största delen av villaområden där det finns goda möjligheter till privat odling i trädgårdarna.

Blommorna och fruktträden som kommer med odlingsmöjligheterna är positiva för stadens biologiska mångfald och för pollineringen. Dessutom kan odlingen bidra till en ökad folkhälsa och ha en pedagogisk inverkan eftersom det kan få människor att reflektera kring bland annat matproduktion och närodling.

Genom att utveckla stadsdelsområdets möjligheter till odling främjas den biologiska mångfalden och den totala folkhälsan. Initiativ från odlarföreningar gällande brukaravtal för stadsodling eller kollektivodling bör därmed uppmuntras på lämpliga platser.

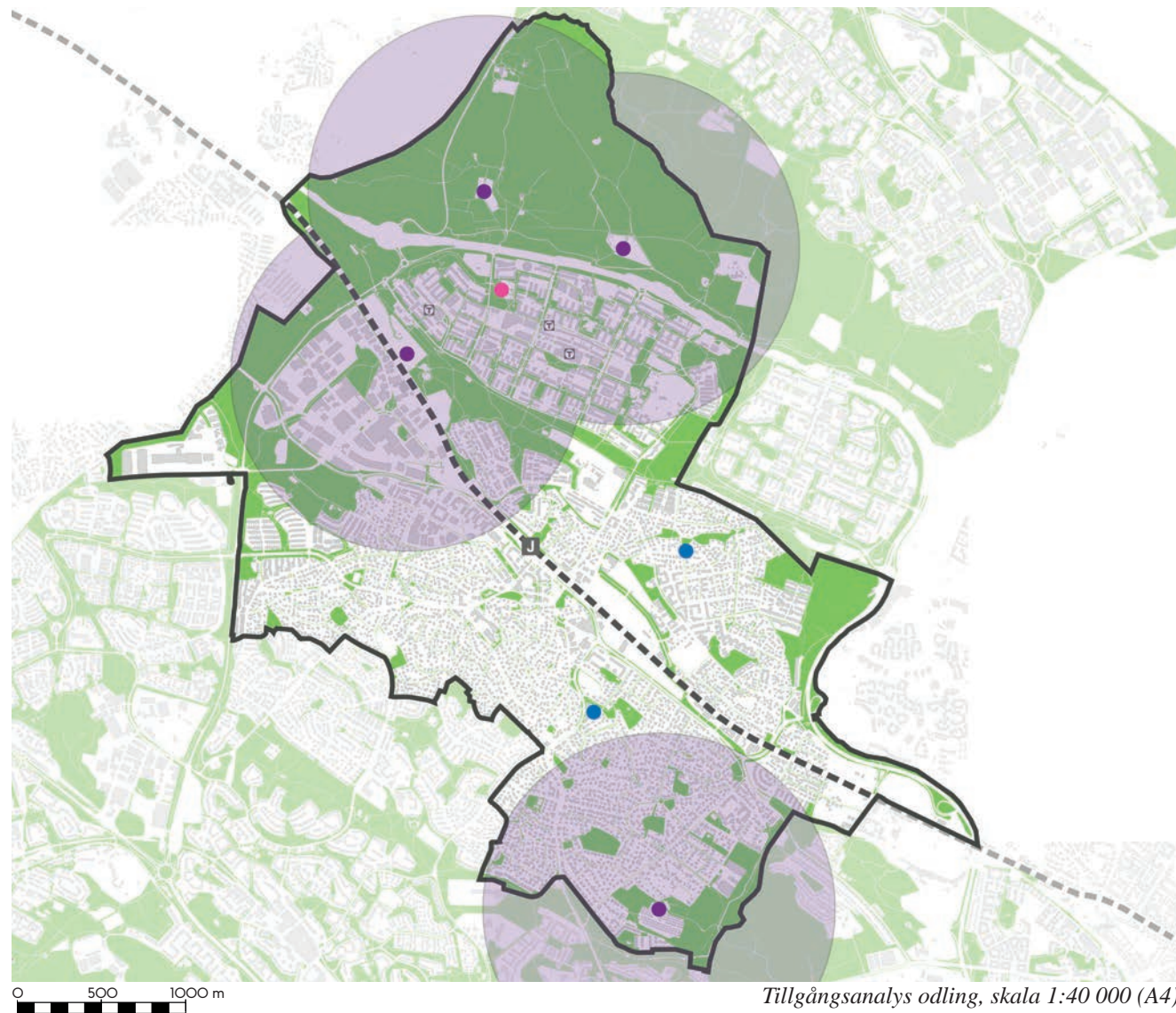
Riktlinjer för analyskartan:

Möjlighet till odling bör vara tillgängligt inom 1000 meter eller enkelt nåbart med kollektivtrafik.

Teckenförklaring

- Koloniträdgård
- Odlingslådor
- Fruktpark

Analyskarta odling

Utsikt från Granholmstoppen över Järvafältet.

Utsikt

Staden innehåller en mängd landformer som präglar dess identitet och stadsbild. Utsikt är en värdefull rekreativ tillgång som ger en bättre förståelse för landskapet. Höjder, kajer och stränder är utpekade som särskilda landskapselement med möjligheten till utsikt.

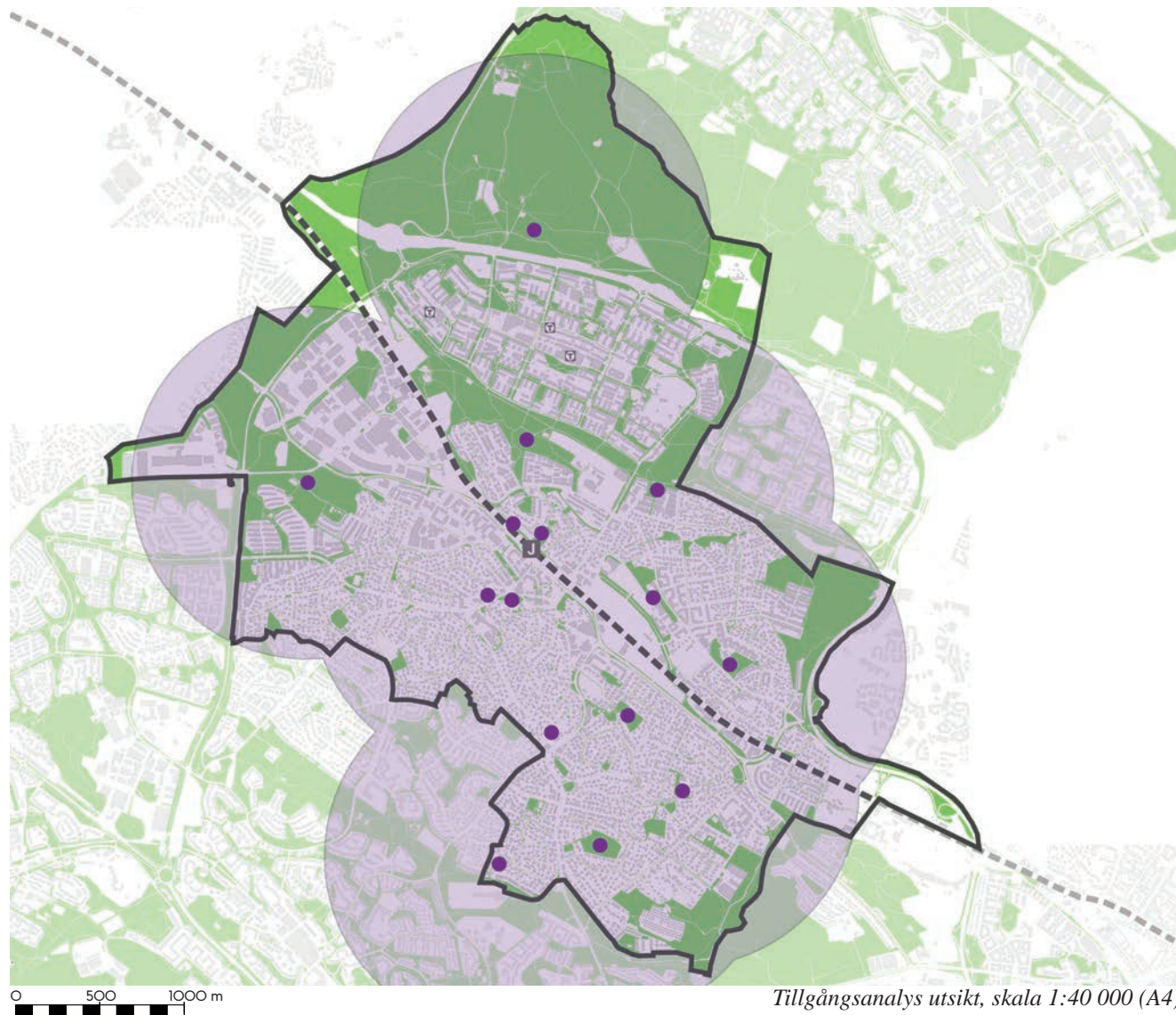
Tillgången på utsikt är beroende av landskapets topografi och bebyggelse. Utsiktsplatserna är populära platser för bland annat picknick, sitta i solen och promenad.

Analyskartan visar att Spånga-Tensta har en god tillgång på platser med utsikt. Av dessa är flera belägna i de små och kuperade naturområdena i Spånga. De större dalstråksparkernas öppna gräsytor bedöms ge en känsla av rymd, vilket också kan ge större utblickar, särskilt från intilliggande höjder. Inom Spånga-Tensta som helhet finns flera mindre bergshöjder som erbjuder vidsträckta utsikter över omgivande landskap.

Riktlinjer för analyskartan:

Utsikt bör finnas inom 1000 meter eller enkelt nåbart med kollektivtrafik.

Analyskarta utsikt

Tillgångsanalys utsikt, skala 1:40 000 (A4).

Teckenförklaring

● Utsikt

Svandammsparken erbjuder vattenkontakt tack vare den anlagda dammen.

Vattenkontakt

Vattnet är en av Stockholms starkaste karaktärsdrag och är en bidragande faktor till att staden är så attraktiv att bo och leva i. Längs stadens strandlinjer finns kajer, klippor, bryggor, badstränder och vegetationsklädda stränder. Stadens vattenområden är värdefulla för såväl rekreation som ekologiska funktioner. Vattenkontakt syftar till kontakt med en större vattenyta. I Spånga-Tensta saknas dock denna kvalité. Därför är de konstgjorda dammarna och de små vattendragen av betydelse.

Svandammsparken och Solhemsdammen i Spånga, skapar små men uppskattade vattenmiljöer. Även Bällstaån och Nälstabäcken med Sundbydammarna bidrar till viss del med vattenkontakt. Dammarna i Hjulsta vattenpark är de största öppna vattenytorna i stadsdelsområdet. Nedströms Bällstaån planeras för ytterligare dammar i projektet Tensta dagvattenpark.

Staden har goda förutsättningar att bevara och utveckla den blå strukturen. Den allmänna tillgängligheten till stränder och vattenkontakt är en unik tillgång samtidigt som det fortfarande finns stora utvecklingsmöjligheter.

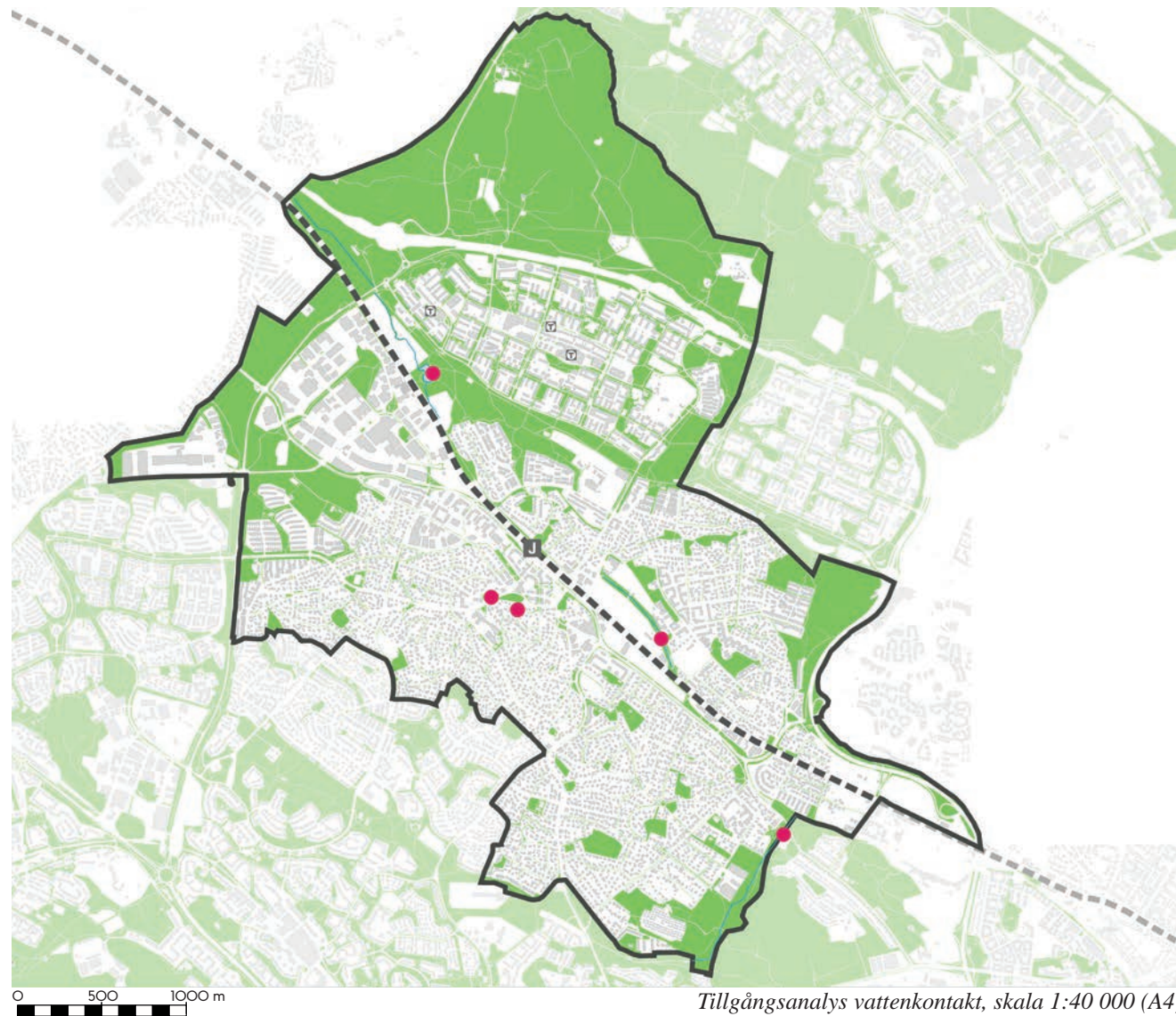
Vattenkontakten är en värdefull tillgång. I ett långsiktigt perspektiv är det därför önskvärt att fler delar av strandlinjer tillgängliggörs för allmänheten. Promenadstråk längs stadens vatten är populära av både boende och besökare.

För att områdena ska kunna nyttjas av alla är det viktigt att tillgängligheten ökar. Samtidigt är det av stort värde att promenadstråk längs strandlinjer hänger samman och bildar en struktur av attraktiva och rekreativa promenadstråk.

Riktlinjer för analyskartan:

Vattenkontakt med lite större vattenyta (minst 2500 kvm) inom 1000 meter eller enkelt nåbart med kollektivtrafik.

Analyskarta vattenkontakt

Teckenförklaring

● Mindre vattenytor

Vinteraktiviteter

Det finns en mängd platser som lämpar sig för vinteraktiviteter i form av skidåkning, pulkaåkning och skridskoåkning. För att förlänga utomhussäsongen är det viktigt att uppmuntra vinteraktiviteter inom stadsdelsområdets park- och naturmark.

Pulkaåkning avser möjligheten att åka pulka i en öppen backe eller grässlänt som har en plan yta nertill. En grundläggande förutsättning är att ytan ska vara trafiksäker, utan hinder eller korsande vägar. Spånga-Tenstas pulkabackar är få till antal och är koncentrerade kring Tenstadalen. En pulkabacke finns också Rissne skog, men i stadsdelens park- och naturmark finns många mindre backar som också lämpar sig för pulkaåkning. Även om dessa är välanvända har de inte inkluderats i tillgångsanalysen eftersom de inte uppfyller kraven eller har varit svåra att identifiera under inventeringen.

Skridskoåkning avser möjligheten att åka skridskor på plana och isbelagda ytor. Ytan kan antingen vara en spolad isbana på en bollplan eller en naturisbana på en sjö.

I Spånga-Tensta finns en spolad isbana på Spånga IP som under vissa tider är öppen för allmänheten. Även Mellangårdens bollplan spolas på vintern, men det görs i privat regi. Av naturliga skäl finns ingen naturisbanan i stadsdelsområdet.

Pulkaåkning (överst, Olsson 2014d), picknick i snön (ovan t.v, Olsson, 2014c), skidåkning (Olsson, 2014a, ovan t.v).

I Spånga-Tensta finns två sträckor som spåras av Stockholm stad, dessa är Granholmsspåret på Järvafältet och Knutbyspåret i Rissne skog. Anlagda backar för utfärdsskåkning saknas i Spånga-Tensta.

Genom att utveckla informationen om parkernas möjligheter och kvaliteter under vintertid kan vinteraktiviteter uppmuntras. Evenemang som ytterligare ökar intresset för vinteraktiviteter bör uppmuntras, till exempel tävling i snöskulpturer.

Riktlinjer för analyskartan:

Pulkaåkning inom 500 meter.

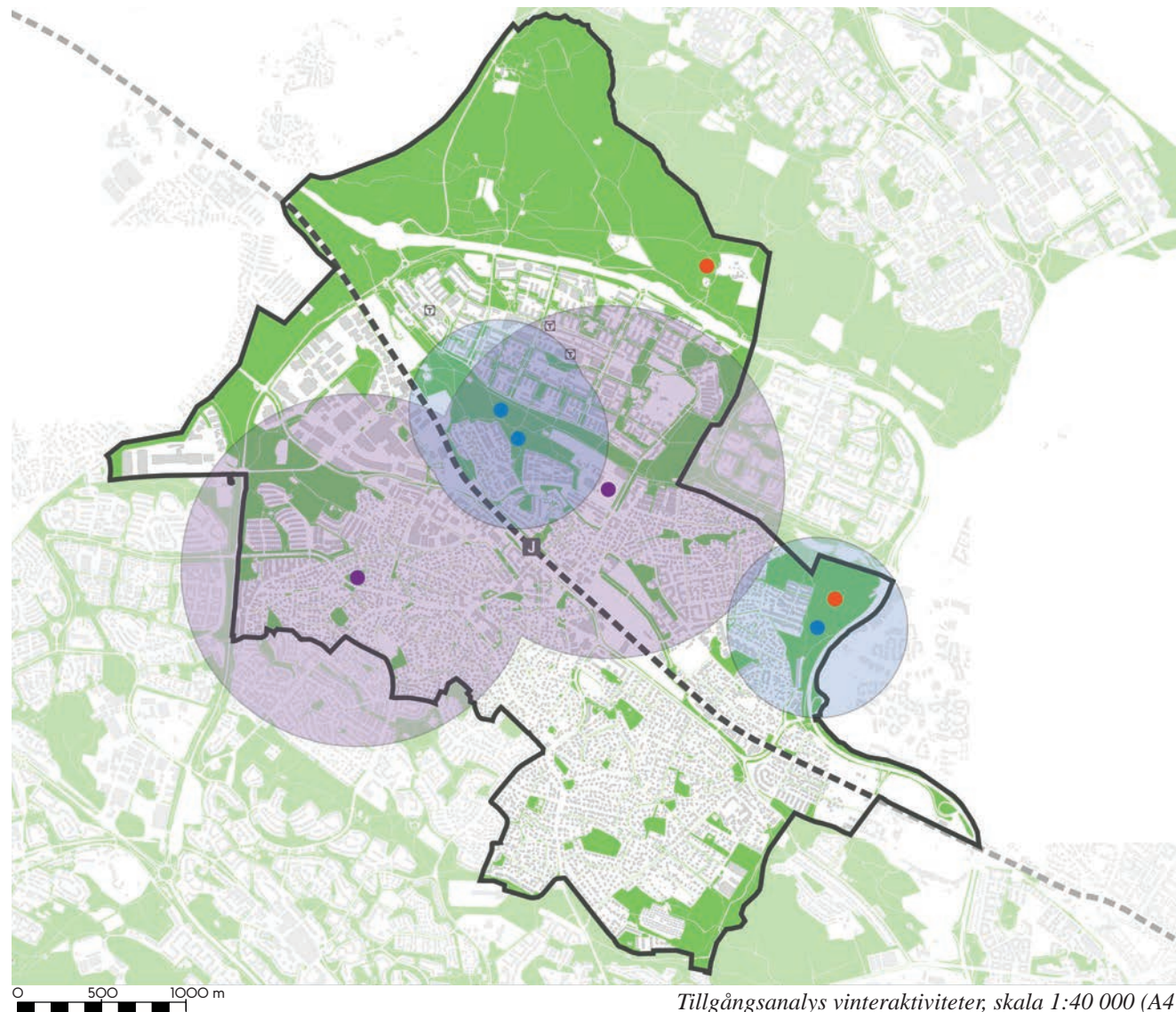
Skridskoåkning inom 1000 meter eller enkelt nåbart med kollektivtrafik.

För skidåkning har staden inga riktlinjer, därför redovisas inga avstånd på analyskartan.

Teckenförklaring

- Skidåkning
- Pulkaåkning
- Skridskoåkning (spolad isbana)

Analyskarta vinteraktiviteter

Tillgångsanalys vinteraktiviteter, skala 1:40 000 (A4).

Analys övriga element

Tillgångsanalyserna har kompletterats med en kartering av hundrastområden och skolverksamheter på följande sidor. Till dessa element har staden inga riktlinjer.

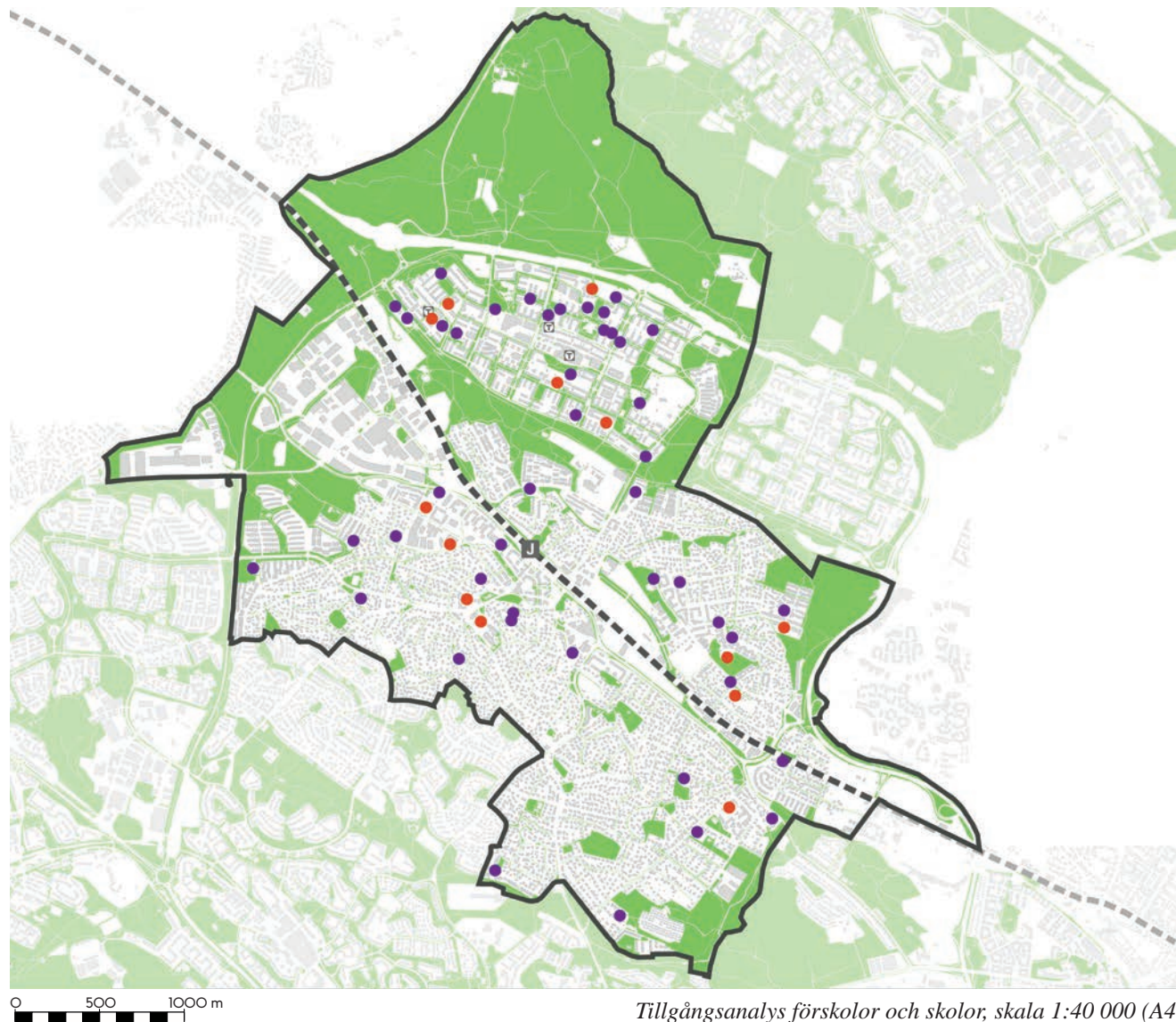
Förskolor och skolor

Lekplatserna, naturlekplatserna och parkleken utnyttjas mer eller mindre av barngrupper från områdets förskolor och grundskolor. Områdena och platserna som barngrupperna utnyttjar mer är i högre grad utsatta för slitage och trängsel.

Parkmarken intill förskolorna och grundskolorna är en värdefull tillgång som kan utnyttjas av verksamheterna. I den växande staden tenderar förskolorna och grundskolornas gårdar alltmer att bli mindre i yta. Trots att den allmänna park- och naturmarken är en värdefull tillgång kan den inte ersätta verksamheternas gårdar utan bör planeras och användas som komplement till dessa.

I analyskartan är både kommunala och enskilt drivna förskole- och skolverksamheter markerade. Kartan visar att det i Tensta finns en hög tillgång på förskoleverksamheter. Lägre tillgång finns i Flysta och i Lunda finns varken förskolor eller grundskolor.

Analyskarta förskolor och skolor

Tillgångsanalys förskolor och skolor, skala 1:40 000 (A4).

Teckenförklaring

- Förskolor
- Grundskolor

Hundrastning

Enligt stadens lokala föreskrifter ska hundar hållas kopplade på offentliga platser, med undantag för hundrastområden. Ett hundrastområde är ett utpekad naturområde eller en inhägnad hundrastgård.

En hundrastgård är ett mindre inhägnat och uppskyltat rastområde för hundar på gräs- eller grusyta där hundar kan släppas lösa. Hundrastgårdarna bör vara placerade en bit ifrån bostadsbebyggelse eftersom hundskall kan uppnå höga bullernivåer och anses vara störande. I Spånga-Tensta finns hundrastplatser i följande områden: skogsområdet söder om Gläntans idrottsplats i Solhem, i skogsområdet väster om Gribbyparken i Sundby, Flystaberget i Flysta, Rissneskog i Bromsten och i Solhemsskogen mellan Tenstadalen och Solhemsbackarna. Hundrastgårdar finns vid Bergslagsvägen nedanför Hjulsta, utmed Duvbovägen i Bromsten och på Lunda ängar.

Ett hundrastområde är ett friare rastområde som inte är inhägnat. Där får hunden springa lös under förutsättning att man har den under uppsikt och att den kommer när man kallar på den. Hundägaren är alltid ansvarig för den skada som hunden kan vålla. Nedan listas ett antal punkter som är viktiga att tänka på:

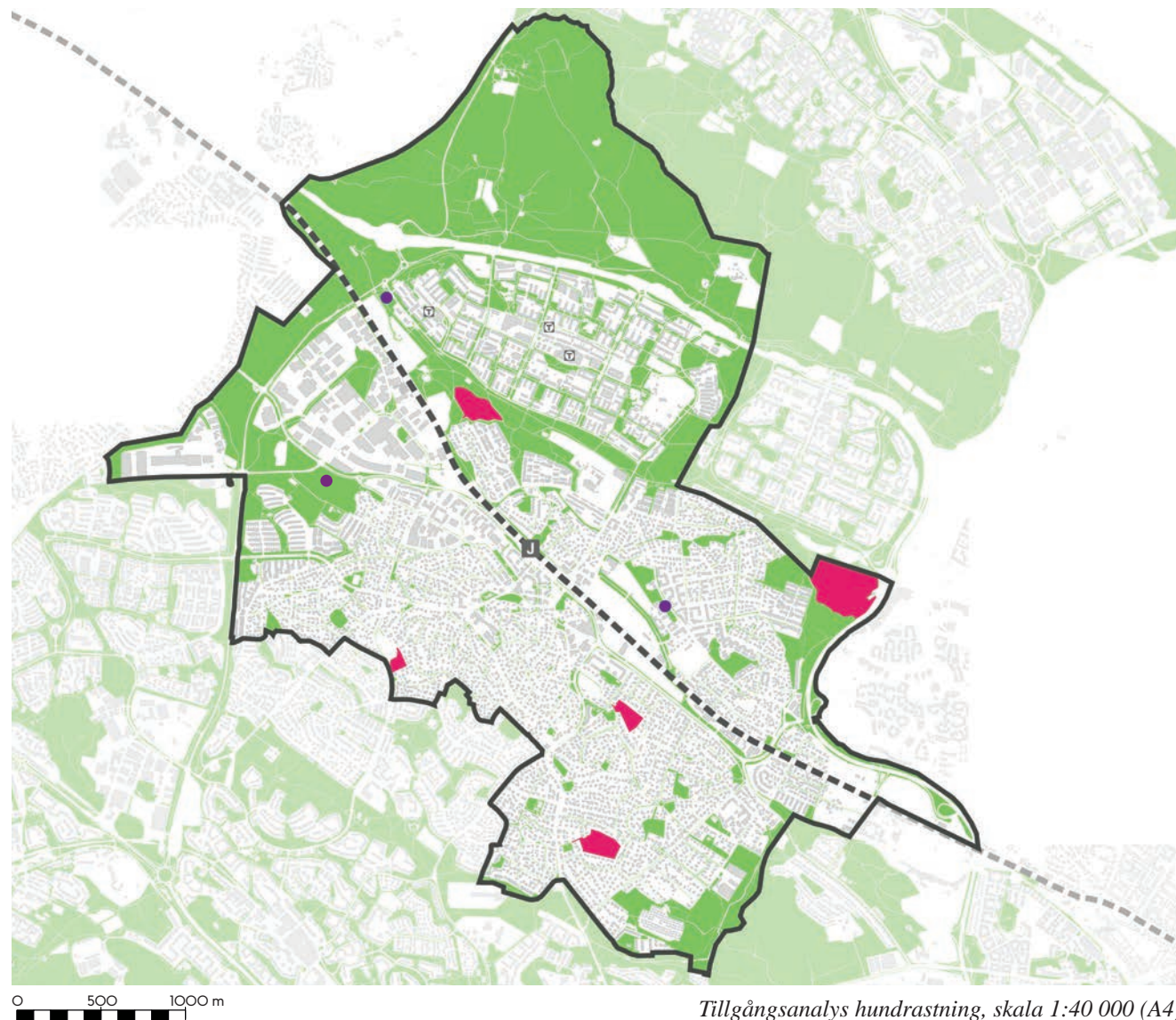
- Under perioden 1a mars till den 20e augusti bör man vara särskilt noga med att ha tillsyn över sin hund ute i naturen för att inte störa vilda djur med ungar.
- Tikar ska under löptid vara kopplade när de vistas utanför inhägnade områden.
- Hundar får inte vistas inom vissa områden eller vid vissa badplatser. Närmare information om detta finns på stadens hemsida.
- Hundägarna ska alltid se till att deras hund inte orsakar skada eller obehag för andra.

Hundrastning (Olsson, 2014b, överst t.v.), skylt för hundrastområde (Ahlberg, 2015, överst t.h.) och hundpromenad i Tenstadalen som ansluter till hundrastområdet Solhemsskogen (ovan).

Stadsdelen har det övergripande ansvaret och beslutar om hundrastning inom sitt område. Inom Stockholms stad finns en grupp som arbetar med riktlinjer för hundrastning. Arbetsgruppen består av de olika stadsdelarna samt Trafikkontoret som även ger råd om riktlinjer och policy.

Hundrastområdena i Spånga-Tensta ligger i Tenstadalen, Rissneskogen, område vid Gläntan, område vid Gribbyvägen och Flystaberget. Kartan visar att hundrastområdena och hundrastplatserna har en god spridning över stadsdelsområdet.

Analyskarta hundrastning

Teckenförklaring

- Hundrastområde
- Hundrastgård

Gröna stråk

Grönstrukturen har både en social och en ekologisk funktion. Den sociala grönstrukturen består av två delar, den formella och den informella. Den formella strukturen utgörs av offentliga parker och naturområden medan den informella strukturen utgörs av resterande grönytor, som till exempel är privat eller ingår i ett verksamhetsområde. Tillsammans bildar den formella och informella strukturen ett nätverk av gröna stråk. Stråken varierar i storlek och utformning och består av allt ifrån bredare parkstråk till gång- och cykelvägar med gröna omgivningar.

Stråken binder samman olika målpunkter samtidigt som de stärker kopplingarna mellan olika områden och stadsdelar. För att skapa en sammanhållen grönstruktur med tydliga samband är det viktigt att de gröna stråken förstärks och sammankopplas.

Den gröna stråken är ofta populära och uppskattade för bland annat promenader, hundrastning och löpning. Samtidigt kan de sociala värdena i de gröna stråken sammanfalla med ekologiska värden och kopplingar. Vissa stråk, som i skogsområdena, är tydliga och starka medan andra stråk som utmed Långsjön är otydligare och svagare.

I vissa delar är de offentliga ytorna belägna som mindre öar i bebyggelsen eller längs gator. Att plantera en allé kan vara ett sätt att visuellt koppla samman ytorna. Kopplingen mellan grönyttorna kan då bli mer inbjudande samtidigt som de ekologiska sambanden förstärks.

Promenadstråk i Sundby friområde.

De gröna stråken i karta

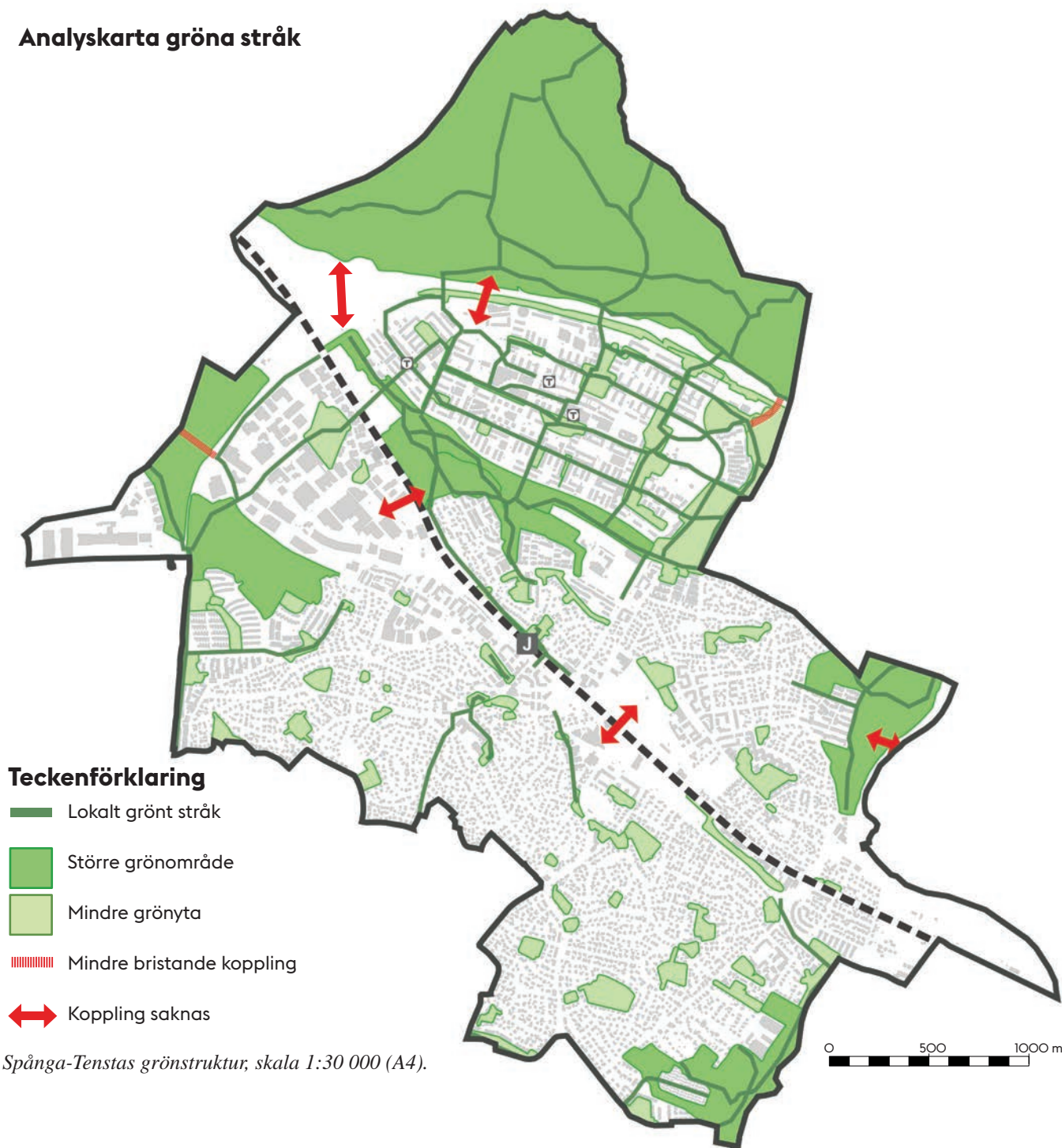
I analyskartan är de tydligaste gröna stråken markerade. Dessa är lokala gröna stråk som sammanbinder större och mindre grönytor.

Även för de gröna stråken utgör de trafikerade lederna barriärer som bryter eller försvagar kopplingarna. Barriärerna försämrar kontakten mellan stadsdelarna och grönområdena och gör att stadsbilden bryts upp i olika beståndsdelar. De största bristande kopplingarna finns mellan olika stadsdelar där sambanden bryts av större trafikleder. Dessa leder är framförallt E18, Bergslagsvägen och järnvägen.

På många ställen i Spånga har grönområdena och skogshöjderna någon koppling till varandra. Entrenerna till grönområdena är ofta dolda eller svåråtkomliga. Söder om Spånga ligger större parkområden så som Nälstastråket som kopplar till Sundby friområde.

För att sammanlänka grönområdena är det viktigt att identifiera förbättringspotentialen i befintlig grönstruktur genom att se över länkarna som binder stadsdelarna till varandra, inom och utom stadsdelsområdet. Vid de större bristande länkarna kan till exempel socio- eller ekodukter skapas för att kopplingarna ska stärkas. Andra aktuella åtgärder kan vara att skapa strategiskt placerade målpunkter, utveckla promenadstråk i sammanhängande parkstråk med mera.

Analyskarta gröna stråk

Riktlinjer för Spånga-Tenstabornas parker och naturområden

Spånga-Tenstaborna ska ha god tillgång till parker och natur med höga rekreations- och naturvärden

I dokumentet Grönare Stockholm listas ett antal riktlinjer för planering, genomförande och förvaltning av stadens parker och naturområden. Riktlinjerna syftar till att stärka stadens gröna kvaliteter och utveckla det offentliga rummet. Till respektive riktlinje listas ett antal frågeställningar som är viktiga att beakta under olika skeden- planering & utredning, genomförandet och förvaltning. Följande riktlinjer från Grönare Stockholm är aktuella för Spånga-Tenstabornas parker och grönområden.

Riktlinjer vid planering och utredning

- Vilka behov och kunskap har fångats upp från medborgarna i samband med projekt inom den fysiska planeringen? Hur har stadsdelsförvaltningen involverats?
- På vilket sätt bidrar projekten till att personer med olika bakgrund, ålder, kön, och förmåga kan tillgodogöra sig parker och natur?
- Hur kan tillräckligt stora och väl placerade parker skapas så att i ett område för bra tillgång till parkkvaliteter för den nuvarande och tillkommande befolkningen?
- Hur har kvalitet, behov och variation på de gröna offentliga rummen beaktats?
- Hur kan vackert gestaltade gröna rum skapas?
- På vilket sätt har multifunktionella ytor

kunnat skapas?

- Hur har tillgänglighet och närhet till odlingsmöjligheter, friluftsliv, motion och natur beaktats?
- Hur säkerställs barnens möjligheter till lek och rekreation inom skol- och förskolegårdar, parklekar och närliggande parker och natur?
- På vilket sätt bidrar den fysiska planeringen till att tillgodose stockholmarnas tillgång till parker enligt Stockholms parkriktlinjer.

Riktlinjer vid genomförandet

- Hur säkerställs att stockholmarnas synpunkter från planeringsfasen tillgodoses, till exempel i samband med en parkupprustning? Hur bidrar den detaljerade utformningen till att platsen i praktiken svarar mot medborgarnas olika typer av behov?
- Finns det en preciserad gestaltningsidé som sedan verkställs i genomförandet? Syftet är att säkerställa en estetisk utformning med fina rumsligheter, en läsbar kulturhistoria och material som kan åldras.
- Hur säkerställs att platsen fyller vissa funktioner även under etableringsfasen?
- Hur har funktioner och utrymmeskrav för renhållning, brand, trafik, angöring, bil- och cykelparkering, avfallshantering tillgodosetts på kvartersmark? Hur påverkar dessa

funktioner utformningen av allmän platsmark samt naturområden och parker?

Riktlinjer vid förvaltning

- Stockholmarna ska ha god tillgång till parker och natur med höga rekreations- och naturvärden
- Finns det en aktuell lokal parkplan och aktuell kunskap om hur boende vill använda sina parker och dess byggnader?
- Hur tillgodoses olika gruppers behov av innehåll i parker och naturområden? Vilka möjligheter finns att tillskapa eller vidareutveckla populära gröna mötesplatser?
- Hur möjliggörs varierande aktiviteter över dygnet respektive över året? Är plaskdammar och andra konstruktioner i fullvärdigt skick?
- Hur väl bidrar belysning, skyltning, allmän orientering till att säkerställa trygga gröna miljöer?
- Hur kan möjlighet till stadsodling i relevanta delar av park- eller naturområdet tillskapas i mån av intresse från de närboende?
- Hur säkerställs att parker med många besökare har tillräcklig skötsel, rätt utformning och rätt ytskikt för att bli slitagetåliga och robusta?

Strategier för Spånga-Tenstabornas parker och naturområden

Spånga-Tenstaborna ska ha god tillgång till parker och natur med höga rekreations- och naturvärden

Parker och natur ska vara en del av stadens offentliga rum som kopplar ihop staden och som bidrar till en levande och trygg stad för alla. De offentliga rummen ska vara av hög kvalitet och svara mot olika typer av behov. Medborgarna ska kunna vara delaktiga kring utvecklingen av sina gröna miljöer.

Förståelsen av Spånga-Tenstabornas behov behöver öka

Stadens arbete med de gröna frågorna ska alltid präglas av medskapande och delaktighet genom dialoger och ökad information.

Kunskaperna om hur grönområdena faktiskt används och en nära dialog med Spånga-Tenstaborna om innehållet i och förvaltningen av befintliga och nya grönområden ska fortsatt vara en viktig del av arbetet.

Dialogformerna behöver utvecklas löpande för att få in synpunkter även från grupper som normalt inte hör av sig till staden. Dialogmetoder som särskilt passar barn och unga ska utvecklas.

Stadens kanaler för att lämna förslag, synpunkter och klagomål ska även i fortsättningen vara

viktiga kanaler som för samman staden med dess medborgare.

Metoder för medborgarmedverkan och återkoppling ska analyseras och anpassas efter projektets och brukargruppernas förutsättningar.

Upprustningar och andra parksatsningar ska planeras så att prioriteringar kan göras om utifrån inkomna synpunkter och förslag.

Befintlig grönstruktur berikas utifrån behoven i en växande stad

Renhållning, upprustning, tillgänglighetsanpassning och kvalitetsförbättringar inom parker och naturområden planeras och genomförs löpande i takt med ett ökat besöksstryck.

Genom kontinuerliga medborgardialoger bör innehållet i stadens parker anpassas för många olika typer av besökare och de aktiviteter som främjar utevistelse och folkhälsa för Spånga-Tenstaborna.

Avtal kring parkskötsel och andra engagemang som kan berika stadens parker vidareutvecklas och ska skrivas med intresserade föreningar

eller nätverk.

Parkerna ska i högre utsträckning kunna användas året runt. Möjligheterna till vinteraktiviteter ska utvecklas och förbättras. Solbelysta, beskuggade och vindskyddade platser ska tas till vara.

Parkvårdskap, som tar till vara engagemang, ökar den upplevda tryggheten och förståelsen för parkernas skötsel och underhåll, ska utredas och prövas.

Parkerna skall vara anpassade för många olika typer av besökare.

Innehållet i parkerna ska anpassas efter deras karaktär. Alla slags aktiviteter kan inte finnas överallt och upplevelsevärden ska renodlas i utpekade parker.

Trygghet och tillgänglighet ska vara givna utgångspunkter i utvecklingen av parkerna.

Tillfälliga evenemang kan berika de offentliga parkerna.

Kommersiella budskap får inte förekomma i parkerna.

Parkerna ska vara betydelsefulla mötesplatser för rekreation och olika aktiviteter. I parkerna ska årstidsväxlingar kunna följas och naturens ljud och dofter upplevas.

Ytterstadens grönområden får fler funktioner

Befintlig grönstruktur i ytterstaden omvandlas till parker med fler sociala kvaliteter än tidigare i takt med förtätning.

Parker och naturområden kompletteras med funktioner för såväl sociala möten, fysisk aktivitet och klimatanpassningsåtgärder. För att få en bild av parkernas sociala upplevelsevärden, se parkplanens tillgångsanalyser.

En övergripande ambition att berika och förstärka befintlig grönstruktur ska utgå från Spånga-Tenstabornas upplevelser och kunskap om kulturella, sociala och ekologiska funktioner.

Nya parker ska vara en del av stadsutvecklingen

Inom stadens stadsutvecklingsområden tillskapas nya parker som en självklar del av en sammanhållen stadsmiljö.

Miljöer för barn och unga ska särskilt tillgodoses och placeras strategiskt.

Det kan vara aktuellt att skol-, idrotts- och parkytor samutnyttjas så att samma yta får olika användning och olika brukare över dygnet och över året.

Gröna ytor bör utformas för att rymma fler funktioner utifrån behovet på platsen och sin storlek, exempelvis fördröjning av vatten i attraktiva planteringsytor. En utgångspunkt är vilka sociotopvärden som behöver skapas för att ge en god park- och naturtillgång för de boende inom området.

Stockholms parkriktlinjer är vägledande för att möta stockholmarnas behov av rekreation.

Om park- eller naturmark tas i anspråk för annat ändamål ska förlorade gröna kvalitéer och värden kompenseras i närområdet.

Öka tillgängligheten till Spånga-Tenstas grönområden för att få en sammanhängande stad

Befintliga parker och naturområden tillgäng-

liggörs för att klara målen om en tätare och grönare stad. Entréer till naturområden tydliggörs och deras offentliga karaktär utvecklas så att de lättare kommer invånarna till gagn.

Stadsdelar kopplas ihop genom att gröna promenader, stråk längs vatten eller genom att så kallade Stockholmsstråk anläggs i större grönområden.

För att enkelt hitta till gröna målpunkter ska information finnas tillgänglig och vid behov skyltning och vägvisning i parker och natur.

De grönområden som idag saknar namn bör namnges för att höja deras status som parker och offentliga miljöer.

Tillgängligheten till promenadvägar, motions-slingor och hundrastområden bör värnas och utvecklas.

Vid stadens naturreservat tydliggörs ekologiska och rekreativa värden genom pedagogiska insatser och tillgänglig information. Detta kan även göras genom fysiska åtgärder som skötselåtgärder eller utformning av entréområden som ökar orienterbarheten.

Spånga-Tenstas ekologiska infrastruktur

Den ekologiska infrastrukturen består av gröna och blå ytor som har olika funktioner för människor, djur och natur. Tillsammans bildar de värdefulla ekologiska samband som bidrar med livsviktiga tjänster och nyttor i staden. Funktionerna i dessa samband är viktiga att bevara och ta hänsyn till för att skapa hållbara stadsmiljöer.

Den ekologiska infrastrukturen består av vegetationsklädda och vattentäckta ytor som har olika funktioner för människor, djur och natur. Det betyder att parker, skogar, kyrkogårdar, bostadsgårdar, villaträdgårdar, gröna skolgårdar, sjöar, naturmarker, våtmarker och gröna gaturum ingår i strukturen som bildar ett nätverk av grönska.

Kärnområden & spridningszoner

Ytor där växter och djur kan klara hela sin livscykel kallas kärnområden. För att vara ett kärnområde måste ytan vara tillräckligt stor och innehålla flera naturtyper. I Spånga-Tensta finns ett kärnområde, Järvafältet, som utgör ett kulturresevat. En viktig förutsättning för växt- och djurlivet är att kärnområden och andra ytor binds samman med väl fungerande spridningszoner. I Spånga-Tensta försämrar kontakten mellan grönområden delvis av hårt trafikerade vägar som separerar stadsdelarna ifrån varandra.

Spånga-Tenstas ekologiska infrastruktur, även kallad blågrön infrastruktur, har kopplingar till större gröna kilar som sträcker sig över hela Stockholmregionen. De gröna kilarna består av kärnområden som kopplas samman av väl fungerande spridningszoner. Spånga-Tensta ligger intill Järvafältet som utgör en del av Järvakilen, Stockholms längsta grönkil, som sträcker sig från Haga norr om Sigtuna till Södra Djurgården. För regionen är dessa områden ekologiskt särskilt betydelsefulla eftersom de ger förutsättningar för stadens biologiska mångfald.

Inom stadsstrukturen i Spånga-Tensta är kopplingarna till de regionala sambanden svaga. Detta beror på att grönyttorna ligger som öar i bebyggelsen eller längs gatorna utan fungerande kopplingar till varandra. Men även om de små grönområdena saknar regional betydelse har de en stor betydelse för det lokala växt- och djurlivet.

För att bidra till en hållbar stad med biologisk mångfald som levererar tjänster behöver de gröna och blåa inslagen bevaras, sammankopplas eller vidareutvecklas. För att stärka sambanden är det viktigt att kommuner samverkar över kommungränserna.

Spånga-Tensta med koppling till Järvakilen.

Blågrön infrastruktur av betydelse för den biologiska mångfalden inom staden (streckad) samt viktiga regionala eksamband (pilar) från stadens översiktsplan (2018).

Ekosystemtjänster

Växt- och djurarterna ingår i olika ekosystem som i sin tur tillhandahåller staden med så kallade ekosystemtjänster. Ekosystemen bidrar med tjänster i form av omhändertagande av dagvatten, minskning av bullernivåer, filtrering av luft, temperaturreglering och koldioxidupptag. Genom att koppla samman grönområden och vattendrag kan man utveckla stadens ekosystemtjänster.

En rik biologisk mångfald är en förutsättning för att ekosystemtjänsterna ska fungera. Biologisk mångfald är ett samlat begrepp som innefattar mångfald av ekosystem, arter och genetisk variation. För att skapa en hållbar grönstruktur som kan leverera olika typer av ekosystemtjänster är det därmed viktigt att utveckla variationen av park- och naturtyper. En robust och artrik grönstruktur har bättre anpassningsförmåga och tål därmed förändringar och störningar bättre.

Stadens ekosystemtjänster står för en mångfald av värden: ekonomiska, kulturella, sociala och miljömässiga och bidrar till en mer hållbar stad. Stadens gröna infrastruktur med parker, naturområden och vattendrag har flera effekter för såväl biologisk mångfald som vatten- och klimatregering och livskvalitet. Ekosystemtjänsterna har även en viktig roll för att dämpa förväntade klimatförändringar med ett varmare stadsklimat, skyfall och översvämningar.

Ett varmare stadsklimat

Ett varmare klimat innebär påfrestningar för stadens växtlighet och ekosystem. Stadens hårdgjorda ytor absorberar värme vilket leder till att stadsmiljöer kan bli varmare än omgivande områden. Parker, naturområden, grönskande stadsrum, vattenområden och skuggande träd bidrar till att sänka temperaturen i

staden. Planeringen bör därmed utgå från att bevara och utveckla gröna och blå strukturer som bidrar till en utjämning av temperaturen.

Skyfall och översvämningar

Enligt SMHI definieras ett skyfall som ett regn med en intensitet som är större än 50 mm/timme eller större än 1 mm/minut. Inom staden kan stora och intensiva skyfall utgöra en potentiell översvämningssrisk eftersom kommunala avloppssystem dimensioneras för en viss mängd intensitet och volym. Vid större regn finns det risk att avloppssystemets kapacitet inte räcker till. Det gäller även för markens infiltrationsförmåga som inte räcker till för att ta emot regnmängderna. Vatten kommer då att ansamlas på markytan och söka sig nedåt i terrängen. Det är vid dessa lågpunkter som översvämningar riskerar att uppstå.

Klimatförändringar och förtätningar

Översvämningssriskens inom staden ökar i takt med klimatförändringar och förtätningar. Med klimatförändringarna kommer det regn som vi idag betraktar som ett 100-årsregn att inträffa allt oftare i framtiden. Genom förtätning minskar ytorna där över-skottsvatten kan hanteras.

Genom ett långsiktigt och förebyggande arbete kan staden stå bättre rustad för både dagens och framtidens skyfall. Det övergripande arbetet syftar till att leda vattnet rätt och på så sätt skapa fler ytor där översvämningar kan ske utan allvarliga konsekvenser. Dessa ytor är bland annat grönytor, våtmarker, öppna vattenytor och annan genomsläpplig mark som kan infiltrera och rena regn- och smältvattnet. Ytorna kan också minska vattenmängder och jämna ut flödet från häftiga regn som ett led i klimatanpassningen.

Riskområden

I syfte att få en bild över riskområden har staden gjort en översiktlig skyfallsmodellering. Karteringen visar översvämningssriskens inom olika delar av staden samt pekar ut områden var vidare utredningar kan behövas. Karteringen utgår från en simulering av ett så kallat 100-års regn i ett framtida klimat (år 2100). Ett 100-års regn kan beskrivas som ett skyfall som kan inträffa en gång vart hundra år. Eftersom regn inträffar slumpmässigt kan det därmed komma närsomhelst.

Åtgärder vid riskområden

Parker och naturområden som ligger inom riskområden bör identifieras och utredas vidare. Exempel på åtgärder vid riskområden kan vara:

- Utveckling och anordnande av ytor där översvämningar kan tillåtas att ske under kontrollerade former.
- Justering av marknivåer högre upp i avrinningsområdet för att styra vattnet mot platser där det gör mindre skada.
- Ökning av andelen grönyta i avrinningsområdet för att öka infiltrationen.
- Nyförläggning av ledningar för att höja ledningskapaciteten över den dimensionerade normen.

Principer för planering och utveckling

Skyfall och översvämningssrisker bör beaktas i såväl planering som utveckling av stadens parker och naturområden. Staden behöver utveckla ett nätverk av grönska och vattenytor som ökar motståndskraften mot översvämningar. Detta innebär ett systematiskt arbete med att skapa gröna och blå multifunktionella ytor. Ytorna kan motverka översvämningar genom att fördröja, rena och infiltrera dagvatten vid skyfall eller ihållande regn. Samtidigt kan de utgöra attraktiva inslag i stadsmiljön, bidra med rekreativa och sociala värden och berika den biologiska mångfalden.

Skyfallskartering Spånga-Tensta

För Stockholms stad finns en översiktlig skyfallsmo-
dellering som visar möjliga översvämningssrisker vid
ett intensivt skyfall med 100-års återkomsttid. Topo-
grafi och infiltrationsförmåga är de faktorer som har
störst inverkan på resultatet. Maxdjupen anger de
områden som får högst vattendjup. Flödesvägarna
anger de områden där vattnet har högst flöde.

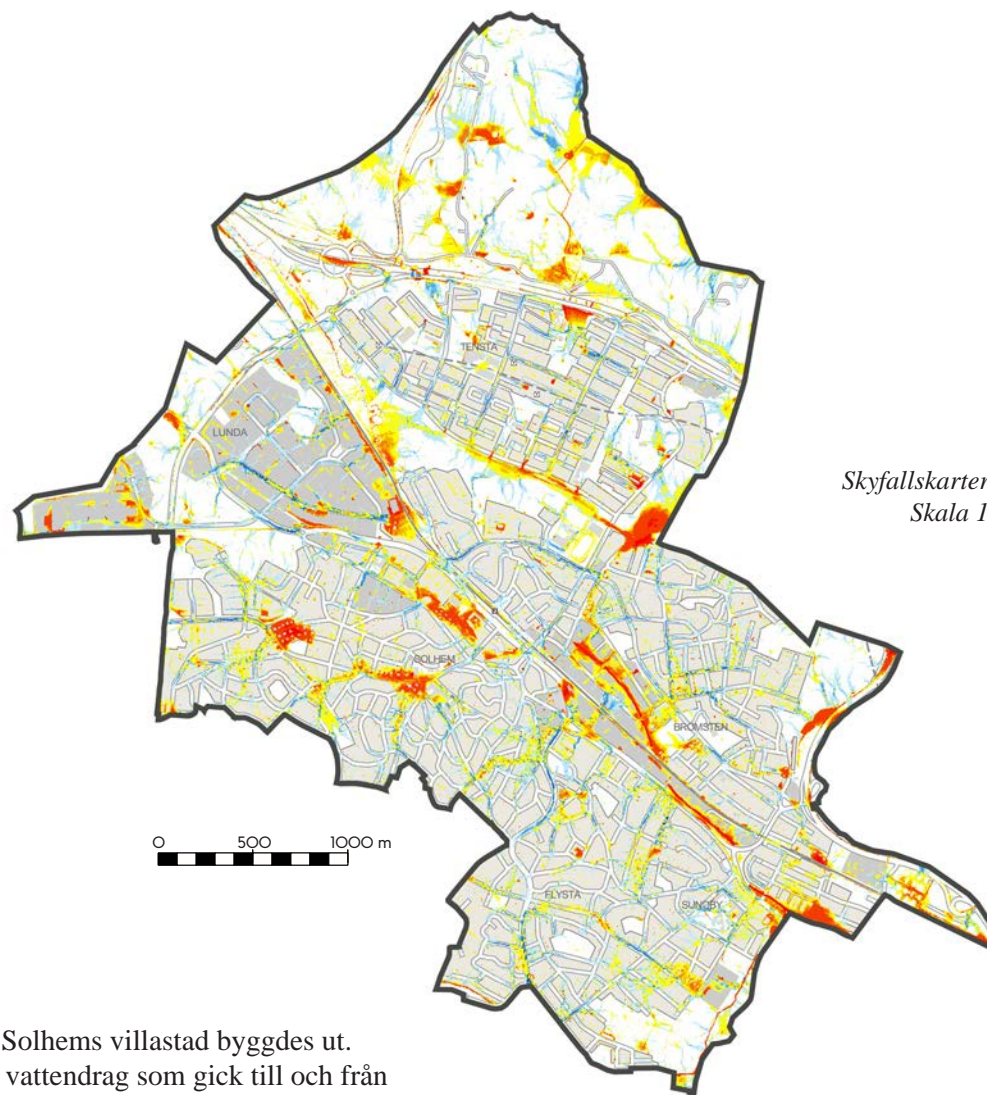
Djupnivåerna i karteringen motsvarar olika nivåer
av stående vatten vid ett potentiellt skyfall. Dessa
utgörs av låglänta områden dit vattnet söker sig när
kapaciteten av avloppssystem eller infiltrationen
inte räcker till. Inom Spånga-Tensta finns det ett
antal områden med djupa vattennivåer som därmed
löper högre risk att översvämmas, enligt karteringen.
Dessa är bland annat: Spångadalen, ytor utmed
Bällstaån, delar av Spånga centrum, Mellangårdens
bollplan, ytor runt Alléparken och vid Elinsborgs
bollplan i Tensta.

Inom de områden där vattenflödet är som högst har
vattnet högre kraft vilket kan försvåra såväl infiltra-
tion i mark som ledningsnät. Vattnets höga kraft gör
även att erosionsrisken ökar. Dessa områden kan
utgöras av bland annat smala och låglänta passager
som omges av högre topografiska nivåer. Karte-
ringen visar att vattnets högsta flödesvägar finns
vid bland annat Spångavägen, Solhemsbackarna,
Finspångsgatan i Lunda och utmed flertalet vägar
centralt i Bromsten.

Stora delar av området ligger inom Bällstaåns
avrinningsområde där särskild hänsyn behöver tas
till översvämningssrisker. Ån är på långa sträckor
kulverterad, i Spånga ligger 1,4 km under mark.
Strax söder om Spånga ansluter Nälsta bäck/dike till
Bällstaån som senare rinner ut i Bällstaviken. Även
mindre vattendrag lades i rör under mark för att inte

utgöra hinder när Solhems villastad byggdes ut.
Ett exempel är de vattendrag som gick till och från
Svandammen.

Då områdena runt Bällstaån är ett av de mest över-
svämningsskänsliga i staden finns en specifik modell
för detta område, med mer detaljerade beräkningar.
Mer information om Bällstaåmodellen finns på
<http://miljobarometern.stockholm.se/klimat/klimatanpassning/oversvamningar-fran-sjoar-och-vattendrag/ballstaamodellen/>

Skyfallskartering (år 2018).
Skala 1: 40 000 (A4).

Teckenförklaring

Skyfall, maxdjup

- 0.1- 0.3 m
- 0.3- 0.4 m
- 0.4- 0.5 m
- 0.5- 1.0 m
- > 1 m

Skyfall, flödesvägar

- Högt flöde
- Lågt flöde

Biotoper

De olika växt- och djurarterna hör hemma i olika naturligt avgränsade miljöer som kallas biotoper. En biotop är ett område med en enhetlig ekologisk struktur och karaktär som kan fungera som livsmiljö för många växter och djur samtidigt. Biotoperna skiljer sig i storlek och kan innefatta allt ifrån en större granskog till en mindre damm. Spånga domineras av gles bebyggelse med 30-50% vegetation med omfattande skötsel. Gräsmarker av olika storlek finns jämnt utspridda över området. Tensta utgörs av tät bebyggelse med inslag av vegetation och en del större områden med gräsytor. I de centrala delarna, utmed järnväg och i industriområden, är bebyggelsen tät och det finns inte mycket vegetation. I områdets ytterkanter och på några höjder bland bebyggelsen finns sparad blandskog och hällmarksbarrskog. Dalgångar domineras av gräsmark, förutom Järvafältet som istället utgörs av åkrar och vallodling. Våtmarker förekommer sparsamt inom stadsdelsområdet.

I Handlingsplan för biologisk mångfald identifieras flera naturtyper som är särskilt betydelsefulla för staden. Flera av dessa naturtyper är alltmer sällsynta nationellt eller globalt och hyser en mängd hotade arter samtidigt som de finns kvar i tillräcklig omfattning i staden för att funktionella habitatnätverk ska finnas. Exempel på särskilt betydelsefulla naturtyper är äldre barrskog, äldre ädellövskog, våtmarker, vattendrag och stränder och kulturhistoriskt öppna landskap. Även bostadsnära natur kan ha en hög mångfald av till exempel småvatten och gamla ekar och tallar. I staden finns också ett habitatnätverk för fladdermöss.

Barrskog

Barrskog förekommer framförallt i Spånga-Tenstas större skogsområden och i de högre belägna partierna. Områdena består framförallt av äldre hällmarkstallskog på höjderna och en blandad tall- och grandominerad skog i lägre partier och sluttningar. Inom områdena finns inslag av äldre träd och död ved vilket ökar dess ekologiska värde. Äldre talldominerad barrskog förekommer alltmer sällan. Staden tillsammans med andra kommuner har därmed ett särskilt ansvar att bevara och förvalta dessa miljöer.

Våtmarker, vattendrag och stränder

I Spånga-Tensta finns några våtmarker som är värdefulla för en mängd växter och djur. De är främst belägna utmed Bällstaån och Nälsta bäck/dike i form av anlagda dagvattendammar. Inom stadsdelsområdet finns också Solhemssdammen vid Antons Backe som är särskilt viktig för den sällsynta större vattensalamandern. På Järvafältet finns Igelbäcken och den anlagda våtmarken Hästa groddamm.

Ädellövsområden och ekmiljöer

Till de ädla lövträden räknas avenbok, ask, alm, bok, ek, fågelbär, lind och lönn. Ädellövskogen förekommer endast i den södra delen av Sverige. Motsvarigheten i Stockholmstrakten är ädellövsområden och ekmiljöer. Andelen ädellövträd i Spånga-Tensta är liten för att vara i Stockholmsområdet. I biotopkartan på följande sida framgår visst inslag av ädellövskog kring bland annat Eggeby gård, i norra spetsen av Solhemsskogen och i södra delarna av Sundby. Ädellövskogens utbredning har minskat kraftigt. Ädellövträden utgör ett viktigt ekologiskt nätverk för bland annat skalbaggar som använder träden för reproduktion.

Nälsta bäck/dike skymtas i gräsmarken vid Sundbyfriområde.

Teckenförklaring

Hällmarksbarrskog	
Barrskog, torr- frisk	
Barrskog, fuktig -våt	
Hällmarksblandskog	
Blandskog, torr- frisk	
Blandskog, fuktig- våt	
Hällmarkslövskog	
Lövskog, torr- frisk	
Lövskog, fuktig- våt	
Hällmarksädellövskog	
Ädellövskog, tät	
Ädellövskog, gles	
Videbuskmark	
Hällmark	
Gräsmark	
Torr gräsmark	
Frisk gräsmark	
Fuktig gräsmark	
Våt gräsmark	
Öppet vatten	
Åker och vallodling	
Odlingslott	
Tät bebyggelse utan vegetation	
Tät bebyggelse med inslag av vegetation	
Gles bebyggelse med 30-50% vegetation, intensiv skötsel	
Gles bebyggelse med 30-50% vegetation, extensiv skötsel	
Hårdgjord obebyggd och ej genomsläpplig mark	
Övrig mark med avlägsnad vegetation	

0 500 1000 m

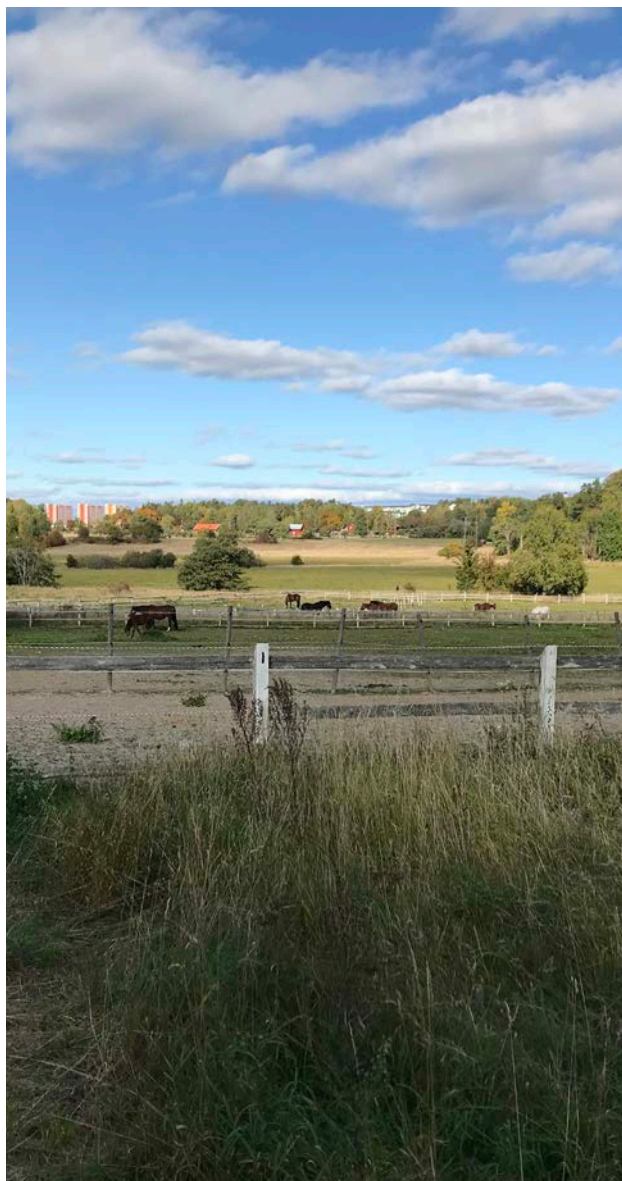
Biotopkartan (år 2009). Skala 1: 40 000 (A4).

Habitat

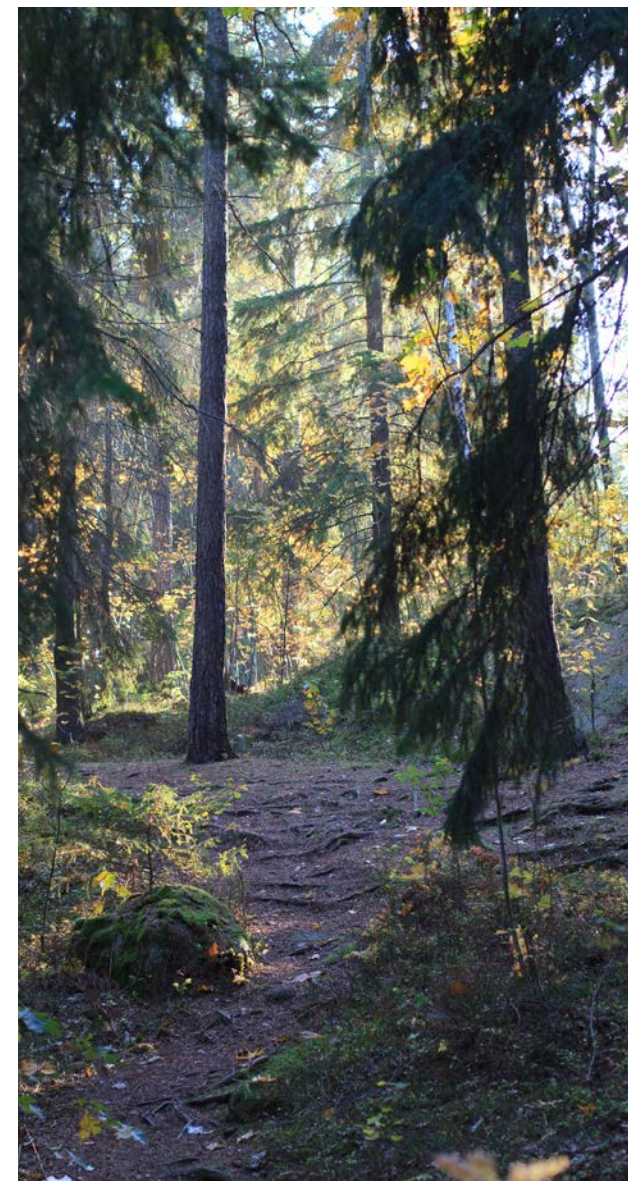
Ett habitat är en lämplig livsmiljö för en viss art eller artgrupp. Habitatnätverk definieras som ett nätverk av habitat som är sammanlänkade med spridningszoner. Habitatnätverkens kvaliteter och sammanbindningsgrad är förutsättningen för arters möjlighet att överleva på sikt i området.

För att underlätta prioriteringar vid stadsplanering, exploatering och skötsel har de ekologiska nätverken sammanställts i olika kartunderlag. Ett av dessa underlag är kommunal grön infrastruktur av betydelse för Stockholms biologiska mångfald som redovisas i översiktsplanen. Den kommunala gröna infrastrukturen visar sammanhängande nätverk av ekologiska funktioner som kärnområden, de viktigaste spridningszonerna och de områden som bedöms ha tillräckligt stora kvalitéer för att hysa särskilt skyddsvärda arter.

Bland analysunderlagen som ligger till grund för den kommunala blågröna infrastrukturen ingår biotopdatabasen, fynd av skyddsvärda arter enligt ArtArken, ekdatabasen och kartunderlag över Stockholms habitatnätverk för prioriterade artgrupper. Tidigare har habitatnätverken för tre artgrupper använts; eklevande insekter, barrskogsfåglar och groddjur. I Stockholms nya handlingsplan för biologisk mångfald kompletteras dessa med flera nya artgrupper.

Järvafältet är ett av stadens kärnområden för ekologiska funktioner.

Rissne skog bedöms ha tillräckligt stora kvalitéer för att hysa särskilt skyddsvärda arter och ingår i habitatnätverk för både groddjur och barrskogsfåglar.

Spånga-Tenstas gröna infrastruktur

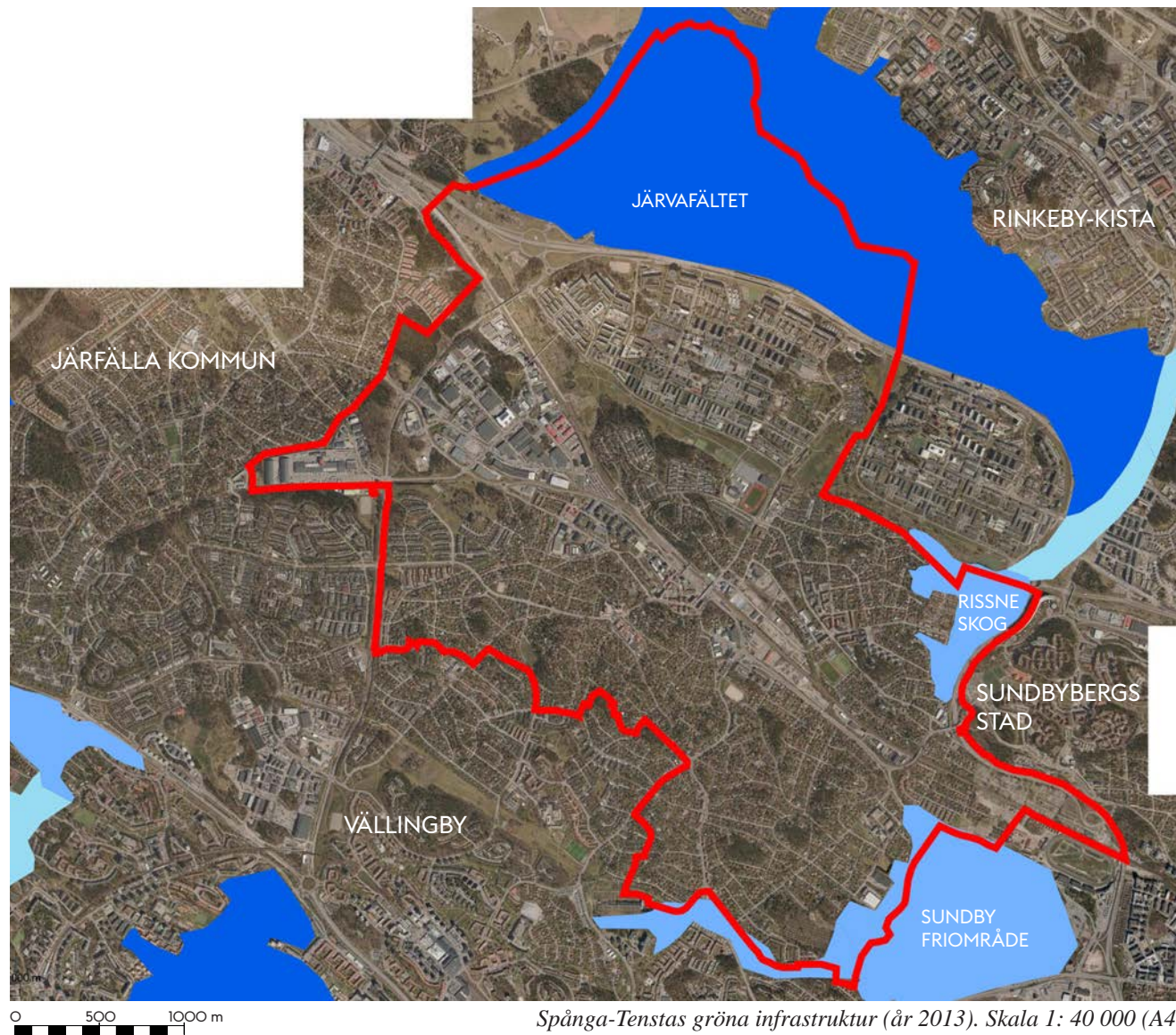
Karta över Spånga-Tenstas sammanhängande nätverk av ekologiska funktioner. I kartan ser man kärnområden, de viktigaste spridningszonerna och de områden som bedöms ha tillräckligt stora kvaliteter för att hysa särskilt skyddsvärda arter.

I Spånga-Tensta är Järvafältet ett kärnområde med livsmiljöer för många växt- och djurarter. Rissne skog och Sundby friområde är livsmiljöer för skyddsvärda arter. Dessa områden är viktiga för vissa skyddsvärda arter, men inte tillräckligt stora för att klassas som kärnområden. Utmed Kymlinge-länken finns spridningszoner som kopplar samman Rissne skog och Järvafältet.

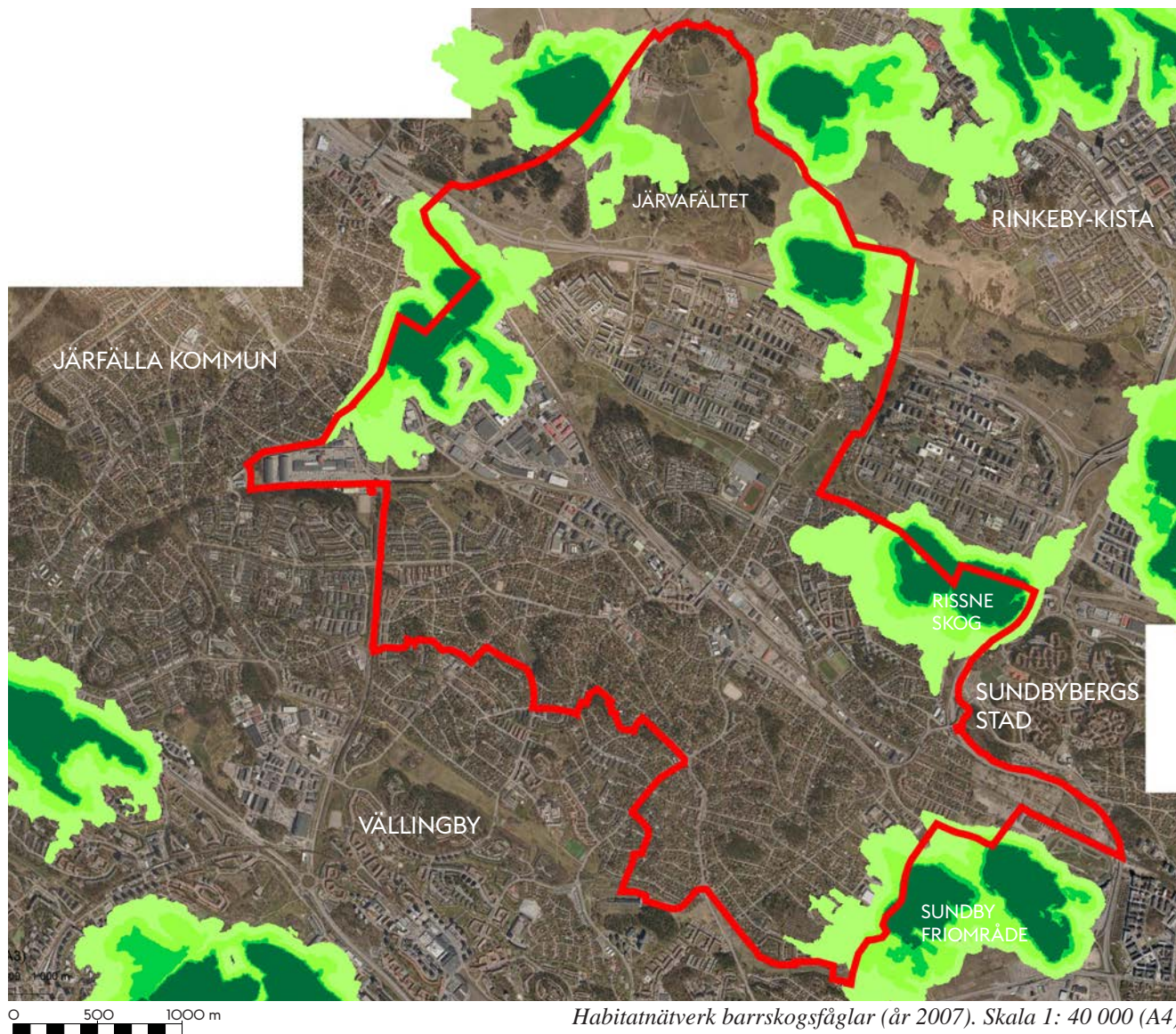
Detta nätverk av funktioner är viktigt för att på sikt bevara stadens biologiska mångfald och en förutsättning för robusta ekosystem som över tid och i en föränderlig miljö kan leverera olika ekosystemtjänster.

Teckenförklaring

Kärnområde	
Livsmiljö för skyddsvärda arter	
Spridningszon	

Spånga-Tenstas gröna infrastruktur (år 2013). Skala 1: 40 000 (A4).

Habitatnätverk barrskogsfåglar

Karta över Spånga-Tenstas habitatnätverk för barrskogsfåglar. I kartan ser man olika grader av tillgänglighet på barrskogsfåglarnas livsmiljöer.

I stadsdelsområdet finns tillgängliga habitat för barrskogsfåglar. Dessa är koncentrerade kring de större skogsområdena vid Bergslagsvägen och på Järvafältet samt kring Rissne skog. Det finns även ett samband från Sundby friområde mot Bromma i söder.

Barrskogsmesar behöver sammanhängande skog och undviker alltför öppna miljöer. Äldre barrskogar är en värdefull tillgång för att få föda. Barrskogsfåglarna vistas i större och täta skogsområden för att skydda sig från rovfåglar. För att bevara stadens biologiska mångfald är det viktigt att beakta barrskogsfåglarnas förutsättningar.

Teckenförklaring

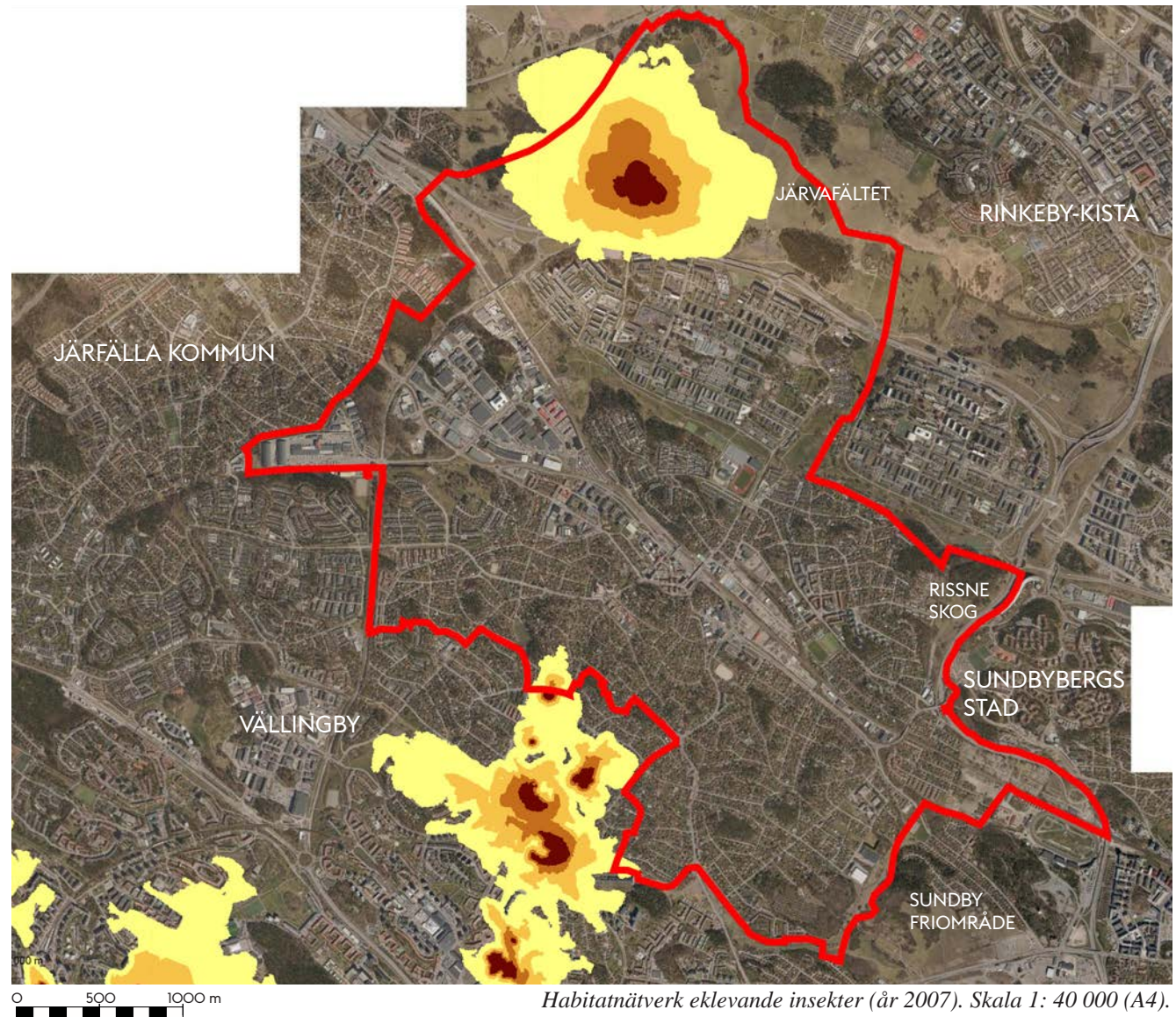
	Mycket hög tillgänglighet
	Hög tillgänglighet
	Relativt hög tillgänglighet
	Medel tillgänglighet

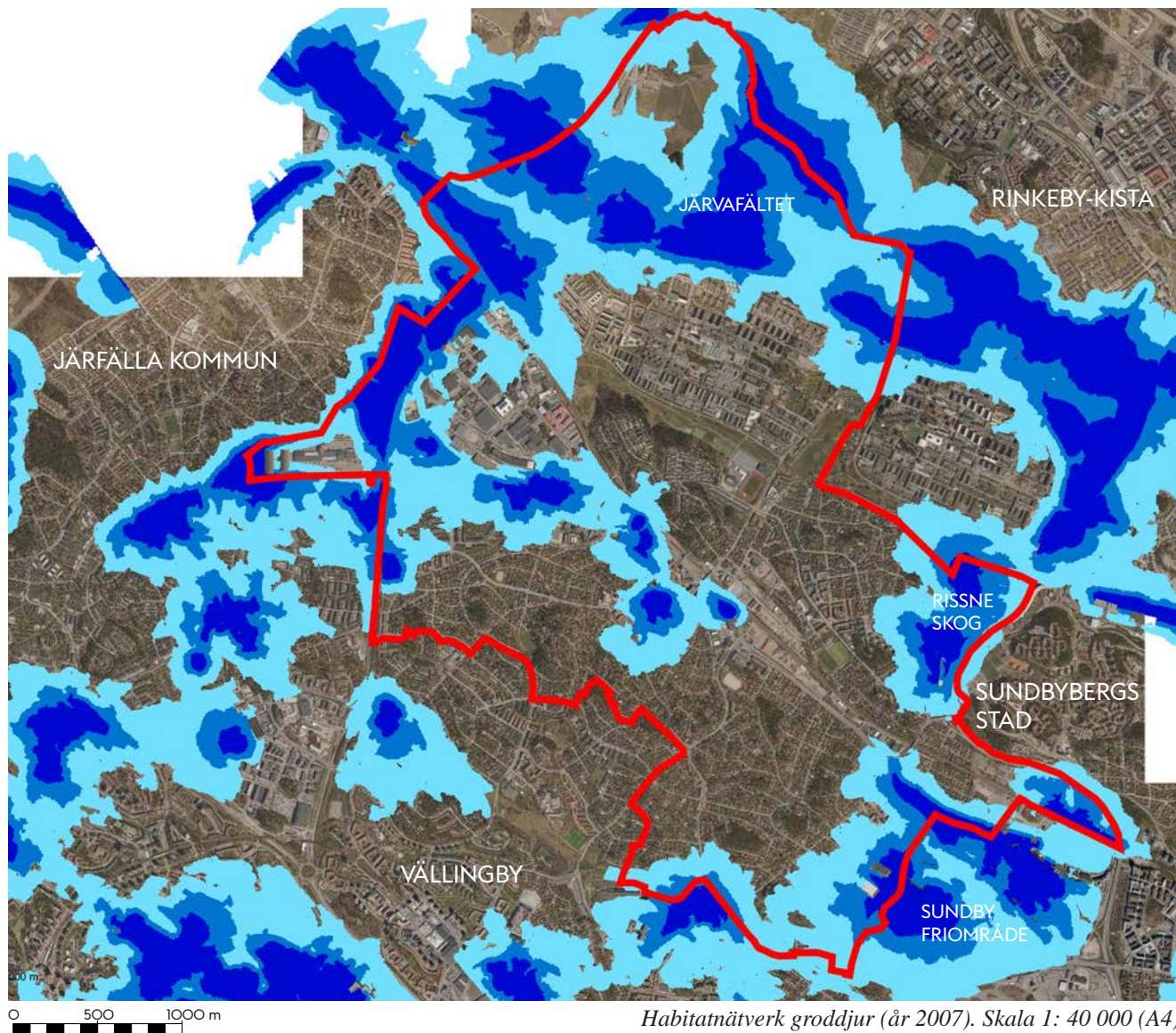
Habitatnätverk eklevande insekter

Karta över Spånga-Tenstas habitatnätverk för eklevande insekter. I kartan ser man olika avstånd för spridning som anger hur långt insekterna kan ta sig men fortfarande vara i sitt habitat.

I stadsdelsområdet finns tillgängliga habitat för eklevande insekter kring Granholmstoppen. Ett större samband når stadsdelsområdet från Vällingby i söder.

Flera hotade och sällsynta insektsarter är knutna till gamla och ihåliga ekar. För att bevara stadens biologiska mångfald är det viktigt att säkerställa tillgången genom att planera generationsväxlingar av ekbeståndet.

Habitatnätverk groddjur

Karta över Spånga-Tenstas habitatnätverk för groddjur. I kartan ser man teoretisk trolig spridning för hur långt groddjuren kan ta sig inom sitt habitat.

I stadsdelsområdet finns sammanhållna och tillgängliga habitat för groddjur på Järvafältet och i de större skogsområdena utmed Bergslagsvägen och i Rissne skog. Avgränsade livsmiljöer finns i Sundby och i norra delen av Tenstadalen samt via Lunda ängar till Solhemsdammen. Kopplat till dessa områden finns potential för spridning av groddjur.

Längs Bällstaån och Nälsta bäck/dike finns få notiser om groddjur och det skulle behövas inventeringar av groddjur för att kunna fastslå om de finns i ett område.

Groddjur är känsliga för barriärer i form av infrastruktur. För att bevara stadens biologiska mångfald är det viktigt att utveckla och koppla samman groddjurslokaler där groddjuren kan övervintra, hitta föda och föröka sig. Överlag kan sägas att det vore gynnsamt med fler passande småvatten.

Teckenförklaring

- Spridning högst trolig
- Spridning trolig
- Spridning möjlig

Träd i offentliga miljöer

Park- och gatuträd

Stadens träd i offentliga miljöer är en viktig del av grönstrukturen. De har ofta höga kulturhistoriska, sociala och ekologiska värden. Träden är livsmiljöer för många växt- och djurarter samtidigt som de levererar olika typer av ekosystemtjänster, t.ex. omhändertagande av dagvatten, minskning av bullernivåer, filtrering av luft, temperaturreglering och koldioxidupptag. För att träden ska må bra och utveckla stora kronvolymer är goda markförhållanden en förutsättning. Växtbäddarna behöver anpassas efter art och platsens förutsättningar.

I flera parker, alléer och på begravningsplatser finns gamla, grova och ihåliga träd som har höga ekologiska värden. I flera av Spånga-Tenstas parker finns gamla träd som är värdefulla för insekter, lavar, mossor, svampar, fåglar och fladdermöss. Gamla ihåliga ekar med döda vedpartier och håligheter innehåller exempelvis en mängd mikromiljöer för många olika arter. Den biologiska mångfalden är en grund för att ekosystemen ska fungera och vara effektiva. För att bevara den biologiska mångfalden är det därför viktigt att spara olika biotoper. En del i detta arbete handlar om att bevara dessa gamla, stora och döende träd. För att säkra tillgången på död ved är det även viktigt att bevara träd som fallit eller avverkats eftersom dessa har höga värden för den ekologiska mångfalden.

På park och gatumark i Spånga-Tenstas samt dess bostadsområden finns även alléer som har höga ekologiska och kulturhistoriska värden. Stadens alléer omfattas av ett generellt biotopskydd.

Gatuträden har störst påfrestningar i en stad eftersom täta beläggningar gör det svårare för trädens rötter att ta upp näring. De vanligaste problemen för gatuträden är brist på utrymme, syre, vatten och näring, skador som framkallats via saltning, beskärning, ledningsschakt, påkörning eller andra fysiska skador. Ett av problemen i Spånga-Tensta är dålig tillväxt på grund av kompaktering. I många fall står träd i hårdgjorda ytor och hämmas av bristen på syre. Även vattentillgången kan vara ett problem, särskilt vid torra somrar.

För att lösa några av dessa problem kan man åtgärda jordkonstruktionen, någonting som staden kontinuerligt arbetar med. Genom att renovera växtbäddar kan träden få bättre tillgång till luft och vatten. En så kallad skelettjord kan bära tung trafik utan att jorden kompakteras.

Hamlade lindar i Spånga by

Utmaningar

Stadsträden står inför flera utmaningar och hot. Förtätningen innebär ofta exploatering av grönytor vilket innebär minskning av trädbestånden.

Klimatet förändras och tenderar att bli varmare och torrare med en ökad nederbörd, fler kraftiga skyfall, ökad vind och på sikt högre vattennivåer. För stads-träden innebär även denna förändring ett hot då de i högre utsträckning riskerar att få ekologisk obalans.

Ökad vind innebär att andelen stormfällningar av träd blir högre. Andelen växtsjukdomar ökar i takt med klimatförändringarna vilket gör att träden löper större risk att drabbas av parasiter och sjukdomar.

Mål

För att upprätthålla trädbeståndet finns behov av att planera och genomföra generationsväxlingar, där gamla träd ersätts med nya för att säkerställa återväxt och succession.

Träd som avverkats eller fallit bör sparas för att säkerställa tillgången på gamla träd och död ved eftersom dessa har höga ekologiska värden. Gamla och ihåliga träd bör om möjligt lämnas kvar stående även då de dött då de har en mycket viktig ekologisk funktion för många andra arter.

Ta ner enstaka träd i dålig kondition för att vara bättre rustad mot stormfällningar. Öka trädvårdsinsatser och upprätta trädvårdsplaner. Genomför trädinventeringar och upprätta trädvårdsplaner i samband med parkupprustningar och renoveringar av växtbäddar.

Elledningar bör grävas ner i marken för att inte hamna i konflikt med träden längs gatorna.

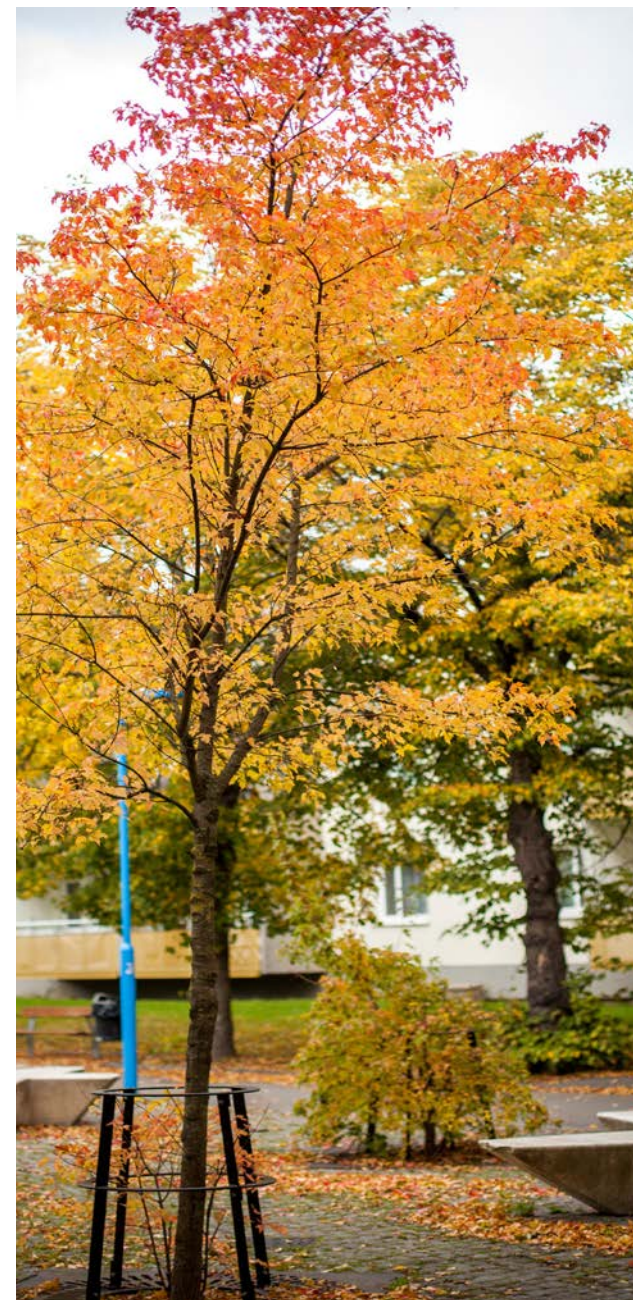
För att förbättra växtförhållandena för gatuträden bör arbetet med att renovera växtbäddar fortlöpa.

För att olika växt- och djurarter ska ha möjlighet att anpassa sig till klimatförändringar är det viktigt att ha en genetisk variation av växtmaterial som bättre tål förändringar och nya sjukdomar.

För att kunna hantera en ökad nederbörd och fler kraftiga skyfall är det viktigt med fungerande dagvattensystem där en stor del av vattnet leds till parker och planteringsytor.

Träd i hårdgjord yta är en utmaning och kräver välgjorda växtbäddar. Två äppelträd utmed Hidingegången i Tensta.

Träd med stamskott i Lättingegången i Tensta. I fonden syns ett träd som har brutits av trots stamskyddet.

Riktlinjer för Spånga-Tenstas ekologiska infrastruktur

Spånga-Tenstas gröstruktur ska ha en rik biologisk mångfald

I dokumentet Grönare Stockholm listas ett antal riktlinjer för planering, genomförande och förvaltning av stadens parker och naturområden. Riktlinjerna syftar till att stärka stadens gröna kvaliteter och utveckla det offentliga rummet. Till respektive riktlinje listas ett antal frågeställningar som är viktiga att beakta under olika skeden: planering & utredning, genomförandet och förvaltning. Följande riktlinjer från Grönare Stockholm är aktuella för Spånga-Tenstas ekologiska infrastruktur.

Riktlinjer vid planering och utredning

- Hur bidrar den fysiska planeringen till att vårda och utveckla den biologiska mångfalden när det till exempel gäller ekologiska samband och skyddsvärda arter?
- Har befintliga ekosystemtjänster analyserats? Har funktioner för framtida behov av ekosystemtjänster beaktats och tillgodosetts med tillräckliga mått inom befintliga ytor och i förslag till stadsutveckling?
- Har relevant grönytekomensation säkerställts i samband med genomförandet av stadsutvecklingsprojekt där anspråkstagande görs av mark med ekologiska och rekreativa värden?
- Har dagvattenstrategin, stadens skyfallsmodell och riktlinjer dagvatten

legat till grund för och beaktats i planeringen? Både för normalväder och för extrem nederbörd.

Riktlinjer vid genomförandet

- Hur bidrar den fysiska utformningen till att en rik biologisk mångfald kan sparas eller skapas?
- Hur säkerställs att befintliga karaktärsträd, ekologiska värden och andra värdefulla landskapselement skyddas under hela genomförandefasen?
- Har markbäddar och bevattning utförts på ett sådant sätt att växtlighet kan utvecklas över tid? Hur följs detta upp?
- På vilket sätt har relevanta ekosystemtjänster säkerställts och utvecklats i samband med projektering och utförande av parkmark?
- Har lokal dagvattenhantering i praktiken utförts på ett sätt som fungerar över tid och som kan bidra till pedagogiska och estetiska värden? Hur följs detta upp? Har samråd skett mellan förvaltningar och bolag?

Riktlinjer vid förvaltning

- Finns aktuella planer för skötseln av särskilt värdefulla grönområden och naturreservat för att främja biologisk mångfald?

- Utförs habitatstödjande skötselåtgärder av vissa grönområden och naturreservat?
- I ekmiljöer kan friställning runt träden behövas om det tidigare varit betydligt öppnare mark runt träden.
- Hur genomförs skötsel för att stärka värdefulla spridningsvägar för växter och djur?
- Finns kunskap och ytor för att förbättra grönområdenas ekosystemtjänster och optimera mångfunktionella ytor?
- Har hänsyn tagits till framtida klimatförändringar ur skötselsynpunkt (till exempel genom växtval som klarar översvämning och torka)?
- Säkerställs användning av ett anpassat och varierat växtmaterial för att förbättra motståndskraft inför klimatförändringar när så är lämpligt utifrån projekt och läge?

Stockholm ska skapa en långsiktigt hållbar grön och blå infrastruktur genom att identifiera, värna om och utveckla de gröna och blå sambanden som finns idag. Begreppet Ekosystemtjänster ska arbetas in som verktyg i stadsutvecklingen och integreras i ekonomiska ställningstaganden i samband med exploatering och förvaltning.

Strategier för Spånga-Tenstas ekologiska infrastruktur

Spånga-Tenstas grönstruktur ska ha en rik biologisk mångfald

Den rika biologiska mångfalden värnas

Stockholm ska kontinuerligt omhänderta och förvalta en livskraftig grönstruktur med rik biologisk mångfald genom att exempelvis minska barriäreffekten mellan grönområden och undvika habitatförlust och artförlust.

Genom samarbete mellan olika aktörer och mellan stadens förvaltningar skapas möjlighet att utveckla gemensamma strategier för biologisk mångfald och klimatanpassning.

Investering i dagvattensystem i parker ska utvecklas för att kunna hantera en ökad nederbörd och en ökad andel kraftiga skyfall. Användning av dagvatten som bevattning av stadsträd och planteringar ska utvecklas. Som en följd av ökande vindar kommer stormfällningar av enstaka träd bli allt vanligare. Nedtagning av träd i dålig kondition, trädvårdsinsatser och nyplantering av träd är av största vikt för att säkerställa återväxt och succession.

Med ett förändrat klimat ökar andelen växtsjukdomar. En större variation av träd, buskar och blommor ska planteras och därmed ge

bättre tålighet mot kommande förändringar och nya sjukdomar.

Ett förändrat klimat ställer andra och nya krav på både skötsel och investeringar. Parker som är särskilt värdefulla att utveckla för en ökad artrikedom och en ekologisk skötsel ska identifieras. Långsiktiga skötselplaner ska tas fram.

Identifiera och värna om gröna och blå samband som utgör den ekologiska infrastrukturen.

Skapa en långsiktigt hållbar ekologisk infrastruktur med ett finmaskigt nätverk genom att utveckla kopplingar och överbrygga barriärer.

Alla gröna ytor i stadsdelsområdet har betydelse för den ekologiska infrastrukturen. Kyrkogårdar, bostadsgårdar, förgårdsmark och trädgårdar är en del av de gröna sambanden på samma sätt som stadsdelsområdets parker och naturområden.

Skötseln av parker och grönområden ska främja den biologiska mångfalden, bland annat

de naturtyper och artgrupper som staden identifierat som särskilt viktiga för Stockholm - äldre barrskog, äldre ädellövskog samt våtmarker, vattendrag och stränder.

Ekosystemen ger stora bidrag till Stockholm

Stadsodling skapar ökad blomning och pollinering vilket främjar den biologiska mångfalden. Möjligheterna till stadsodling i stadsdelsområdet ska förbättras.

Även nya bostadsområden och byggnader kan bidra med grönska. Andelen gröna ytor bör ökas på olika sätt till exempel genom att omvandla hårdgjorda ytor eller anlägga gröna tak.

Den ekologiska infrastrukturen stärks för att bättre anpassas till nya klimatförutsättningar.

Förvaltning och utveckling

En fungerande skötsel krävs för att säkra parkernas karaktär och värden. Med klimatförändringar och en tätare stad ställs högre krav på att skapa långsiktigt hållbara parker med plats för fler besökare. För att fungera som Stockholmarnas gröna vardagsrum är det viktigt att parker och grönområden upplevas rena, välskötta och säkra att vistas i. Ansvar för stadens parker, natur och vatten ligger på flera av stadens förvaltningar och bolag.

Många av stadens parker används mycket flitigt och slitaget på både utrustning och vegetation är stort. En stor del av Spånga-Tenstas anlagda parkmark har ett högt besöksstryck vilket kräver en intensiv skötsel. Även naturmarken är omtyckt och mycket använd av de boende. Skötseln av natur är vanligtvis mer extensiv än skötseln av anlagda parker. För naturreservat och vid fornlämningar kan det behövas högre skötselinsatser än vad som är normalt för naturmark för att lagkrav och åtaganden enligt skötselplaner skall kunna uppfyllas.

Med rätt skötsel gynnas den biologiska mångfalden och grönstrukturen blir mer tålig. Staden ska sträva efter att bedriva en ekologiskt inriktad skötsel med målet att skapa och bevara en hög biologisk mångfald. För att kunna erbjuda attraktiva parker och säkra lekplatser behövs god planering av skötseln och kontinuerliga underhållsinsatser. Det kan till exempel handla om att få fram gräsytor som tål ett högre slitage eller att maskinerna som används i arbetet blir mer miljövänliga.

Skötsel

Skötsel är ett samlingsbegrepp för drift och under-

håll. Drift är återkommande insatser som sker med olika frekvens beroende på vilken typ av åtgärd det gäller, till exempel gräsklippning. Underhåll är återkommande reparationer i mindre omfattning för att hålla en anläggning i gott skick, till exempel lagning av parksoffa.

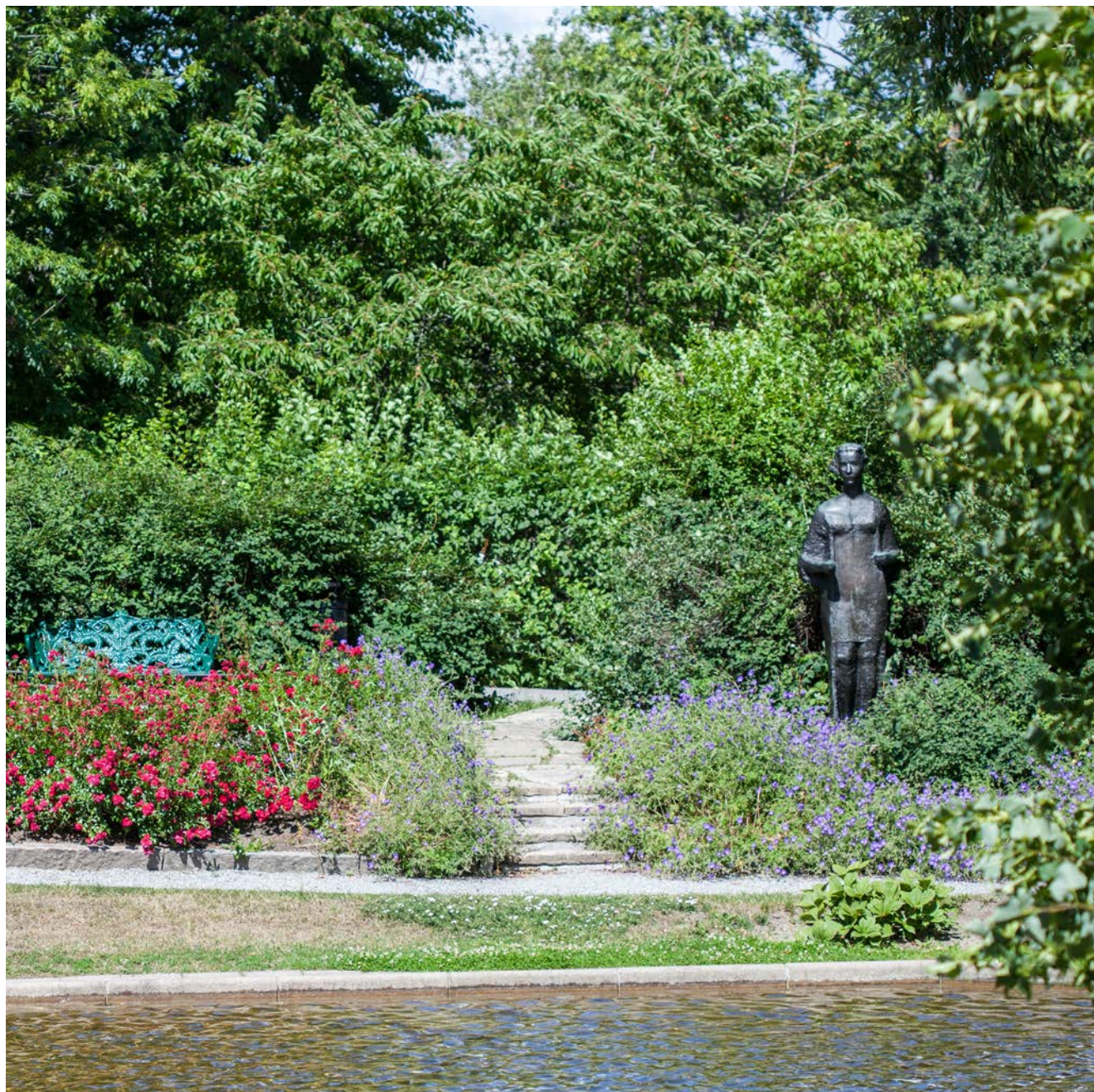
Ansvar för stadens parker, natur och vatten ligger på flera av stadens förvaltningar och bolag. Trafikkontoret ansvarar för belysning längs gång- och cykelvägar samt gatuträd. Idrottsförvaltningen ansvarar för elljusspår och spårdragning under vintertid. Stadsdelsförvaltningen har ansvaret för skötseln av parker och naturområden. I skötseln av parkmark ingår till exempel lekplatser, parkvägar, strandpromenader, motionsspår och utrustning som trappor, murar, parkmöbler, lekutrustning, skräpkorgar, stängsel, plaskdammar, gräsytor, planteringar och parkträd. Stadsdelen sköter även planteringar på gatumark. Ansvar för belysning på vissa lekplatser, bollplaner och elljusspår ingår också i förvaltningens åtagande. I både parker och naturområden förekommer fornlämningar som kräver särskild skötsel.

Erikslundsparken, en av Tenstas parker med högt besöksstryck.

Parkskötseln utförs av entreprenörer som stadsdelsförvaltningen har upphandlat i konkurrens. Stadsdelsförvaltningen ställer höga miljökrav på entreprenörerna. Driften av maskiner och deras drivmedel ska vara miljövänlig.

Upphandlingen baseras på ett förfrågningsunderlag som beskriver funktion och utförande av driftarbetet som ska utföras av entreprenören. För att säkerställa ett gott resultat genomför stadsdelsförvaltningen en kontinuerlig kontroll, uppföljning i fält, använder checklistor och har en tät dialog med entreprenören. Utöver detta används tilläggsbeställningar vars omfattning styrs av utrymme i budgeten. Exempel på sådana beställningar är föryngringsbeskrining, uppgrävning av buskage, nyplantering, sådd, träd-fällning, naturvård, gallring, lökplantering och uppstamning av parkträd. Budgeten medger inte att alla önskemål om skötsel kan uppfyllas. Stadsdelsförvaltningen måste alltid göra en prioritering mellan olika skötselinsatser.

Svandammsparken med damm, blomprakt och gräsytor är utsatt för ett högt besöksstryck och kräver höga skötselinsatser.

Vattning vid Svandammsparken.

Drift

I driften av park- och naturmarken ingår främst gräsklippning, ogräsrensning, röjning av sly och underhållsbeskäring av träd. Besiktning av lekplatser samt provtagning av vattenkvalité vid bad och plaskdammar utförs enligt gällande rutiner. I driften ingår även renhållning med tömning av papperskor-gar. Städning av parkmarken sker kontinuerligt. Två gånger om året sker vår- och höststädning som ska vara klara till 15 maj respektive 1 december.

Utöver det ordinarie arbetet är det vanligt att stads-delsförvaltningen tvingas prioritera städning och återställande efter tjuvtippning och efter andras entreprenadarbeten.

Renhållning

Stadens skräpkorgar ska tömmas så ofta det behövs och aldrig vara överfulla. Staden tillämpar en 24-timmarsregel som anger att överfull skräpkorg ska vara tömd inom ett dygn efter att anmälan kommit in till entreprenören. Staden jobbar med ständiga förbättringar av renhållningen i våra parker så att de upplevs trivsamma och trygga. Det kan handla om att byta ut gamla skräpkorgar till nya och större eller se över placeringarna av skräpkorgarna så att de står där behovet är störst.

Vinterunderhåll

Snöröjning och halkbekämpning utförs längs de större kommunikationsstråken i parker och i trappor anslutna till dessa. Övriga parkvägar och trappor i parkerna vinterunderhålls inte.

Vårstädning

Efter snösmältningen vårstädas stadens parker. Skräp, kvistar och andra föremål städas bort. Vinterns sandningssand sopas bort från gångvägar och trappor. Stränder ses över och strandkanterna rensas.

Sommarskötsel

Under sommarhalvåret genomförs kontinuerligt klippning av gräsytor och gräskanter, skötsel av perenner och annueller samt rensning av ogräs. Häckbuskage klipps en gång per säsong.

Höststädning

På hösten utförs lövupptagning i parkerna. Lövstädningen genomförs med hjälp av lövblåsar och andra maskiner. Löven omvandlas till kompostjord.

Plaskdammar

Vattnet i plaskdammarna renas i ett reningsverk och kloreras. För att hålla en god vattenkvalitet stängs plaskdammarna av för grovrengöring och vattenbyte varje vecka. Mätning av vattenkvalitet och borttagning av skräp i vattnet görs dagligen.

Trädvård

Parkernas trädskondition inventeras regelbundet av utbildade arborister (träexperter). Trädvård prioriteras särskilt i anslutning till lekplatser och de mest besökta parkerna. Det kan handla om borttagning av torra grenar i trädens kronor. Om trädens kondition är väldigt dålig, kan ibland hela träd behöva tas bort.

Lekplatssäkerhet

Varje år säkerhetsbesiktigas samtliga allmänna lekplatser. Lekplatsbesiktningarna görs av en oberoende besiktningsman och enligt svensk standard för lekredskap och stötdämpande underlag. Eventuella allvarliga fel åtgärdas omgående. Övriga eventuella fel och brister ska åtgärdas inom tre månader. Utöver den årliga säkerhetsbesiktningen genomför parkdriftentreprenören löpande kontroller av lekplatserna. Under vintertid när det är snö och is fungerar inte de stötdämpande fallunderlagen som finns under lekutrustningen.

Platsanpassad skötsel

Genom att anpassa skötseln till parkernas och naturområdenas förutsättningar kan miljöernas unika värden bevaras och utvecklas. Ett exempel på detta är gräsklippning längs park- och naturstråk, där man istället för att klippa en jämbred gräsremsa kan följa naturen och på så sätt framhäva dess egna former.

Nyanläggning

I samband med att en ny park anläggs är, i vissa fall, anläggningsentreprenören ansvarig för skötseln de första åren. En skötselplan utarbetas för etablerings-skötsel respektive garantiskötsel. Inför överlämnande av skötselansvaret till stadsdelsförvaltningen sker en övertagandebesiktning. En skötselplan för förvaltningen av parker bör upprättas i samråd med stadsdelsförvaltningen. Den ska innehålla mål för park- och naturmarksskötsel samt skötselmetod.

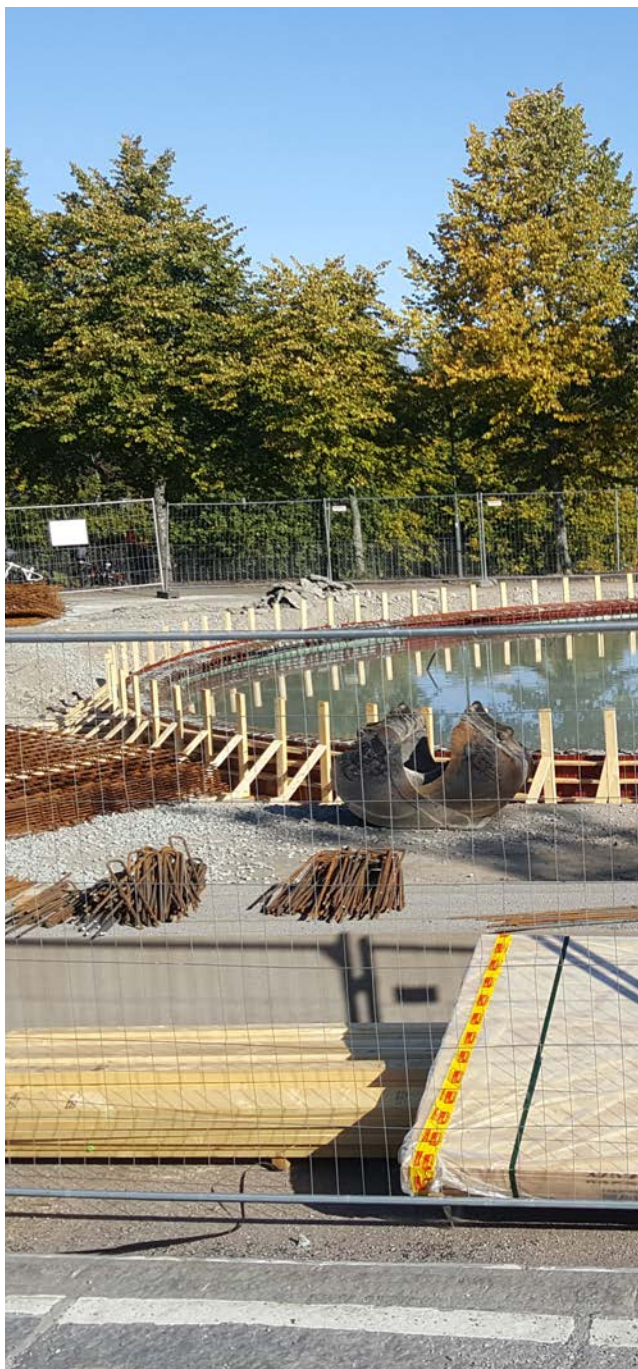
Underhåll

Stadsdelsförvaltningen ansvarar för underhåll av anläggningar och utrustningar som finns i park- och naturmarken. Exempel på underhåll är asfaltering av parkvägar, lagning av parkmöbler, målning och fogning av trappor och murar. För att hitta, åtgärda och förebygga fel genomförs löpande tillsyner av ytor där skötsel utförs. Även besiktning av lekplatser sker kontinuerligt för att upptäcka skador efter slitage eller skadegörelse. För att öka tryggheten och förbättra siktlinjer genomförs insatser som röjning av buskage och uppstamning av träd.

Hjälpmedel i skötselarbetet

Medborgardialog

En viktig del för att hålla grönytorna i gott skick är en god kommunikation med brukarna. Genom kontakt med dem som vistas i området kan lokala problem ofta lösas smidigt. Stadsdelsförvaltningen är Stockholms stads lokala ansikte utåt. Stadsdelen har kontakt med och tar hjälp av medborgarna på olika sätt. Aktiviteter som Parkernas dag, olika former av brukaravtal och kampanjer mot nedskräpning ger delaktighet i skötselarbete. Medborgarförslag kan lämnas till varje stadsdelsförvaltning. Via mejl eller telefon kan medborgarna kontakta staden och lämna felanmälan. På synpunkts-portalen och i appen Tyck till Stockholm kan synpunkter, felanmälan, förslag och beröm lämnas.

Naturvårdande skötsel i Stockholms stad

När det gäller skötsel av natur finns många råd att hämta på <https://naturskotsel.se/>

Brukaravtal

Föreningar har möjlighet att teckna brukaravtal med stadsdelsförvaltningen. Brukarmedverkan syftar till att öka medborgarnas möjligheter till inflytande och delaktighet i skötseln av den egna närmiljön. Förutsättningar för brukaravtal är att marken ägs av Stockholms stad och att området med brukaravtal ska vara fullt tillgängliga för allmänheten.

Parkdatabasen

Parkdatabasen är stadens anläggningsregister över stadens samtliga grönytor med fasta anläggningar och möbler som tillhör parker och naturmark. Parkdatabasen är ett underlag för Stadsledningskontoret vid tilldelning av budgetmedel för skötsel. Samtidigt är det ett hjälpmedel för skötsel och förvaltning.

Trafikkontoret har ett övergripande förvaltningsansvar för databasen medan stadsdelsförvaltningarna har ansvaret för karteringen. Den ska uppdateras kontinuerligt vid förändringar och nyanläggning. I samband med denna parkplan har karteringen för Spånga-Tensta delvis uppdaterats.

Upprustning av Nydalsparkens plaskdamm i Tensta.

Teknisk handbok

Handboken innehåller regler, typlösningar och riktlinjer för nyanläggning, upprustning, drift och underhåll på offentlig mark. Syftet att säkerställa en hög kvalitet på anläggningar och därmed öka livslängden. God kvalitet kan på kort sikt innebära höga investeringskostnader som på längre sikt kan leda till lägre drifts- och underhållskostnader.

Möbelprogrammet

Möbelprogrammet från år 2016 pekar ut riktlinjer vid möblering av nya gator, platser och parker samt vid upprustning av befintliga miljöer. Här finns förslag för soffor, bänkar, skräpkorgar och cykelställ. Programmet ger förutsättningar för att skapa en väl sammanhållen helhet och en enhetlig stadsbild.

Lokala skötselplaner

I Spånga-Tensta har Stadsdelsförvaltningen tillsammans med miljöförvaltningen och trafikkontoret utarbetat en skötselplan för natur- och kulturmiljöer i stadsdelens grönområden. Dokumentet heter ”En grönare stadsdel på historisk grund” och innehåller texter om Spånga-Tenstas natur- och kulturmiljövärden; resultat från naturvärdesinventering och från kulturmiljöinventering; objektsbeskrivningar utifrån områden avgränsade i inventeringarna med tillhörande foton, samt prioriterade syften med åtgärderna per objekt. Dokumentet är ett viktigt stöd i för vård och förvaltning så att natur- och kulturmiljöer kan värnas och utvecklas, samtidigt som områden prioriteras för rekreation och sociala värden.

Det finns även en skötselplan specifikt för det rika fornlämningsområdet Lunda-Skesta, söder om Avestagatan och Fagerstagatan, väster om Spånga station.

Även naturmark behöver kontinuerlig översyn och skötsel. I Spånga-Tensta finns dessutom ett stort behov av fornlämningskötsel med tanke på de många stenrösen och gravområden som stadsdelsområdet innefattar.

Ianspråktagen mark där rishögar försämrar tillgängligheten och försvårar skötsel.

Ianspråktagen mark

I Spånga-Tensta finns det problem med fastighetsägare som olovligen utnyttjar stadens mark. Privatisering av kommunens mark försämrar tillgängligheten och gör att det blir svårare för alla att ta del av naturen. Om allmän park- och naturmark används för vedupplag, trädgårdsavfall, studsmattor, förrådsbodar och rishögar blir marken mindre tillgänglig. Marken upplevs privat och skötseln försvåras.

Enligt Brottsbalken kapitel 8 får inga olovliga åtgärder vidtas på annans mark vilket även omfattar offentligt ägd mark. Plan- och bygglagen anger att allmän platsmark inte får stängas av från allmänheten utan endast tillfälligt upplåtas. Den allmänna platsmarken är inte avsedd för bebyggelse eftersom den är reserverad för allmänhetens behov av grönområden eller som buffert mellan bostäder och annan verksamhet.

Undantagen är därmed endast när privata villaägare har sökt tillstånd för att använda allmän mark tillfälligt. Marken får då utnyttjas så länge tillståndet gäller.

I samband med parkplanen har en inventering påbörjats. I nästa steg bör samtliga gränser mellan privat och kommunal mark inventeras. Därefter kommer staden anmoda berörda fastighetsägare att flytta på det som olovligen ställts dit. Om inget händer efter det kommer åtgärdsplaner och avhysingar begäras hos Kronofogden.

Fastighetsägare som använder allmän mark utanför sin tomt utan lov har två alternativ:

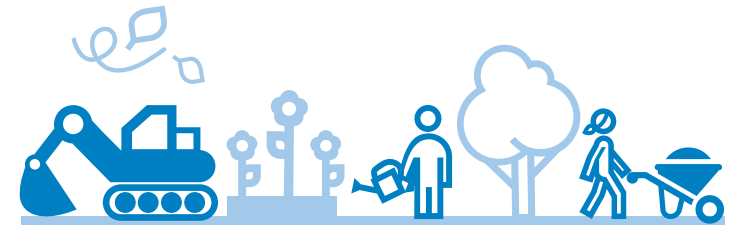
1. Ta bort anläggningen så fort som möjligt. Om anläggningen är stor bör kommunen kontaktas för att avtala en tidplan.
2. Om den allmänna marken behöver användas tillfälligt kan tillstånd sökas.

Målet med arbetet är att göra Spånga-Tenstas park- och naturmark mer tillgänglig samt att underlätta skötseln.

Riktlinjer för förvaltning och utveckling

Ett effektivt resursutnyttjande och samspel mellan förvaltning och utveckling

I dokumentet Grönare Stockholm listas ett antal riktlinjer för planering, genomförande och förvaltning av stadens parker och naturområden. Riktlinjerna syftar till att stärka stadens gröna kvaliteter och utveckla det offentliga rummet. Till respektive riktlinje listas ett antal frågeställningar som är viktiga att beakta under olika skeden- planering & utredning, genomförandet och förvaltning. Följande riktlinjer från Grönare Stockholm är aktuella för förvaltning och utveckling inom Spånga-Tensta.

Riktlinjer vid planering och utredning

- Har samordning kring de gröna frågorna skett med berörda förvaltningar?
- Har förvaltningsperspektivet beaktats i projekt på allmän platsmark? Har synpunkter inhämtas från den som ska vara ansvarig för förvaltning?
- Har genomförandet av aktuell parkplan beaktats i utformningen av föreslagen stadsutveckling?
- Har möjligheten till brukar- och samarbetsavtal undersökts i planprocessen?
- Har funktioner och utrymmeskrav för ledningar, renhållning, brand, trafik, angränsning, bil- och cykelparkering, avfallshantering beaktats i detaljplanearbetet? Har

samordning mellan olika funktioner gjorts så att inte kvaliteter går förlorade i senare skede.

Riktlinjer vid genomförandet

- Hur säkerställs att den slutliga utformningen och det tekniska utförandet skapar en multifunktionell yta med höga kvaliteter?
- Har nya och befintliga ledningar samordnats med andra funktioner som till exempel träd och annan vegetation? Har samråd kring de gröna frågorna skett mellan förvaltningar enligt stadens gemensamma process för exploateringsprojekt (Ledstången)?
- Har ett livcykelperspektiv använts vid materialval, upphandling och slutbesiktning av en anläggning?
- Har stadens tekniska styrdokument, kunskapsunderlag och handböcker använts vid utformning av allmänplatsmark? Vilka eventuella avsteg har gjorts och varför?

Riktlinjer vid förvaltning

- Hur erbjuder stadsdelsförvaltningen större brukarmedverkan genom avtal till exempelvis föreningar?
- Har behovet av och den långsiktiga kost-

naden för tåliga och slitstarka material analyserats?

- Hur uppdateras Parkdatabasen löpande för att hålla den aktuell och tillförlitlig?
- Innehåller de lokala parkplanerna en beskrivning av hur erfarenhet- och kunskapsåterföring ska ske inom staden, med fastighetsägare och andra aktörer?
- Hur arbetar man med att minska förbrukningen av fossila bränslen i parkskötseln?
- Hur kan skötsel på privat och allmän mark koordineras där samordningsvinster kan göras. Finns det lokala aktörer som kan bidra till utveckling och skötsel av grönstukturen?

Strategier för förvaltning och utveckling

Ett effektivt resursutnyttjande och samspel mellan förvaltning och utveckling

Parker och naturområden representerar stora värden som har byggts upp under lång tid. Målbilden i vision och kommunfullmäktiges budget är att stadens resurser alltid ska utnyttjas effektivt. Stockholm ska därmed ha en långsiktigt hållbar och ansvarstagande förvaltning av parker och naturområden för att behålla och vidareutveckla stadens attraktionskraft.

Ökat slitage i parkerna ställer krav på smarta lösningar

Klimatförändringar pekar mot att de gröna ytorna behöver anpassas för att fungera för ett ökat antal besökare, en dagvattenhantering som avlastar ledningsnätet och en grönska som jämnar ut temperaturen i ett förändrat klimat.

De många anspråken på grönområdena innebär svåra avvägningar mellan intressen och det krävs smarta lösningar i framförallt förvaltning och skötsel av både mark och parkbyggnader.

Stadens vägledande kunskapsunderlag ska kontinuerligt uppdateras och användas för att utveckla slitstarka och hållbara grönområden.

Parkerna ska skötas och utvecklas så att de

blir långsiktigt hållbara och klarar en ökande befolkning. I en tätare stad är det en stor utmaning att anpassa parker och naturmark till ett högre slitage.

Genom parkteknisk utveckling kring material och markuppgbyggnad ska mer slitagetåliga parker skapas vid upprustning och nyanläggning.

Förutsättningarna för parkdrift förändras i takt med att stadsdelen växer. Därför bör den totala budgetramen och fördelningsnyckeln för parkdrift regelbundet ses över och uppdateras.

Bättre erfarenhetsåterföring och lärande mellan olika roller

God kvalitet och en kostnadseffektiv parkskötsel skapas redan i planeringsskedet. Genom ökat samarbete och kunskapsutbyte mellan verksamma i alla led, från planerare till parkarbetare, ska en effektiv parkdrift med god kvalitet skapas.

Skötselns betydelse för den lokala biologiska mångfalden kan synliggöras. Genom utökad information i parkerna och på stadens hemsida

skapas en bättre förståelse för olika typer av skötselinsatser och vad de innebär.

Upphandling av parkdrift ska förenklas och effektiviseras genom enhetlig skötselstandard och gemensamma upphandlingar.

Pröva alternativa upphandlingsformer för ökad kvalitet.

Analys av kostnader för skötsel av park och natur ska regelbundet tas fram som ett underlag för stadens budgetarbete för parkdrift.

Metoder för kontroll och uppföljning av parkskötseln ska vidareutvecklas.

Gröna och blå kvaliteter behöver stärkas i den byggda miljön

Stadens byggda miljöer behöver bli grönare, till exempel med genomsläppliga markmaterial, lokal dagvattenfördröjning, inslag av gröna tak och väggar, gröna bullerskydd och träd i gatumiljöer.

Verktöget grönytefaktor (GYF) är ett värdefullt verktyg och det är också angeläget att anpassa

skötseln till den här typen av nya funktioner.

Stockholm Vatten har tillsammans med Miljöförvaltningen, Trafikkontoret, Stadsbyggnadskontoret, Idrottsförvaltningen och Exploateringskontoret utarbetat riktlinjer för att genomföra dagvattenutredningar i tidiga planeringsskeden och checklistor i uppföljning i exploaterings- och anläggningsprojekt.

Skötselplaner för hållbara gräsytor ska vidareutvecklas.

Skötseln av parkerna ska utföras enligt stadens antagna riktlinjer och miljökrav.

Ianspråktagen mark tas tillbaka. Samtidigt bör stadens processer för att hantera ianspråktagen mark ses över.

Referenser

Digitala källor

Fornlämningar, DpMap [Elektronisk resurs]. (red.) (2018). Visby: Riksantikvarieämbetet.

Miljöförvaltningens kartdatabas, DpMap [Elektronisk resurs]. (red.) (2018). Stockholm: Stockholms stad

Parkdatabasen, DpMap [Elektronisk resurs]. (red.) (2018). Stockholm: Stockholms stad

Sociotopkartan, DpMap [Elektronisk resurs]. (red.) (2009). Stockholm: Stockholms stad

Stadsmuseets kulturhistoriska klassifering av byggnader, DpMap [Elektronisk resurs]. (red.) (2016). Stockholm: Stockholms stad

Muntliga källor

Representanter från Trafikkontoret, Spånga-Tensta stadsdelsförvaltning, Miljöförvaltningen Stadsbyggnadskontoret och Exploateringskontoret i Stockholms stad (2019). Workshop, 22 augusti.

Petzeli, Ulrika; landskapsarkitekt, Trafikkontoret (2019). Möte, 21 november.

Feldt, Pia; parkingenjör, Spånga-Tensta stadsdelsförvaltning (2019). Möte, 21 november.

Fyffe, Suzanne; enhetschef, Spånga-Tensta stadsdelsförvaltning (2019). Möte, 21 november.

Tryckta källor

Samtliga kapitel

Barnkonventionen (1989). New York: Generalförsamlingen, FN- förbundet.

En grönare stadsdel på historisk grund: Del 1 Områdesbeskrivningar (2019). Stockholm: Spånga-Tensta stadsdelsförvaltning, Miljöförvaltningen och Trafikkontoret, Stockholm stad.

En grönare stadsdel på historisk grund: Del 2 Objektsvisa åtgärdsförslag och skötsel (2019). Stockholm: Spånga-Tensta stadsdelsförvaltning, Miljöförvaltningen och Trafikkontoret, Stockholm stad.

Grönare Stockholm- Riktlinjer för planering, genomförande och förvaltning av stadens parker och naturområden (2018). Tillgänglig: <https://vaxer.stockholm/globalassets/tema/utemiljo/gronare-stockholm-faktasida/trk277-gronare-stockholm-a4.pdf> (Hämtad: 2018-06-12)

Nationella generationsmål och miljö kvalitetsmål (red.) (2016). Tillgänglig: <http://www.miljomal.se/> (Hämtad: 2016-03-07)

Stockholm stads miljöprogram 2020-2023 (2020).

Stockholm: Stockholms stad

Trafikkontoret, Spånga-Tensta stadsdelsförvaltning och Grontmij AB (2010). *Parkplan Spånga*. Stockholm: Spånga Tensta stadsdelsförvaltning, Stockholms stad

Trafikkontoret, Spånga-Tensta stadsdelsförvaltning och Grontmij AB (2010). *Parkplan Tensta*. Stockholm: Spånga Tensta stadsdelsförvaltning, Stockholms stad

Översiktsplan för Stockholm (2018). Tillgänglig: <https://vaxer.stockholm/tema/oversiktsplan-for-stockholm/> (Hämtad: 2018-10-02) Stockholm: Stockholms stad

Spånga-Tenstas grönstruktur

Andersson, Magnus (1997). *Stockholms årsringar: en inblick i stadens framväxt*. Stockholm: Stockholmia

Bernhardsson, Siv & Söderström, Göran (2003). *Stockholm utanför tullarna: nittiosju stadsdelar i ytterstaden*. Stockholm: Stockholmia

Friman, Helena & Söderström, Göran (2008). *Stockholm: en historia i kartor och bilder*. Stockholm: Wahlström & Widstrand

Markkontoret (2006) *Övergripande skötselplan för Igelbäckens kulturresevat i Stockholms stad*. Stock-

holm: Markkontoret, Stockholms stad.

Miljöförvaltningen (2016) *Biotopvård i Bällstaån och Nälsta bäck: Åtgärdsförslag för förbättrad hydromorfologi och konnektivitet*. Stockholm: Miljöförvaltningen, Stockholms stad.

Skötesplan Lunda-Skesta (2015). Stockholm: Spånga-Tensta Stadsdelsförvaltning och Trafikkontoret, Stockholm stad. Tillgänglig: <https://insynsverige.se/documentHandler.ashx?did=1794340> (Hämtad: 2020-02-27)

Stadsbyggnadskontoret (2001). *Stockholms byggnadsordning: ett förhållningssätt till stadens karaktärsdrag*. Stockholm: Stadsbyggnadskontoret, Stockholms stad

Stockholms stadsmuseum (1998). *Tensta: kort beskrivning av områdets historia*. Stockholm: Stockholms stadsmuseum, Storstockholms lokaltrafik, Kulturhuvudstadsåret Stockholm 98. Tillgänglig: <https://stockholmskallan.stockholm.se/post/29849> (Hämtad: 2020-02-27)

Stockholms stadsmuseum (1998) *Gravfält (Lunda och Skesta byar)*. Stockholm: Stockholms stadsmuseum (Objekt-ID: Stockholms stadsmuseum RAÄ-nummer Spånga 43:1; RAÄ-nummer Spånga 44:1 Tillgänglig: <https://stockholmskallan.stockholm.se/post/27018> (Hämtad: 2020-02-27)

Spånga-Tenstabornas parker och grönområden

Barns tillgång till lekområden- Analyser av faktiskt gångavstånd från bostäder, förskolor och grundskolor i Stockholms stad. Stockholm: Miljöförvaltningen. Tillgänglig: http://miljobarometern.stockholm.se/content/docs/tema/natur/barns_tillgang_till_lekomraden.pdf (Hämtad: 2016-03-07)

Cykelplan (2012). Stockholm: Trafikkontoret, Stockholms stad

Firth, Daniel (2012). *Framkomlighetsstrategin*. Stockholm: Trafikkontoret, Stockholms stad

Gångplan för Stockholm 2014-10-20 Remisshandling (2014). Stockholm: Trafikkontoret, Stockholms stad

Klaesson, Lennart (2008). *Stockholm - en stad för alla: handbok för utformning av en tillgänglig och användbar miljö*. Stockholm: Trafikkontoret, Stockholms stad

Lekplats för alla- program för handikappsanpassning av lekplatser i Stockholms stad (2000). Stockholm: Gat- och fastighetskontoret

Plats för trygghet: inspiration för stadsutveckling. 1. uppl. (2010). Karlskrona: Boverket

Regionplanekontoret (2009). *Tätare Stockholm- Analyser av förtätningspotentialen i den inre storstadsregionens kärnor och tyngdpunkter*. Stockholm: Stockholms läns landsting. Tillgänglig: http://www.spacescape.se/wp-content/uploads/2015/05/projektrapport_tatare_stockholm_090419.pdf (Hämtad: 2016-05-12)

Skolor och förskolors användning av närmatur- Undersökning av hur Uppsalas skolor och förskolor använder stadens gröna utemiljöer (2015). Uppsala Kommun och Upplandstiftelsen. Tillgänglig: http://www.upplandsstiftelsen.se/UserFiles/Arkiv_publicationer/Friluftsliv/Rapport_Skolnara_natur_150911_OP_Uppsala_-_redigerad.pdf (Hämtad: 2016-02-08)

Statistik om Stockholm- Befolkningsprognos 2013 (2013). Stockholm: Sweco Eurofutures
Stähle, Alexander & Nordström, Tobias (2007).

Stähle, Alexander (2000). *Sociotophandboken - Planering av det offentliga uterummet med Stockholmsmarna och sociotopkartan*. Stockholm: Stadsbyggnadskontoret, Stockholms stad

Spånga-Tenstas ekologiska infrastruktur

Bokalders, Varis & Block, Maria (2014). *Urbana ekosystemtjänster: låt naturen göra jobbet*. [Stockholm]: c/o City. Tillgänglig: <https://insynsverige.se/documentHandler.ashx?did=1797649> (Hämtad: 2016-03-23)

Lindahl, Ulf (red.) (2003). Träd i Stockholm: en guide till stadens träd och om deras betydelse för vår miljö. Stockholm: Gatu- och fastighetskontoret, Stockholms stad

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (2017). Vägledning för skyfallskartering- tips för genomförande och exempel på användning. Tillgänglig: <https://www.msb.se/RibData/Filer/pdf/28389.pdf>. Hämtad: 2018-12-06

Stockholm Vatten (2015). Skyfallsmodellering för Stockholms stad - Simulering av ett 100-årsregn i ett framtida klimat. Tillgänglig: <http://miljobarometern.stockholm.se/content/docs/tema/klimat/skyfall/skyfallsmodellering/Skyfallsmodellering-Huvudrapport-SVAB-inkl-bilagor.pdf>. Hämtad: 2018-12-06

Förvaltning och utveckling

Parkskötsel (2015). Stockholms stad. Tillgänglig: <http://www.stockholm.se/KulturFritid/Park-och-natur/Parker/Parkskotsel/> (Hämtad 2016-04-14)

Foton, kartor och illustrationer

Samtliga kapitel

Samtliga kartor är hämtade från stadens kartdatabas, DpMap, där inget annat anges.

Samtliga foton är tagna eller framtagna av Land-

skapslaget där inget annat anges.

Övriga fotografier

Ahlberg, Emilia (2015). Hundrastområde [Fotografi].

Olsson, Pär (2014a). Stockholmare_0382 [Fotografi]. Tillgänglig: <https://stockholm.mediaflowpro.com/3/?MJAICKJBGDB>. Hämtad 2019-01-11.

Olsson, Pär (2014b). Stockholmare_9496 [Fotografi]. Tillgänglig: <https://stockholm.exigus.com/file/340966>. Hämtad 2016-06-16.

Olsson, Pär (2014c). Stockholmare_8122 [Fotografi]. Tillgänglig: <https://stockholm.exigus.com/file/312475>. Hämtad: 2016-04-22

Olsson, Pär (2014d). Stockholmare_9237 [Fotografi]. Tillgänglig: <https://stockholm.mediaflowportal.com/> Hämtad: 2020-07-01

Värsta gård [Fotografi]. Hämtad ur: Landt-kär Stadsbo (1903). Dufbo och Solhem: från några utflykter till Aktiebolaget Hem på landet egendomar Dufbo, Värsta och Kjällvestagårdarne af Landt-kär Stadsbo. Stockholm: Linkoln Bloms boktryckeriaktiebolag. Objekt.-ID Stockholm stadsmuseum

Politikerveckan på Spånga IP (Centerpartiet (officiell), 2018, <https://creativecommons.org/licenses/by/2.0/>).

Bildtexter till introduktionsfoton

Spånga by parklek (s. 4)

Sundby friområde (s. 6)

Vårblom i Svandamsparken (s. 14)

Stenhällar i Svandamsparken (s. 40)

Höstfärger i Serviceparken, Erikslundsparken (s. 44)

Hjulsta vattenpark (s. 88)

Konstprojektet "Drömmar" i gångtunnel under Hjulstastråket (s. 104)

Höstfärger i Erikslundsparken (s. 112)

Tenstadalen med koloniområde (s. 119)

Stockholms
stad

Spånga-Tensta
stadsdelsförvaltning

